

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strânepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instructiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 160 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație
- Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Butonul CUPRINS
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Butonul ECRAN COMPLET
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Butonul NOTIȚE
- Secțiunea AJUTOR
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia copiii să înțeleagă că și să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei, dar și să fie performanți la orice altă disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le poată stârni elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât elevii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant

Structura unității de învățare: O abordare

Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
<ul style="list-style-type: none"> ● texte de bază, literare și nonliterare, semnate de Adina Popescu, Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, I.L. Caragiale, Samantha Fanelli ● texte auxiliare, semnate de Rodica Zane, Jean-Jacques Sempé, Ana Blandiana, Jean de La Fontaine, Lucy și Stephen Hawking (<i>Noi pagini – alte idei!</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> ● temele propuse în programă ● proiecte individuale și de grup 	<ul style="list-style-type: none"> ● strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare

Metode complementare de evaluare utilizate: portofoliul, proiectul, observarea

Pentru început	Explorare	Repere
<p>Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate</p>	<p>Rubrică ce cuprinde discutarea textelor sau exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire</p>	<p>Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în Explorare</p>

Parcursul manualului este gândit ca un traseu de cunoaștere, propunând explorarea lumii din jurul copiilor cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. Itinerarul propus începe dinspre spațiul cel mai apropiat, familia (*Acasă, în familie, printre cărți*), continuă pătrunzând în universul celor de aceeași vîrstă (*Printre colegi și prietenii*) și apoi invită la o descoperire a lumii imediat apropiate și a naturii (*Dincolo de ferestre*). Pentru că în orice călătorie învățăminte sunt nespuse de importanță, nu am lăsat deoparte nici astfel de opriri (*Popasuri cu tâlc*), pentru a continua cu explorarea unor lumi tot mai diverse (*Călătorii de tot felul*).

traseu de cunoaștere, în 5 unități de învățare

integrată a temelor, din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română	Redactare	Recapitulare	Evaluare
<ul style="list-style-type: none"> noțiuni de limbă <i>Istoria cuvintelor</i> <i>Normă și abatere</i> 	<ul style="list-style-type: none"> etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte 	<ul style="list-style-type: none"> folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare 	<ul style="list-style-type: none"> teste la final de unitate miniteste de parcurs metode complementare (proiect, investigație, portofoliu, autoevaluare)

coherent și eficient, în 7 pași didactice

sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigația, autoevaluarea

Aplicații	Interpretare/Reflecții	Provocări	Evaluare/ Autoevaluare/ Portofoliu
<p>Rubrici care propun numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse</p>	<p>Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului/secvență care solicită reflecții asupra celor învățate</p>	<p>Secvențe care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă</p>	<p>Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor</p>

Unități de învățare și competențe specifice vizate	Lectură	Interculturalitate/ Proiect	Comunicare orală
Unitatea I Acasă, în familie, printre cărți 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 5.2.	<p>L1. Textul narativ literar în proză: <i>Un păianjen care se crede Spiderman</i> de Adina Popescu / 10</p> <p>L2. Narațiunea. Acțiunea. Timpul și spațiul / 13</p> <p>L3. Narațiunea la persoana I. Autorul, naratorul, personajul / 14</p> <p>L4. Semnificațiile textului / 16</p> <p>L5. Textul descriptiv literar în proză: <i>Indescriabil</i> de Simona Popescu / 17</p> <p>L6. Descrierea în proză / 19</p> <p>L7. Semnificațiile textului / 20</p> <p>L8. Texte continue și discontinue / 21</p> <p>L9. Noi pagini – alte idei / 22</p>	<p>L10. Valori etice în legendele popoarelor / 24</p>	<p>L11. Contextul de comunicare / 26</p>
	Recapitulare și evaluare / 40-42		
Unitatea II Printre colegi și prieteni 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.5, 3.1, 3.4, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	<p>L1. Textul narativ literar în proză: <i>Oracolul</i> de Mircea Cărtărescu / 44</p> <p>L2. Timpul și spațiul / 47</p> <p>L3. Etapele acțiunii (momentele subiectului literar) / 49</p> <p>L4. Personajele / 52</p> <p>L5. Semnificațiile textului / 54</p> <p>L6. Noi pagini – alte idei / 56</p>	<p>L7. Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii / 58</p> <p>Proiect de grup: Prietenia în filme / 60</p>	<p>L8. Rezumatul oral / 62</p>
	Recapitulare și evaluare / 80-82		
Unitatea III Dincolo de ferestre 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	<p>L1. Textul descriptiv literar în versuri: <i>Iarna</i> de Vasile Alecsandri / 84</p> <p>L2. Descrierea în versuri / 86</p> <p>L3. Epitetul. Versificația / 88</p> <p>L4. Semnificațiile textului / 91</p> <p>L5. Textul nonliterar: <i>Buletin meteorologic</i> / 92</p> <p>L6. Noi pagini – alte idei / 95</p>	<p>L7. Bradul în cultura populară românească / 96</p> <p>Proiect individual: Obiceiuri specifice sărbătorilor de iarnă / 98</p>	<p>L8. Strategii de ascultare activă. Attitudini comunicative / 100</p>
	Recapitulare și evaluare / 118-120		
Unitatea IV Popasuri cu tâlc 1.1, 1.4, 2.2, 2.3, 2.5, 3.1, 3.2, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	<p>L1. Textul narativ literar în versuri: <i>Uleul și găinile</i> de Grigore Alexandrescu / 122</p> <p>L2. Acțiunea, timpul și spațiul / 124</p> <p>L3. Enumerația. Personajele / 126</p> <p>L4. Semnificațiile textului / 128</p> <p>L5. Noi pagini – alte idei / 129</p>	<p>L6. Valori ale culturii populare în spațiul românesc: înțelepciunea proverbelor / 132</p>	<p>L7. Dicția în interacțiunile verbale. Inteligență emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor / 134</p>
	Recapitulare și evaluare / 150-152		
Unitatea V Călătorii de tot felul 1.3, 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.5, 5.2.	<p>L1. Textul narativ literar: <i>D-l Goe...</i> de I.L. Caragiale / 154</p> <p>L2. Acțiunea, spațiul și timpul / 158</p> <p>L3. Dialogul în textul literar / 160</p> <p>L4. Personajele / 162</p> <p>L5. Semnificațiile textului / 164</p> <p>L6. Textul argumentativ: <i>Motive pentru care călătorile te fac mai bun</i> / 166</p> <p>L7. Organizarea textului argumentativ / 168</p> <p>L8. Noi pagini – alte idei / 170</p>	<p>L9. Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni / 172</p> <p>Proiect de grup: Comunitățile din jurul României / 175</p>	<p>L10. Performarea actelor de limbaj / 176</p> <p>L11. Strategii de concepere și comprehensiune a textului oral / 178</p>
	Recapitulare și evaluare / 190-192		

Limbă română	Redactare	
<p>L12. Cuvântul. Sinonimele și antonimele / 28 L13. Sensurile cuvintelor / 30 L14. Omonimele. Cuvintele polisemantice / 32 L15. Diftongul, triftongul, hiatul / 34 L16. Despărțirea în silabe / 36</p>	<p>L17. Redactarea unei narări la persoana I / 38</p>	
<p>L9. Verbul / 64 L10. Modul conjunctiv / 68 L11. Modul condițional-optativ / 70 L12. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal / 72 L13. Subiectul / 74 L14. Complementul și circumstanțialul. Prepoziția / 76</p>	<p>L15. Rezumatul scris / 78</p>	
<p>L9. Substantivul / 102 L10. Cazul nominativ / 105 L11. Cazul acuzativ. Complementul direct. Complementul prepozițional / 106 L12. Cazul acuzativ. Circumstanțialele. Atributul / 109 L13. Cazul dativ. Complementul indirect / 112 L14. Cazul genitiv. Articolul genitival. Posibilități combinatorii ale substantivului / 113 L15. Cazul vocativ / 115</p>	<p>L16. Descrierea unui peisaj / 116</p>	
<p>L8. Pronumele (actualizare) / 136 L9. Posibilități combinatorii ale pronumelui / 140 L10. Pronumele reflexiv / 142 L11. Numeralul / 144</p>	<p>L12. Inserarea unor secvențe descriptive într-o narătură / 146 L13. Textul explicativ / 148</p>	
<p>L12. Adjectivul (actualizare) / 180 L13. Posibilități combinatorii ale adjectivului / 182 L14. Adverbul. Felurile adverbului / 184 L15. Gradele de comparație și funcțiile sintactice ale adverbului / 186</p>	<p>L16. Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă / 188</p>	

Competențe generale și competențe specifice

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral**
 - 1.1. Rezumarea, pe baza informațiilor explicate și implicate, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narative, monologate și dialogate
 - 1.2. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ascultate
 - 1.3. Adekvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față-în-față sau mediată
 - 1.4. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
 - 2.1. Corelarea informațiilor explicate și implicate din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
 - 2.2. Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate
 - 2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse
 - 2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite
 - 2.5. Identificarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite
- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
 - 3.1. Redactarea unui rezumat, a unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
 - 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor tabele
 - 3.3. Adekvarea textului scris la situația și scopul de comunicare
 - 3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor propuse de profesor și discutate cu colegii
- 4. Utilizarea corectă, adekvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
 - 4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative
 - 4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative
 - 4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrierii și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare
 - 4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă
 - 4.5. Redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții
- 5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**
 - 5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții românești și ale unor comunități etnice de pe teritoriul României
 - 5.2. Analiza unor elemente comune identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare

Lectură

- Textul narativ literar în proză
- Narațiunea la persoana I
- Textul descriptiv literar în proză
- Texte continue și discontinue

Interculturalitate

- Valori etice în legendele popoarelor

Comunicare orală

- Contextul de comunicare

Limbă română

- Sinonimele și antonimele
- Sensurile cuvintelor
- Omonimele.
Cuvintele polisemantice
- Diftongul, triftongul, hiatul
- Despărțirea în silabe

Redactare

- Redactarea unei narațiuni la persoana I

Recapitulare

Evaluare

U1 Acasă, în familie, printre cărți

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

- 1 Notează, în caiet, primele idei/imagini care-ți trec prin minte când auzi cuvântul *acasă*.
- 2 Creează un blazon al familiei tale, pe baza modelului oferit. Notează:
 - În mijloc, numele tău de familie;
 - În primul cadran din stânga, sus, scrie-ți prenumele;
 - În cadranul din dreapta, sus, menționează numele membrilor familiei tale, precizând și statutul lor (tată, mamă, frate, bunic ș.a.m.d.);
 - În cadranul din stânga, jos, precizează cum vă petreceți timpul liber în familie;
 - În cadranul din dreapta, jos, notează un obicei, o tradiție a familiei tale;
 - pe banda de jos, scrie cea mai importantă valoare a familiei tale.

Prezintă-ți blazonul în fața clasei. Nu uita să-l incluzi în portofoliu.

- 3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Adina Popescu (n. 1978)

Este scriitoare, jurnalistă și realizatoare de filme documentare. A debutat la 17 ani, în reviste culturale. Plăcerea de a scrie pentru unii dintre cei mai exigenți cititori – copiii – este dovedită de volumele *Doar un zbor în jurul lumii*, *Miriapodul hoinar și alte*

povești, Mari povești românești pe înțelesul celor mici, Aventurile lui Doxi în benzi desenate (acesta din urmă, în colaborare cu Alexandru Ciubotariu), *Povestiri de pe Calea Moșilor, Vine vacanța cu trenul din Franța, Întâiul meu cuvânt de pionier*. Un proiect important al autoarei este romanul *fantasy O istorie secretă a Țării Vampirilor*, din care a publicat două volume: *Cartea Pricoliciului* (2015) și *Cartea fetiei-vampir* (2019).

Un păianjen care se crede Spiderman este un text scris special pentru elevii care vor studia după acest manual.

Text de bază

Un păianjen care se crede Spiderman

de Adina Popescu

— Fugiți! Un păianjen URIAŞ în camera mea!

Am tresărit, tocmai atipisem atârnat cu capul în jos de firul meu cel mai lung, de care sunt tare mândru – mi-a luat aproape o săptămână să-l fac. Nu e foarte plăcut ca o voce ascuțită și răzgâiată să-ți tulbere somnul de după-amiază. M-am cățărat căt am putut de repede pe unul dintre firele mele. Abia dacă am avut timp să-l strâng și să-l pun cu grijă la păstrare, pentru că un astfel de fir nu trebuie să se piardă, e păcat! Apoi mi-am lăsat de izbeliște bunătate de plasă, țesută cu multă migală, și m-am ascuns în cartea mea preferată, *Alice în Țara Minunilor*, în locul acela secret dintre copertă și prima pagină.

Am auzit pașii mamei tropăind pe scări.

— Unde e?

Uriaș?! Fetița asta cu siguranță exagerează, mi-am zis, cu amărăciune. Aș putea, la o adică, să locuiesc într-un degetar ca într-un palat. Sunt atât de mic, încât de obicei nu mă observă nimeni. Nici măcar musculițelor care mai intră pe geam nu le e frică de mine. Uriaș! Trebuie să recunosc că am avut un sentiment de mândrie. Și m-am umflat în pene, mai ceva ca pasărea Dodo din carte în care mă pitisem.

— Uite, acolo! În colțul ăla, unde e raftul cu cărți! Mamă, îți jur că e foarte, foarte mare... și foarte scârbos! s-a auzit din nou vocea Mariei. De data asta, era gata să izbucnească în plâns.

Scârbos? Mă rog, nu comentez.

— Nu văd niciun păianjen aici! a spus mama, împăciuioare. Ți s-o fi părut.

— Ba da, este acolo! a insistat Maria. Pun pariu că s-a ascuns printre cărți. E şmecher. Caută-l!

Mi-am dat seama imediat că, spre norocul meu, mama nu avea niciun chef să mă caute.

— Maria, dacă sunt păianjeni, tu ești singura vinovată. Te-am rugat de nu știu câte ori să-ți faci curat în cameră. Ți-am explicat, la casă nu e ca la bloc, pot să mai apară păianjeni, gândaci, chiar și șoareci, dacă nu faci curățenie. Eu n-am timp să le fac pe toate, a oftat mama.

Maria și părinții ei se mutaseră în urmă cu trei luni în casa în care am venit pe lume. Este o casă

veche, potrivită pentru o familie. Însă tatăl Mariei era mai mult plecat, lucra undeva în străinătate, uneori fetița și mama vorbeau cu el pe Skype – acesta e un program pe calculator care aproape familiile aflate la distanță și pe care păianjenii nu-l au, pentru că pur și simplu n-au calculatoare. Și, de obicei, n-au nici familie; eu, unul, nu-mi amintesc să fi avut vreuna. De aceea, o invidiam pe Maria. Însă ea nu părea să-și dea seama că sunt avantaje în a o avea cel puțin pe mamă prin preajmă, pentru că există cineva care să-ți facă ordine în cameră, să-ți alunge fricile și tot soiul de monștri închipuiți (de pildă, pe mine) și, mai ales, ai cu cine să te cerți și dup-aia să te împaci. Sau poate că fetița devenise atât de răsfățată pentru că îi era dor de tatăl ei. ■3

— Promit să fac curat mâine... Dar găsește păianjenul ăla oribil! Te rooog! a implorat-o Maria pe mama ei.

Am simțit o zdruncinătură și am scos un pic capul din carte să văd ce se întâmplă. Mama începu-se să ia cărțile de pe raft, una câte una.

— Uită-te și tu cât praf s-a adunat aici! a răbufnit ea. Nici nu mă mir că ți-e plină camera de păianjeni și de alte mizerii.

Mizerii? Aproape că m-am înecat de furie. ■4

În primul rând, camera nu e plină de păianjeni. Sunt doar eu. Așa a fost dintotdeauna, chiar și pe vremea când în camera de la etaj nu mai locuia nimeni în afară de mine. Ce vremuri! Puteam să fac

tot ce-mi poftea inima. Adică să atârn fire lungi din tavan, să mă dau huță și să sar de pe unul pe altul, de ziceai că-s Spiderman. Nu mă deranja nimeni. Însă mă simțeam foarte singur. Mi-aș fi dorit să fi avut măcar o soră care să mă aplaude când mă dădeam în spectacol. Apoi, au venit Maria și părintii ei și nu m-am mai simțit atât de singur. Totuși, a trebuit să mă adaptez situației, fiindcă nu-i ușor să trăiești la comun cu oamenii. Mă ascundeam prin colțuri și prin alte locuri ferite, îmi țeseam pânza doar noaptea, iar odată a nimerit peste mine o șoșetă murdară, când Maria tocmai se întorsese de la ora de sport. Am fost înțelegător, pentru că școala începuse de puțină vreme – Maria trecuse în clasa a VI-a. Camera era plină de cărți și de caiete, iar fata devenise mai dezordonată decât înainte. Uneori, o urmăream din colțul meu cum scrie compunerii pentru școală, le citea cu voce tare, ca să-și dea seama cum sună. Odată, după ce a venit în vizită un coleg și au făcut împreună tema la mate (dar, de fapt, mai mult au ascultat muzică), s-a apucat chiar să scrie o poezie pe care n-a citit-o cu voce tare, însă a tot șters și a mărgălit la ea, oftând melancolică, până când s-a enervat, a motitolit hârtia și a aruncat-o chiar în direcția mea. Nu m-a nimerit, dar mi-a încurcat vreo trei fire din pânză și dup-aia m-am chinuit o zi întreagă să desprind de pe ele cuvinte gen „iubire” și „amintire”. Așadar, de când s-a mutat fata asta în camera *mea*, n-am mai avut

o clipă de liniște. Totuși, am început să-i consider pe Maria, pe mama ei și chiar pe tatăl ei, deși era mai mult plecat, familia mea.

În al doilea rând, un păianjen nu e o mizerie... e un păianjen... Și uite-o pe mamă cum golește raftul de toate cărțile lui Roald Dahl, are în mâna acum *Marele Uriaș Prietenos*, o lasă deoparte și se întinde spre... hm... *Alice în Țara Minunilor* și spune cu duioșie:

— Ce dragă mi-a fost cartea asta când eram mică! Îmi citea bunica din ea...

— Te rog, n-o deschide, n-o deschide! Lasă cartea aia în pace! i-am strigat eu.

Însă mama nu m-a auzit și a deschis cartea. Maria, la rândul ei, a tîpat de s-a cutremurat întreaga casă, iar tencuiala de pe peretei a început să cadă:

— Păiajenul! Uite-l! OMOARĂ-L!

Nu mai e timp, trebuie să-o șterg cât mai repede. Alerg cu toate cele opt piciorușe ale mele prin paginile cărții, sar de la un capitol la altul, de la o frază la alta, mă împiedic de câte un punct sau de câte o virgulă, îmi trag sufletul la câte o ilustrație, îmi fac loc mai departe, printre Iepurele de Martie și Pălearierul Nebun. Suflarea mamei atât de aproape spulberă un întreg pachet de cărți de joc, o să mi se taie capul! Deodată, mă trezesc față în față cu Alice și o rog, o implor: „Dă-mi din băutura ta fermecată, ca să cresc mare, mare... ca să mă fac un păianjen URIAŞ!” Poate doar aşa mama și fata o vor lua la fugă, iar eu voi scăpa cu viață.

— De păianjenul astăa amărât te-ai speriat tu? râde mama, cu cartea deschisă în față. Uită-te și tu cât e de mic... cât o gămălie de ac...

Oare băutura fermecată pe care mi-a dat-o Alice a avut efectul invers și m-am făcut atât de mic, încât mai am un pic și o să dispar de tot? Sau totul se întâmplă doar în imaginația mea?

Mama deschide fereastra, afară e un soare bland de toamnă, o lumină de miere. Ea scutură cartea, eu îmi scot la repezeală firul salvator, cel pe care îl pusesem la păstrare, și mă las pe el în jos, spre o altă lume.

— Du-te cu bine! aud vocea ei, în urma mea.

— Maria! strig eu. Uită-te la mine! Sunt Spiderman!

Și mă dau huța pe fir, ca un acrobat veritabil, frunze îngălbenești se desprind din copacul de deasupra mea și cad lin pe lângă mine – e un decor grozav, mai ceva ca-n filme!

Însă Maria nici nu mă mai bagă în seamă. Ea nu va fi niciodată acea soră mai mică pe care mi-o doream, care să mă aplaudă și să mă admire, să-mi spună cât sunt de grozav. Va rămâne în casa mare și veche împreună cu mama ei, se va întoarce și tatăl și vor trăi fericiți. Iar eu? Eu o voi porni prin lume, poate îmi voi găsi la rândul meu o familie, doar a mea.

Impresii după prima lectură

- 1 Împarte foaia de caiet în patru cadrane și notează impresiile tale, completând enunțurile date.

Mi-a plăcut textul, pentru că

Nu mi-a plăcut în text că

Nu am înțeles din text

Textul mi-a amintit de

- 2 Notează o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi Adinei Popescu privitor la textul *Un păianjen care se crede Spiderman*.
- 3 Și autoarea textului are o întrebare pentru tine: „Dacă ai avea un astfel de păianjen-cititor în cameră, ce titlu de carte din biblioteca ta i-ai recomanda și de ce?” Răspunde în scris și pune mesajul tău într-o „cutie a corespondenței” pe care o veți confeționa în prealabil. După ce toți elevii au pus biletele în cutie, profesorul va citi fiecare răspuns, iar elevii vor încerca să ghicească autorul cărții.

Lecția 2. Narațiunea. Acțiunea. Timpul și spațiul

Explorare

- Lucrați în grupe de 2-3 elevi. Fiecare grupă va primi unul dintre cele nouă pasaje ale textului delimitate prin simbolul . Recitați împreună fragmentul care v-a revenit. Identificați cuvintele-cheie și apoi formulați ideea principală. Notați-o pe o jumătate de coală A4.
- Fiecare grupă afișează pe tablă colile cu ideile principale, pe măsură ce termină sarcina. Doi elevi vin în fața clasei și încearcă să așeze ideile în ordinea din text. Colegii din bânci îi pot ajuta, dacă este cazul. Odată ce ideile principale sunt puse în ordine, toți elevii le notează în caiete.
- Care și se pare cea mai amuzantă scenă? Dar cea mai tristă? Notează-ți părerea în caiet și compară-ți răspunsul cu cel al colegului tău/colegei tale de bancă.
- În aceleasi grupe, selectați din pasajul care vi s-a repartizat cuvintele referitoare la spațiul în care se petrece întâmplarea. Corelați indicii spațiali identificați cu personajele care apar în locurile respective.
- Schitează, într-un desen, spațiul în care se petrec întâmplările în pasajul dat.
- Când se petrece întâmplarea? În ce anotimp, în ce parte a zilei? Indică pasajele din textul integral care te ajută să răspunzi la aceste întrebări.
- Recitește textul și identifică pasajele care trimit la etape anterioare acțiunii aflate în prim-plan, cea în care păianjenul este în pericol să fie prins de mama Mariei.

Repere

Textul narativ prezintă derularea unor întâmplări în ordine logică și temporală.

În funcție de timpul și spațiul în care se petrece acțiunea, de personajele cu rolul cel mai important, textul narativ poate fi delimitat în secvențe distințe, asemănătoare cu scenele dintr-un film.

Indicii de timp trimit, de obicei, la acțiunea din prim-plan, care reprezintă firul principal al narațiunii. Uneori, aceștia se referă și la alte momente, petrecute înainte sau după acțiunea din prim-plan.

Aplicații

- Precizează dacă acțiunea din prim-plan și cea din rememorările păianjenului se petrec în același spațiu. Selectează din text exemple prin care să îți susții răspunsul.
- La ce se referă pasajele ce surprind etape anterioare în raport cu acțiunea din prim-plan? Poți avea în vedere următoarele variante:
 - oferă informații care ajută la înțelegerea acțiunii din prim-plan;
 - rezintă reflecțiile păianjenului pe marginea întâmplărilor;
 - oferă mai multe detalii despre personaje;
 - rezintă întâmplări fără legătură cu acțiunea din prim-plan.
- Imaginează-ți că urmează să faci un film, pornind de la textul *Un păianjen care se crede Spiderman*. Trebuie să decizi câte scene vei filma, având în vedere schimbările care apar de la o secvență la alta a textului, referitor la:
 - spațiul în care se petrece acțiunea;
 - timpul în care se petrece acțiunea;
 - personajul/personajele care apar în prim-plan.

Provocări

Pe baza schițelor elaborate la exercițiul 5 de la rubrica *Explorare*, creează o bandă desenată pentru acest text. Găsește metode potrivite pentru a indica momentele rememorate, anterioare întâmplării din prim-plan.

Lecția 3. Narațiunea la persoana I. Autorul, naratorul, personajul

Explorare

- 1 Cine este autoarea textului? Ce aspect din prezentarea scriitoarei (vezi pagina 10) și s-a părut cel mai interesant, privitor la biografia sau la cariera acesteia?
- 2 Precizează cine relatează întâmplările.
- 3 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 4 Care sunt personajele textului?
- 5 Cel care relatează întâmplarea este și personaj? Menționează un text studiat anul trecut în care ai întâlnit o situație asemănătoare.

Repere

Într-un text narrativ literar, există narator și personaje, prin intermediu cărora cititorul află ce și cum se întâmplă într-o narațiune.

Naratorul poate relata o întâmplare folosind persoana a III-a sau persoana I. Când este folosită persoana I, naratorul este în același timp și personaj. Aceasta relatează evenimentele din perspectiva sa.

Personajele îndeplinește acțiunile, având contribuții diferite la evenimentele relatate. Într-un text narrativ literar, personaje pot să fie ființe umane, dar și ființe necuvântătoare sau obiecte.

Personajele și naratorul nu există în realitate, ci trăiesc doar în paginile cărții, în lumea inventată de autor, adică în ficțiune.

Autorul este o persoană cu identitate concretă în lumea reală, care construiește o lume imaginară, ficțională.

Autorul și naratorul nu pot fi confundați, pentru că ei aparțin unor planuri diferite: autorul face parte din lumea reală, în vreme ce naratorul aparține ficțiunii, lumii inventate de autor.

Lumea reală

Lumea inventată (ficțiunea)

AUTOR

TEXTUL NARATIV

NARATOR

PERSONAJE

CITITOR

Aplicații

- 1 Observă schema de mai sus și prezintă-le colegilor tăi cum înțelegi diferența dintre cele două lumi.
- 2 Explică de ce, în textul *Un păianjen care se crede Spiderman*, naratorul nu poate fi confundat cu autorul.
- 3 Numește figura de stil prin care o ființă necuvântătoare dobândește trăsături umane și menționează prin ce diferă păianjenul-narator din acest text de un păianjen obișnuit.
- 4 Recitește textul și observă mai atent felul în care păianjenul relatează întâmplările. Se referă acesta strict la faptele relatate? Sunt incluse gândurile și sentimentele păianjenului față de ceea ce se întâmplă, față de familia Mariei? Justifică-ți răspunsul, oferind exemple din text.

- 5 Împărțiți-vă în trei grupe. Fiecare grupă va realiza un poster în care să surprindă profilul unuia dintre cele trei personaje din textul *Un păianjen care se crede Spiderman*: Maria, mama sau păianjenul. Lucrați mai întâi în perechi, timp de cinci minute, folosind o schemă precum cea de mai jos. Discutați apoi, în grupa voastră, despre ce ati notat și selectați cele mai bune idei. Scrieți-le pe poster. Un membru al fiecărei grupe va prezenta rezultatul activității voastre și va răspunde la eventualele întrebări ale colegilor voștri.

Ce face și ce spune personajul?

Ce simte personajul?

Numele personajului

Ce gândesc alte personaje despre el/ea?

Care este părerea ta despre personaj?

- 6 Lucrați în grupe de câte cinci elevi. Realizați o punere în scenă a textului, fiecare având unul dintre următoarele roluri:

AUTOR

se va comporta ca un regizor, își va sfătui colegii-actori cum să-și interpreteze rolurile

NARATOR-PERSONAJ

se va comporta ca un actor care joacă rolul păianjenului, dar și ca un narator, care se adresează direct spectatorilor când își prezintă gândurile, când rememorează anumite întâmplări etc.

PERSONAJE

trei actori vor interpreta rolurile personajelor Maria, mama și tata

După ce realizați interpretarea, fiecare membru al grupei răspunde la următoarele întrebări:

- Ce rol am interpretat?
 - Am apărut pe scenă? Dacă da, în ce ipostază? Dacă nu, de ce nu am apărut?
 - Am interacționat cu alți membri ai grupei? Cu cine și în ce fel?
 - Cum aş putea defini rolul pe care l-am interpretat?
- 7 Privește imaginea alăturată și asociază păpușarul și marionetele cu autorul, naratorul sau personajele unui text narrativ. Explică asocierile realizate.

Portofoliu

Portofoliul tău va conține diferite texte pe care le redactezi în acest an școlar. Te va ajuta să vezi, la finalul clasei a VI-a, ce progrese ai făcut în domeniul redactării.

Rescrie textul *Un păianjen care se crede Spiderman* din perspectiva Mariei. Observă în ce fel se schimbă povestea sau imaginea personajelor.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- ▶ 1 Cum îți se pare ideea de a alege un păianjen ca narator? Explică, referindu-te la impactul pe care l-a avut textul asupra ta.
- 2 Ce emoții apar în relatarea păianjenului? Alege dintre cele de mai jos și indică momentele pe care le asocii cu fiecare emoție.

tristețe

dezgust

frică

furie

bucurie

- 3 Păianjenul consideră că familia lui este alcătuită din Maria, mama și tatăl ei. Cum explici această perspectivă a păianjenului?

- 4 Păianjenul pare a fi un cititor pasionat. Care este carte lui preferată? Tu ai citit-o? Dacă nu, precizează ce anume te-ar motiva să faci acest lucru.

- 5 În biblioteca Mariei există un raft cu mai multe cărți ale lui Roald Dahl. Ce spune acest detaliu despre fată? Ai citit vreo carte a acestui autor?

- 6 Ce personaje din *Alice în Țara Minunilor*, menționate în textul Adinei Popescu, recunoști în ilustrația alăturată?

- 7 Păianjenul are temeri, bucurii, la fel ca o ființă umană. De ce crezi că își dorește și el o familie? Ce consideri că înseamnă familia pentru el?

- 8 Caracterizează familia Mariei, folosind trei adjective.

- 9 De care dintre personaje te simți mai apropiat/apropiată? Justifică-ți opțiunea.

- 10 De ce crezi că păianjenul se crede Spiderman?

- 11 Ce părere ai despre titlul *Un păianjen care se crede Spiderman*? Acordă note de la 1 la 5 pentru:

- cât de potrivit este pentru conținutul textului;
- cât de atractiv și de surprinzător este;
- cât de ușor de reținut este.

- 12 Chiar dacă uneori cei din familie îți fac observații, asta nu înseamnă că ei nu țin la tine. Discutați în grupe de 4-5 elevi această afirmație, având în vedere și reproșurile pe care mama îi le face Mariei.

- 13 Formulează într-un enunț ideea pe care ai apreciat-o cel mai mult în textul Adinei Popescu.

Ilustrație de John Tenniel (1820-1914) pentru *Alice în Țara Minunilor* de Lewis Carroll

Provocări

Alege una dintre sarcinile următoare:

- Imaginează-ți că ești autoarea povestirii *Un păianjen care se crede Spiderman*. Scrie un mesaj pentru elevii clasei a VI-a, în care să prezini o idee despre familie pe care ai vrut să le-o comunică cititorilor prin acest text.
- Imaginează-ți că ești păianjenul-narator și că o consideri pe Maria sora ta. Scrie-i un mesaj fetiței, în care să-i spui ce părere ai despre ea și despre ceilalți membri ai familiei sale.
- Dacă ai un animal de companie, scrie un text narativ din perspectiva acestuia despre o zi în familia ta.

Portofoliu

În ce măsură crezi că fiecare membru al unei familii ar trebui să-și asume un rol, o responsabilitate? Tu ce responsabilități ai în cadrul familiei? Scrie răspunsul tău într-un text de 90-100 de cuvinte.

Lecția 5. Textul descriptiv literar în proză

Pentru început

- 1 Care este prima carte despre care-ți amintești ceva deosebit? Poate fi prima carte primită, cumpărată, găsită, împrumutată, dorită, o carte specială pentru tine. Descrie în câteva rânduri cum arăta acea carte și de ce te-a impresionat. Schimbă apoi caietul cu colegul tău/colega ta de bancă și discuți despre ce a scris fiecare.

- 2 Descrie o carte în maximum 100 de cuvinte, folosind cuvintele-cheie de mai jos.
- cuvinte • dicționar • furnicar • ghicit • joacă
 - literă • pagină • povești
- 3 Ascultați textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Simona Popescu (n. 1965)

Poetă, prozatoare și eseistă contemporană. A scris despre copilărie (în romanul autobiografic *Exuvii*, 1997), despre adolescență (în volumul *Juventus și alte poeme*, 1994), despre vis (în *Noapte sau zi*, 1998), despre poezie (în *Lucrări în verde*, 2006) și despre lumea miniaturală și fascinantă a naturii, în care ne putem regăsi și noi, oamenii (în *Cartea plantelor și animalelor*, 2021). Pentru Simona Popescu, literatura și cărțile sunt ca o jucărie care te provoacă, te bucură și te poartă în alte lumi.

Indescriptibil este un text scris special pentru elevii care vor studia după acest manual.

Text de bază

Indescriptibil

de Simona Popescu

Era galbenă, cu un desen geometric, verde, pe copertă, mică, dar cu multe pagini. Aveam 11 ani și cumpăram cartea chiar eu, de la librărie, de la tanti Gruber. Ce-i drept, toți trebuia să-o avem în ghiozdan, să-o arătăm a doua zi la școală. Era trecută la lecturi obligatorii. N-avea în ea nicio poză, niciun desen, nicio poveste, nicio poezie, nici cifre, nici geometrie. Putea fi citită de la mijloc spre sfârșit sau început, de la sfârșit spre început sau pe sărite. Siruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele, unele scrise cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subțiri (cele explicatoare). Se numea *Dicționarul școlarului*. Nu semăna deloc, dar deloc cu alte cărți. Începea cu *abă*, care nu-mi spunea nimic („postav¹ gros de lână”, dar nu știam ce e „postavul”, pe care nu l-am găsit în dicționar, dar mi-am imaginat o pătură de lână) și se termina cu *zvânta*, de care auzisem legat de rufelete ude de pe sărmă (care se zvântau până se uscau), nu știam că *a zvânta* înseamnă și „a distrugе”, „a nimici”. Mai exista și expresia „te bat de te zvânt”, adică era vorba de aşa o bătaie de ieșeai... uscat! De fapt, se și spunea „te bat de te usuc”. Cuidat cum se leagă lucrurile! Între *abă* și *zvânta*, se aliniau, unul sub altul, ca o armată de furnici, 10 998 de alți termeni. Un furnicar, cu galerii prin care circulau, sub aparenta liniște a mușuroiului, un fel de vîță. Pentru că, de îndată ce te gândești mai bine la ele, cuvintele încep să prindă viață, să se miște, astă e adevărul. Zici „pește” (sau îl citești pe-o foaie) și el începe să înnoate liniștit în mintea ta, când argintiu, când roșu sau albastru, și tot aşa.

Am 11 ani și deschid *Dicționarul* la-nțâmplare. Devine o joacă nouă, jocul de-a ghicitul. Ai un cuvânt și trebuie să-i află înțelesul. Exact invers decât în carte aia cu titlul *Cimiliturile² românilor*, în care aveai descrierea finței, a obiectului, a sentimentelor sau a fenomenelor naturii (cum se zice la școală), dar trebuia să ghicești cuvântul. „Ager, sprinten și ușor,/ Printre aripi pot să zbor,/ Printre ploaie, printre nori.” Ghici ce-i? Ei? E... cugetarea. Ce e „cugetarea”? Deschizi la pagina 133 și citești: „gând, gândire,

¹ postav (s. n.) – stofă groasă de lână, folosită pentru uniforme militare, pături etc.

² cimilitură (s. f.) – ghicitoare, joc de cuvinte.

meditare, maximă”. Nu știi ce înseamnă „maximă”, ai auzit doar de fusta „mini” și „maxi”.

Iei cartea, răsfoiești, dai de noi și noi creațuri din regnul numit *vocabular*. Te uiți la cuvânt, prin el, dincolo de el, ghicești despre ce e vorba, uneori știi doar pentru tine, dar nu știi să descrii pentru alții, citești explicația, e prea puțin, tu ai mai fi adăugat. Pentru fiecare om, fiecare cuvânt cheamă altă imagine, e înconjurat de altceva, după viața omului, după vîrstă lui, după cum e el, într-un fel. De aceea unii oameni nu se înțeleg. Dacă zece copii citesc pe o pagină cuvântul „pisică”, în mintea fiecăruia, în acea clipă, va apărea o pisică mică sau mai mare, albă sau neagră sau cu pete, jucăușă sau leneșă, blândă sau gata să zgârie, și tot aşa. Zece copii, zece pisici. A mea e vărgată, ține ochii închiși și toarce.

De la un cuvânt la altul faci încipuiri. Nimerești la pagina 354, la litera N. Poți face din cuvintele găsite acolo o poveste mică, mică: „Din *nacelă*¹ cineva vede un *nabab*² care dispără într-un *nahlap*³. Ceea ce nu vede ăla din *nacelă* e că o *naiadă*⁴ cu trup ca de *nilon* îl salvează și de-aici începe... *narațiunea*.“ Dar cuvintele erau interesante și dezlegate de narațiune, de propoziții chiar, singure. Parcă în celealte cărți nici nu le vedeați, vedeați direct întâmplările, pe când aici stau în fața ochilor tăi ca niște jucării cu cheită. Așteaptă să le-nvârți micuțul mecanism.

Ia te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenoase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare, și aşa mai departe. Cuvântul „cald” e cald și cuvântul „rece” e rece. Cuvântul „rece” e bun vara și cuvântul „cald” e bun iarna. Ele nu sunt însă în dicționar, acolo sunt doar cele pe care nu le cunoști: *criptogramă*⁵, *crisalidă*⁶ și *cristal*, ca să le luăm doar pe cele de la pagina 130, dacă tot am deschis acolo, la nimereală. E frumos cum cuvintele se ajută unele pe altele ca să se facă înțelese. Trimit unele la altele, se leagă unele de altele, în familii, uneori (chiar învățașem despre „familia

¹ *nacelă* (s. f.) – cabină (deschisă) suspendată de un balon.

² *nabab* (s. m.) – 1. (în Evul Mediu, în țări din Orient) titlu purtat de guvernatorii unor provincii; 2. persoană foarte bogată.

³ *nahlap* (s. m.; reg.) – val sau vârtej făcut de o apă curgătoare.

⁴ *naiadă* (s. f.) – nimfă a izvoarelor, a lacurilor și a apelor curgătoare; (fig.) femeie foarte frumoasă, grățioasă.

⁵ *criptogramă* (s. f.) – 1. document, text scris cu caractere secrete, cunoscute doar de cei inițiați; 2. joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată.

⁶ *crisalidă* (s. f.) – nimfă fluturilor.

de cuvinte”). Într-un cuvânt sunt mereu și altele. Niciun cuvânt nu e singur. De pildă, în cuvântul „bec”, e cuvântul „wolfram”. Și în cuvântul „caisă” e cuvântul „sâmbure”. Dar cele mai multe sunt în cuvântul „copil”. Copilul își imaginează tot timpul fel de fel, când se joacă sau când stă degeaba. Iar când deschide o carte, el intră acolo cu totul, ca-n vis, vede, dincolo de fraze, lucrurile ca în realitate, le vede în fața ochilor lui, dar cumva pe dinăuntru. Acest „pe dinăuntru” poartă în *Dictionar* un nume ciudat: „lăuntric”. Tot ce citești se adaugă lumii tale lăuntrice, care e mai mare decât lumea din afara. Și-adesea ea e ceva... *indescriptibil* („de nedescris”, te lămurește pagina 264)!

Nu știi alții cum sunt, dar mie tare mult avea să-mi placă volumul său pe care încă îl am în bibliotecă, lângă dicționare mult mai mari, de toate felurile. Am aflat Tânziu că, în orașul Târgoviște, cu vreo 20 de ani înainte să mă nasc eu, unor băieți de liceu le picase – și lor – cu tronc un dicționar, pe care-l citeau ca pe o carte magică, din care poți face povești la nesfârșit.

Sau ce vrei tu. Poezii, minunate descrieri. Descrierile sunt ca și cum ai desena lumea, bucătică cu bucătică. Nu știi alții cum sunt, dar mie tare mult îmi place-a desena. Îmi place să mă uit și la desenele altora. Dicționarul, o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui. Indescriptibil!

Impresii după prima lectură

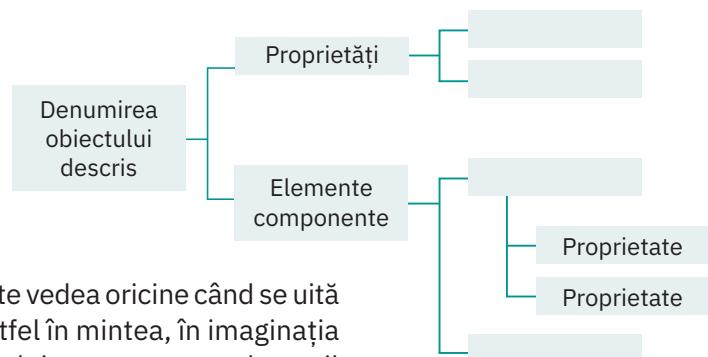
- 1 Notează un singur enunț din text care îți-a atras atenția. Explică-le colegilor tăi de ce l-ai ales, prin ce te-a surprins, te-a nedumerit sau te-a încântat.
- 2 Definește, sub forma unui articol de dicționar, o emoție pe care ai simțit-o citind textul sau o emoție exprimată în text.

Lecția 6. Descrierea în proză

Explorare

- Există, în text, cuvinte pe care nu le cunoști, îñ afară de cele explicate în subsolul paginii? Dacă da, caută-le îñtr-un dicționar și notează îñ caiet sensurile acestora.
- Completează, îñ caiet, schema alăturată cu elementele prezente îñ descrierea *Dicționarului școlarului* din primul paragraf al textului.
- Dincolo de aspectul vizibil al cărții, de ceea ce poate vedea oricine când se uită la obiectul respectiv, există și ceva care apare altfel în mintea, în imaginația fiecărui privitor. Îñ acest caz, *Dicționarul școlarului* este percepþut de copil ca un univers inedit, acesta exclamând: „Ia te uită ce mai lume!”. Cum explici această dublă perspectivă?
- Scrie îñ caiet ce vezi, ce simți, ce gândești când auzi cuvintele *familie* și *carte*. Comparaþi-vă apoi răspunsurile.
- Prin ce diferă cele două secvenþe descriptive reproduce din jos?
 - Ce elemente ale obiectului descris sunt prezentate?
 - Descrierea se concentrează pe cum arată obiectul sau pe cum este percepþut acesta îñ mod subiectiv?

„Era galbenă, cu un desen geometric, verde, pe copertă, mică, dar cu multe pagini. [...] N-avea îñ ea nicio poză, niciun desen, nicio poveste, nicio poezie, nici cifre, nici geometrie. [...] Siruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură îñtre ele, unele scrise cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subþiri (cele explicatoare).”

„Ia te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenioase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare, și aşa mai departe. Cuvântul «cald» e cald și cuvântul «rece» e rece. Cuvântul «rece» e bun vara și cuvântul «cald» e bun iarna.”

- Explică felul îñ care îñtelegi următoarea comparaþie din text: „cuvintele erau [...] ca niște jucării cu cheiþă”.

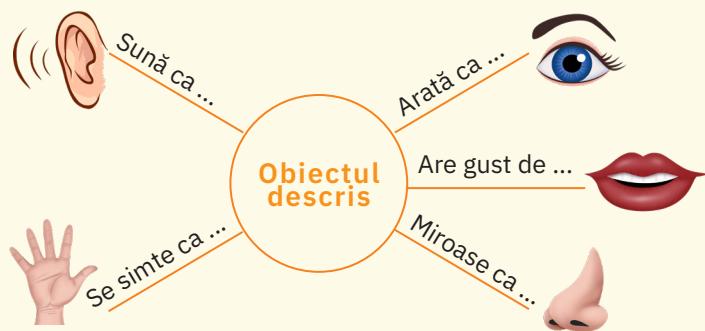
Repere

Textul descriptiv literar constă îñ prezentarea sugestivă a unui obiect, a unei fiinþe sau a unui loc.

Descrierea are rolul de a ajuta cititorul să-þi imagineze obiectul, fiinþa sau locul prezentat/evocat.

Îñtr-o descriere, pot fi menþionate percepþii care tin de toate cele cinci simþuri (văz, auz, gust, miros, pipăit). De asemenea, pot fi exprimate sentimente și emoþii, gânduri privitoare la obiectele, fiinþele sau locurile descrise.

Aplicaþii

- Analyzează cum este realizată descrierea „cugetării” îñ ghicitoarea din paragraful al doilea al textului. Dacă nu ai þti răspunsul, ar fi dificil să ghicești la ce se referă descrierea din această ghicitoare? Explică.
- Identifică secvenþa descriptivă din al treilea paragraf al textului. La ce se referă aceasta și ce trăsături ale obiectului descris sunt evidenþiate?
- Precizează rolul adjecþivelor folosite îñ descrierea cuvintelor din paragraful al cincilea al textului.
- Alege, din textul dat, secvenþa descriptivă care ȝ-a atras atenþia îñ mod deosebit. Explică prin ce te-a captivat.

Lecția 7. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 În text apare următoarea afirmație: „Descrierile sunt ca și cum ai desena lumea, bucătică cu bucătică.” Cum ai putea explica acest fapt și ce te ajută să „desenezi” lumea?
- 2 De ce crezi că o carte precum dicționarul, fără poze, desene sau povești, este comparată în text cu „o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui”?
- 3 Poate ai jucat și tu, precum copilul de 11 ani din text, „jocul de-a ghicitul” când ai deschis un dicționar. Dacă da, ce ți-a plăcut cel mai mult în acest joc? Dacă nu, cum ți se pare un astfel de joc?
- 4 „Pentru fiecare om, fiecare cuvânt cheamă altă imagine, e încurajat de altceva, după viața omului, după vîrsta lui, după cum e el, într-un fel”. Crezi că este adevărată această afirmație din text? Dacă ai rezolvat exercițiul 4 de la rubrica *Explorare* din pagina 19, ai deja un răspuns. Verifică încă o dată, lucrând de data aceasta în perechi. Fiecare dintre voi va descrie o grădină, răspunzând la întrebările: *ce vezi?, ce auzi?, ce miroși?, ce pipăi?, ce gusti în grădina imaginată?*. Comparați apoi textele voastre.
- 5 Explică următoarea secvență din text: „E frumos cum cuvintele se ajută unele pe altele să se facă înțelese.”
- 6 În text, apare ideea că într-un cuvânt există mereu și alte cuvinte. Ce alte cuvinte crezi că există, de exemplu, în cuvântul *descriere*? Dar în cuvântul *copil*?
- 7 Cum este posibil ca lumea lăuntrică a cuiva să fie mai mare decât lumea din afară?
- 8 Ce rol crezi că au simțurile, imaginația și gândirea în faptul că oamenii pot vedea dincolo de contururile reale ale lucrurilor, ființelor, peisajelor pe care le privesc?
- 9 *Indescriptibil* ți se pare un titlu potrivit pentru textul pe care l-ai citit? La ce se referă? Ce anume crezi că nu poate fi descris?
- 10 Orice text, chiar și cele nonliterare, îți pot stârni imaginația și te pot transporta în lumi virtuale, în lumi posibile. Îți place să faci astfel de călătorii imaginare? Discută cu colegii tăi motivele opțiunilor voastre.

Provocări

- 1 Descrie fotografiile de mai jos, reprezentând imagini dintr-o bibliotecă imensă din China, cu o arhitectură deosebită. Prezintă nu doar ceea ce vezi, ci și ceea ce îți imaginezi că se află dincolo de imagini, lumile virtuale în care poți călători. Comparați apoi descrierea cu acelea realizate de colegii tăi.

- 2 Lucrează împreună cu un coleg sau cu o colegă. Scrieți o ghicitoare referitoare la un obiect, o ființă, un loc sau un fenomen al naturii, folosind descrierea. Citiți apoi ghicitoarea colegilor de clasă și întrebați-i în ce măsură descrierea voastră le-a oferit detalii relevante pentru a găsi răspunsul. Încercați, la rândul vostru, să găsiți răspunsul pentru ghicitorile scrisе de celelalte perechi și precizați ce detalii v-au ajutat să ghiciți obiectul/ființa/fenomenul/locul descris.

Lecția 8. Texte continue și discontinue

Explorare

- 1 Menționează câteva cărți care pot fi citite „de la mijloc spre sfârșit sau început, de la sfârșit spre început sau pe sărite”, aşa cum este prezentată lectura dicționarului în textul *Indescriptibil*. De ce este posibil să le citești în acest fel?
- 2 Observă următoarele imagini și compară felul în care este organizată informația.

g INDETERMINISM s.n. Concepție filosofică opusă determinismului, c afirmă că oamenii dispun de o libertate absolută a voinței. — Din indeterminism.

INDETERMINIST, -ă, *indeterminist*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al indeterminismului. — Din fr. indeterministe.

INDEX (1) *indexuri* s.n., (2) *indice*, s.m. 1.s.n. Listă alfabetică sau materii pusă la sfârșitul sau la începutul unei cărți sau apărută în vol. separat, cuprinzând materile, autori sau cuvintele conținute în ea, indicarea paginilor (să a volumelor) unde se găsesc; indice (5). ▷ *În bibliografie* = lucrare de înțrumare bibliografică, cuprinzând lista principalelor scrise privitoare la o problemă. Însărcina uneor de adnotanți asupra conținutului lor. ▷ *Expir. A punct* (în index = aj) a trece o carte în lista cărților interzisi b) *(fiz.)* (fiz.) a socotii, a trata pe cineva ca nedrept, nevednic sau primjejdii 2. S.m. Degrade arătat. [Acc. și (2) *index*] — Din lat., fr. *index*.

INDEXĂ, *indexa* v.t. 1. A întocmi un index (1). 2. A introduce cuvânt, un autor etc. într-un index (1). 3. (Economie) A corela variabilele și valoarea cu valoarea elementului de referință. ♦ Spec. A corela salarialele nivelul preturilor. — Din fr. *indexer*.

INDEXARE, *indexăr*, s.f. Acțiunea de a indexa și rezultatul ei. — V. *inde*

INDEXAT, -ă, *indexat*, -te, adj. 1. (Despre cuvânt, autor etc.) Care a f

i

Leagățul pisicii

Dragă Danda,
Că sună și aveam 12 ani, cum să îți acuș, dintr-o teacă distarejătoare, că mai grozav nu se poate cinsti. Distinsă de at, să nu crezi că m-a hăiat pură pe dinante și nici nu te grăbi să mă compătimăști, de parcă nu ar fi fost astfel! Erau acolo, în cîte vreau să zic, și jocuri, și joacă, era și conversație, era și umor, era și provocare (ca la jocul adevarăriului), erau și scene, ca și film, și povestile le inventant eu), erau și prietenii, erau și memoriile, dar și răsuflare și piper lumii, erau tot felul. Sîi nu mă mai lăsa cu asta era pe vremea ală, comunităști, că nu despre asta e vorba!

Eu, când mă uit la unii copii care nu cîștează nimic, nu dau vina pe vremuri. Așa sunt ei. Poate o să le treacă. Cum

- 3 Grupează imaginile de mai sus în două categorii, în funcție de organizarea textului în pagină.

Repere

Textele continue sunt organizate în propoziții și paragrafe. Pot fi texte literare, în proză sau în versuri, sau texte nonliterare, precum articole, lucrări științifice sau reportaje.

Textele discontinue prezintă informații organizate sub formă unor secvențe de text fără legătură între ele sau sub formă unor liste, grafice, diagrame. Textele discontinue pot fi table de materii, liste, tabele, calendare, grafice, articole de dicționar, scheme.

Aplicații

- 1 În textul Simonei Popescu, *Dicționarul școlarului* este descris astfel: „sîruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele [...]. Pentru ce categorie de texte este valabilă această descriere?
- 2 Ce tip de text dintre cele menționate în Repere ți se pare mai dificil de înțeles? Explică.

Autoevaluare L1-L8

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi-s-a părut

Lecția 9. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai citit în textul Adinei Popescu despre familia Mariei și despre un păianjen-cititor, iar în textul Simonei Popescu ai descoperit cum prind viață cuvintele dintr-un dicționar. Din fragmentul următor vei afla despre cum poate pătrunde un cititor în lumile virtuale pe care literatura îi le propune. Textul din care a fost extras, *Lectura în trei, în doi, de unul singur*, îi aparține Rodicăi Zane și a fost publicat în volumul *Care-i faza cu cititul?*. Citește-l, folosind jurnalul cu dublă intrare.

Jurnalul cu dublă intrare ajută cititorul să stabilească legături între text și propriile experiențe. O pagină se împarte în două coloane egale: în stânga, cititorul notează un pasaj din text care i-a atrăzit atenția, în dreapta, explică de ce a notat pasajul, la ce l-a făcut să se gândească.

Toți începem să citim cu ochii altora. De aceea, când trebuie să îți amintești de prima ta carte, îți dai seama că memoria te pune în fața unei alegeri: prima carte pe care îți-a citit-o cineva sau prima carte pe care ai citit-o singur?

Îmi amintesc de amândouă, ceea ce nu înseamnă că acestea au fost *într-adevăr* primele mele cărți. Nu pentru că eu aş vrea să vă spun minciuni, ci pentru că îi minte mai ales ceea ce călătoresc din trecut printr-un mijloc de transport foarte sigur: o poveste. Poveștile transportă amintirile noastre din cele mai îndepărtate timpuri, precum avionul, vaporul sau trenul ne ajută să ajungem în cele mai îndepărtate locuri.

În poveștile cu amintiri nu se petrec întotdeauna întâmplări extraordinare, ci doar câteva fapte în jurul căror se infăsoară sentimentele noastre de *atunci*. Chiar dacă *atunci* este foarte îndepărtat de *acum*, sentimentele puternice te fac să retrăiești totul ca și cum ar fi aievea. [...]

Într-o seară, tata a venit acasă cu o carte frumos colorată în paginile căreia se lăfăia un bob de mazăre cu ochi, gură și tot ce mai trebuia pentru a semăna cu oamenii. Îi lipsea însă ceva și de aceea se numea *Foarte gras fără nas*, cum aveam să aflu de la mama, care a început să ne citească din aventurile bobului de mazăre. Fratele meu și cu mine ascultam cu gurile căscate și nu încetam să ne minunăm cum de trăiește bobul de mazăre asemenea nouă... și, bineînțeles, râdeam cu poftă de numele lui. Of, și când s-a despărțit de frații cu care locuia în păstaie... și când s-a rostogolit pe scări și s-a pierdut de ai lui... dar să nu credeți că a sfârșit într-o cratiță, nu, bobul nostru de mazăre a avut noroc, pentru că, după ce a rătăcit prin lume, și-a regăsit familia și bucuria bobilor și a boabelor din neamul său cred că mai continuă și astăzi...

Însă, așa cum știți și voi, prima carte citită cu ochii mamei, ai bunicii (și aici îi puteți adăuga pe toți cei care ne-au iubit și și-au petrecut timpul cu noi când eram mici) nu se citește o singură dată, ci se citește iar și iar până ni se scrie în minte și putem

să o îngânam sau să o spunem singuri. [...] Ne așezam în pat, cu mama între noi, în aşa fel încât să vedem ce e acolo în carte – deși știam desenele pe dinafară – și cuvintele își începeau legănatul. [...]

Legendele Olimpului ni le-a citit întrâi mama, când eram prin clasa întrâi. Apoi am început să le citim singuri. Pentru noi, cartea era bună de citit cu glas tare, pentru că avea literele mari și cuvintele grele. De aceea, parcurgeam același text o dată cu ochii și cu vocea mamei, apoi, pe rând, eu și Mircea, cu ochii și vocile proprii. [...] Am început cu această carte o lungă ucenicie în ale cititului, care s-a întins pe câțiva ani. Îmi aduc aminte că, treptat, am trecut de la lectura în trei, la lectura în doi și apoi la lectura de una singură. Mă întreceam cu fratele meu, care a citit de mai multe ori *Legendele și miturile Greciei antice*. A fost lectura noastră preferată până prin clasa a patra. [...] Cele două lumi, cea de hârtie și cea aievea, ne-au ajutat la fel de mult să creștem „mari”. Dacă în lumea aievea eram cu copii de vârstă noastră și trăiam împreună cu ei întâmplările extraordinare ale copilăriei, în lumea cărților puteam să fim cu cei mari, cu oameni în toată firea și chiar cu cei care erau dincolo de oameni, zei, semizei, eroi.

Discutarea textului

- 1 Confruntați, în perechi sau în grupuri de 3-4 elevi, jurnalele completate de voi, pentru a vedea ce pasaje a selectat fiecare și cum a explicat alegerile făcute.
- 2 Privește desenul alăturat și precizează căruia paragraf al textului î se asociază.
- 3 Găsești vreo asemănare între bobul de mazăre din povestea *Foarte gras fără nas și păianjenul din Un păianjen care se crede Spiderman?* Dar între felul în care citesc cei doi frați *Legendele și miturile Greciei antice* și felul în care citește dicționarul copilul din textul Simonei Popescu? Explică.
- 4 Ce temă crezi că este mai importantă în textul Rodicăi Zane: familia, lectura, natura sau prietenia?
- 5 Apare tema identificată de tine la exercițiul anterior și în alt text dintre cele citite în această unitate? Explică.
- 6 Ce crezi că vrea să spună Rodica Zane în enunțul: „Îmi amintesc de amândouă, ceea ce nu înseamnă că acestea au fost într-adevăr primele mele cărți.”?
- 7 Povestea este comparată în fragmentul dat cu un mijloc de transport care călătorește din trecut spre noi. Propune și tu o altă comparație pentru carte sau pentru poveste.
- 8 Îți s-a întâmplat să recitești o carte? Dacă da, care este aceasta și de ce ai simțit nevoie să-o recitești?
- 9 Ce înseamnă pentru tine lectura? Ce aștepți de la o carte bună? Alege dintre variantele următoare:
 - să evadez pentru o zi din lumea reală;
 - să aflu mai multe despre alți oameni și locuri necunoscute;
 - să mă gândesc la experiențele mele, asemănătoare cu acelea din carte;
 - să mă identific cu un personaj pe care mi-l iau ca model;
 - să-mi închipui că trăiesc alături de personaje toate peripețiile lor;
 - să judec comportamentul personajelor;
 - să-mi imaginez cum ar fi un film realizat după acea carte.
- 10 Explică felul în care înțelegi secvența finală a textului: „Dacă în lumea aievea eram cu copii de vârstă noastră și trăiam împreună cu ei întâmplările extraordinare ale copilariei, în lumea cărților puteam să fim cu cei mari, cu oameni în toată firea și chiar cu cei care erau dincolo de oameni, zei, semizei, eroi.” Care dintre variantele de la exercițiul 9 crezi că este valabilă pentru copiii din textul Rodicăi Zane?

Portofoliu

Scrie o pagină de jurnal în care să prezinti experiența de lectură privitoare la prima carte pe care ai citit-o singur/singură.

Biblioteci deschise

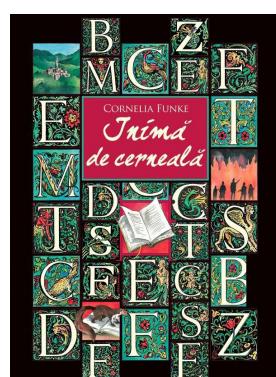
Îți propunem două cărți pe care să le citești în timpul liber, cu subiecte strâns legate de nevoia oamenilor de a călători cu imaginația prin alte lumi decât cea reală.

Invizibilii

de Ioana Pârvulescu,
ilustrații de Irina Dobrescu

Alături de Laura, protagonista povestirii, vei intra în unele dintre cele mai frumoase cărți ale copilariei. Află dacă ai calitățile necesare unui bun cititor și cum, citind, poți deveni vizibil pentru ceilalți!

Inimă de cerneală

de Cornelia Funke

Se pot aduce în lumea reală personajele din cărți? Dar invers? Mo, personajul romanului Cornelia Funke, posedă această abilitate miraculoasă, pe care î-o transmite și fiicei sale, Meggie. Citește cartea și vei afla cum încearcă fata să își salveze tatăl.

Lecția 10. Valori etice în legendele popoarelor

- **Pentru început**
- 1 Unele animale, insecte sau păsări au semnificații simbolice. Notează, în caiet, cu ce asoci ezi albina și păianjenul. Apoi compară asociările tale cu acele propuse de colegii tăi.
 - 2 Propune un simbol care crezi că sugerează ideea de familie. Poate fi o figură geometrică sau o vîtă.

- **Explorare**
- 1 Citește, pe rând, paragrafele textului *Legenda albinei și a păianjenului*, acoperindu-le cu o foaie pe cele care urmează. După lectura fiecărui paragraf, notează o idee referitoare la ce crezi că se va întâmpla în continuare. Prezentați-vă ideile în fața colegilor și apoi citiți mai departe, pentru a verifica dacă predicțiile voastre au fost corecte.

„Era odată o femeie și avea doi copii: un băiat și o fată. Copiii au plecat amândoi în lume, să-și caute de lucru, pentru că mama lor n-avea putere să-i ţie. Băiatul a intrat învățăcel la un țesător de pânză, iar fata căra pietre pentru zidarii care făcea case.

După câțăva vremi, mama lor s-a îmbolnăvit de moarte și l-a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor. Omul, după mult umbleț prin lume, i-a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul era tocmai la războiul de țesut. Și când i-a spus omul de ce a venit, băiatul răspunse: «Eu ce să-i fac? Las' să moară, că e bătrâna și i-a sosit ceasul. Eu nu pot să plec, că am prea mult de lucru.» Și a rămas băiatul tot la război și a țesut mai departe și n-a plecat.

Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în poala hainei. Și când i-a spus omul de ce a venit,

Vincent Van Gogh, *Țesătorul*

fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într-un suflet spre casă.

Mumă-sa, când a văzut-o, s-a ridicat din pat și de multă bucurie i s-a limpezit sufletul; dar s-a făcut neagră de supărare când i-a spus că băiatul n-a vrut să vie. A luat capul fetei între mâini și a sărutat-o pe frunte și a zis: «Măcar că el a uitat de mine tocmai în ceasul morții mele, eu vă iubesc deopotrivă pe amândoi. Îl iubesc și îl iert. Și dacă a făcut cu asta vreun păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata Lui e fără greșeală.» Așa a zis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătâi și a închis ochii și-a murit.

Și, în clipa aceea, fata s-a făcut albină, iar băiatul păianjen.

Și de atunci păianjenul trăiește veșnic singur, fără frați și fără surori și fără părinți. El fugă de lumină și veșnic își țese pânza prin locuri întunecoase, și e posomorât și supărat, iar oamenii îl urgesc și, oriunde îl află, îl fugăresc și îl omoară.

Iar albina de atunci e veselă și toată ziua zboară de pe o floare pe alta și trăiește cu părinții ei și cu frații și cu surorile la un loc. Oamenii o iubesc și o văd cu drag, căci ea cu toții împărtășește ce adună și tuturor le dă din mierea ei, iar casa ei e fagurele cel galben ca soarele, și din ceară albinelor fac creștinii lumânările pe care le aprind în ceasul morții și le pun să lumineze sub icoana Maicii Domnului.”

După o legendă culeasă de George Coșbuc

- 2 Câte dintre predicțiile tale au fost corecte? De ce crezi că a fost dificil/simplu să anticipatezi ce se va întâmpla mai departe?
- 3 Care dintre personaje îți seamănă: fata sau băiatul? Prezintă asemănări și deosebiri față de personajul ales.
- 4 Cum explici faptul că mama îi iubește pe amândoi copiii la fel, deși aceștia se poartă diferit față de ea?
- 5 Notează, în caiet, valorile după care se ghidează cele trei personaje: fata, băiatul și mama.
- 6 Discută cu 2-3 colegi de clasă despre semnificația acestei legende. Puteți alege dintre variantele:
 - legenda explică felul în care trebuie să te comporti în familie;
 - legenda explică originea păianjenului și a albinei;
 - legenda explică motivul pentru care meșteșugul țesutului este important.

✓ Repere

Legenda este un text narativ care prezintă întâmplări miraculoase despre originea unor ființe sau lucruri, despre faptele unor eroi sau despre evenimente istorice, evidențiind valori precum binele, adevărul, frumosul.

Există două tipuri de legende:

- **legende mitologice**, numite de B.P. Hasdeu *deceuri*, care explică originea, existența, caracteristicile unor fenomene, personaje, geneza astrelor, a pământului, a florei sau a faunei etc.;
- **legende istorice**, care explică, prin fapte imaginare, evenimente și personaje reale din istorie.

Legendele popoarelor propun explicații diferite privitoare la aceleași fenomene, ființe sau evenimente.

Aplicații

► 1 Păianjenul apare în mituri, legende și reprezentări artistice din cele mai vechi timpuri. Astfel, în diverse culturi, el simbolizează valori diferite, negative sau pozitive. În unele cazuri, păianjenul simbolizează răbdarea și perseverența, datorită tehnicii sale de vânătoare. Este însă și un simbol al răului, pentru că veninul otrăvitor poate provoca moarte. Alte culturi leagă păianjenul de meșteșugul țesutului. Țeserea de pânze a permis asocierea păianjenului cu miturile creației, pentru că păianjenii își pot crea și țese propriile lumi din substanța corpului lor. Citește fragmentele de mai jos și discută cu colegul tău/colega ta de bancă despre ce reprezintă păianjenul în fiecare dintre culturile menționate.

- În mitologia greacă, originea păianjenului este expusă într-o competiție între zeița Atena și o faimoasă țesătoare pe nume Arahne. Numele acesteia din urmă înseamnă „păianjen”. Arahne o provoacă la un concurs de țesut chiar pe inventatoarea acestui meșteșug, zeița Atena. Zeița țese scena victoriei sale asupra lui Poseidon, care i-a inspirat pe locuitorii cetății să își numească orașul după numele său. La rândul ei, Arahne realizează o tapiserie cu scene mai puțin măgulitoare pentru zei (de exemplu, iubirile lui Zeus cu Leda, Danae sau Europa), dar perfecțiunea lucrării nu poate fi negată nici măcar de Atena. Supărată că există cineva mai priceput decât ea, zeița rupe țesătura rivalei sale. Simțindu-se nedreptățită, Arahne se spânzură. Zeiței i se face însă milă de Arahne și o aduce înapoi la viață sub forma unui păianjen, care își poate țese în continuare povestea, cu altfel de fire.

- Tradiția orală islamică susține că, în timp ce călătorea de la Mecca la Medina, urmărit de soldați, Profetul Mahomed s-a refugiat în Peștera Thawr. Povestea spune că Allah i-a cerut unui păianjen să țeasă o pânză la intrarea în peșteră, iar Mahomed a scăpat teafăr, întrucât soldații s-au încrezut în pânza de păianjen și au trecut de peșteră fără să mai verifice dacă este cineva înăuntru. De atunci, pentru fapta sa, se crede că păianjenul trebuie respectat.
- Tribul Hopi din America de Nord avea o zeiță numită Femeia Păianjen. Mitul creației spune că ea își a călătorit la intrarea în peșteră, iar Mahomed a scăpat teafăr, întrucât soldații s-au încrezut în pânza de păianjen și au trecut de peșteră fără să mai verifice dacă este cineva înăuntru. De atunci, pentru fapta sa, se crede că păianjenul trebuie respectat.

2 Numește tipul legendelor din această lecție.

Provocări

- 1 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Descrieți oricare dintre ființele menționate în lista următoare și explicați ce simbolizează personajul ales de voi și care sunt valorile ce-i pot fi asociate.
 - Gigantul Aragog din *Harry Potter și camera secretelor* de J.K. Rowling;
 - Spiderman, Spider-Woman sau Spider-Girl din benzile desenate;
 - Păianjenii din jocuri pe calculator precum *Dungeons & Dragons* și *World of Warcraft*.
- 2 Pornind de la un mit, o legendă, o carte sau un film, prezintă într-o pagină povestea unui păianjen. Evidențiază ce simbolizează acesta și compară-l cu ipostazele menționate în această lecție.

Lecția 11. Contextul de comunicare

Pentru început

- 1 Dă câte un exemplu de situație în care:
 - te simți în largul tău când comunică cu cineva sau te adresezi cuiva;
 - și se pare destul de dificil să comunică.
- 2 În care dintre următoarele situații crezi că poți realiza o comunicare bună?
 - când îi cunoști bine pe cei cu care discuți;
 - când întâlnești persoane necunoscute;
 - când interlocutorii sunt de vîrstă ta;
 - când conversația are loc într-un loc aglomerat, gălăgios;
 - când conversația are loc într-un moment când ești obosit;
 - când înțelegi tot ce spun interlocutorii;
 - când nu știi la ce se referă vorbitorul;
 - când ești atent/atență la ceea ce spune vorbitorul.

Explorare

- 1 Recitește fragmentul de mai jos, din textul *Un păianjen care se crede Spiderman* de Adina Popescu. Răspunde apoi oral la întrebări, analizând secvența.

„— Fugiți! Un păianjen URIAŞ în camera mea! [...]

— Unde e?

— Uite, acolo! În colțul ăla unde e raftul cu cărți! Mamă, îți jur că e foarte, foarte mare... și foarte scârbos! S-a auzit din nou vocea Mariei. [...]

— Nu văd niciun păianjen aici! a spus mama, împăciuitoare. Îți s-o fi părut.

— Ba da, este acolo! a insistat Maria. Pun pariu că s-a ascuns printre cărți. E şmecher. Caută-l! [...]

— Maria, dacă sunt păianjeni, tu ești singura vinovată. Te-am rugat de nu știi câte ori să-ți faci curat în cameră.”

a Care este identitatea celor două personaje participante la dialog și ce relație există între ele? Precizează cuvintele/pasajele din text care evidențiază aceste aspecte.

b În ce loc se desfășoară dialogul? Explică dacă există sau nu condiții favorabile pentru comunicare.

c De ce apelează Maria la mama ei? Alege dintre variantele următoare:

- îi solicită ajutorul;
- vrea să convingă că în camera ei este ordine;
- îi solicită o informație;
- îi reproșează ceva.

d Ce reiese din ultima replică a mamei: o laudă, un reproș sau o promisiune?

e Ce observi la prima replică a Mariei? Explică de ce folosește fata pluralul („Fugiți!”) și de ce este scris cu majuscule adjectivul *uriaș*.

f Imaginează-ți că Maria se află în clasă și descoperă păianjenul în timpul orei de română. Cum crezi că ar fi comunicat descoperirea sa profesorului tău/profesoarei tale?

- 2 Când ai citit textul Adinei Popescu, ai înțeles despre cine este vorba în fragmentul de mai jos? Oferă o explicație pentru răspunsul tău.

„Alerg cu toate cele opt piciorușe ale mele prin paginile cărții, sar de la un capitol la altul, de la o frază la alta, mă împiedic de câte un punct sau de câte o virgulă, îmi trag sufletul la câte-o ilustrație, îmi fac loc mai departe, printre Iepurele de Martie și Pălărierul Nebun, suflarea mamei atât de aproape spulberă un întreg pachet de cărți de joc, o să mi se taie capul!”

✓ Repere

În comunicare sunt importante atât cuvintele și enunțurile în sine, cât și contextul în care apar, pentru că acesta influențează ceea ce înțelegem într-o situație de comunicare dată.

Contextul de comunicare este alcătuit din următoarele componente:

- datele privitoare la circumstanțele comunicării și la persoanele care participă la comunicare (identitatea participantilor la comunicare, statutul lor social, locul și momentul comunicării);
- informațiile deținute de interlocutori, opiniile și intențiile lor de comunicare;
- locul în care apare enunțul în cadrul unei secvențe comunicative (la început, la mijloc, la final).

Pentru a comunica eficient, vorbitorii trebuie să adapteze limbajul, modul de adresare, tonalitatea și ritmul vorbirii, precum și informația vehiculată la contextul de comunicare.

Aplicații

- 1 **Joc de rol.** Alcătuiți patru perechi. Fiecare pereche va realiza un joc de rol care să evidențieze importanța contextului în comunicare.

Perechea 1 – Unul dintre voi este copilul, iar celălalt, părintele. Copilul vrea să-l convingă pe părinte să-i cumpere un câine, o pisică, un hamster sau alt animal de companie. Părintele îi va cere copilului argumente pentru alegerea lui și promisiunea că se va implica în îngrijirea acestuia. Adresarea copilului către părinte trebuie să fie respectuoasă. Părintele trebuie să dea dovadă de empatie și să arate că pune în balanță avantajele și dezavantajele de a avea un animal de companie.

Perechea 2 – Sunteți frate și soră și ati decis că vreți să-i convingeți pe părinți să vă cumpere un animal de companie (câine, pisică, hamster sau altceva). Băiatul ar vrea un câine, iar fata, o pisică. Amândoi știți că părinții vor fi de acord cu o singură alegere. Fiecare încearcă să-l convingă pe celălalt că alegerea lui e mai bună pentru toată lumea.

Perechea 3 – Sunteți în vizită la bunici. Unul dintre voi este nepotul, iar celălalt bunica/bunicul. Nepotul povestește despre animalul de companie pe care l-a primit, iar bunica/bunicul încearcă să afle care sunt responsabilitățile nepotului în ceea ce privește îngrijirea acestuia. Fiindcă bunica/bunicul nu aude prea bine, nepotul trebuie să folosească diverse mijloace nonverbale și paraverbale, pentru a fi sigur că mesajul său este înțeles.

Perechea 4 – Sunteți pe stradă și vă întâlniți cu un vecin. Unul dintre voi este copilul, iar celălalt, vecinul. După salut, copilul povestește că este fericit, pentru că a primit cadou un animal de companie. Vecinul lui îi pune diverse întrebări despre animalul respectiv și despre cum s-a acomodat în noua locuință.

- 2 Elevii care au observat jocurile de rol vor evalua prestația perechilor, pe baza criteriilor din tabel. Aceștia vor justifica, prin exemple concrete, calificativele propuse pentru fiecare pereche.

Criterii	😊	😐	☹️
Participanții au folosit o adresare potrivită cu statutul și relația dintre interlocutori.			
Participanții s-au adaptat la condițiile dificile de comunicare, atunci când a fost cazul, folosind mijloace nonverbale și paraverbale adecvate.			
Participanții au folosit cunoștințe comune legate de tema discuției.			

Reflecții

Ce ți se pare cel mai dificil în susținerea unei interacțiuni? Poți reflecta asupra următoarelor variante:

- să te adaptezi la statutul și așteptările interlocutorului;
- să faci față unor bruijaje sau dificultăți de comunicare;
- să înțelegi intențiile de comunicare ale interlocutorului.

Lecția 12. Cuvântul. Sinonimele și antonimele

Pentru început

- În pânza de păianjen, s-au prins mai multe litere. Alcătuiește în două minute, împreună cu un coleg/o colegă, cât mai multe cuvinte diferite cu aceste litere și notează-le în caiet.
- Alege trei dintre cuvintele notate și precizează care este învelișul sonor (forma) și sensul (conținutul) acestora.
- Alege dintre următoarele sinonime pe acela care crezi că sugerează cel mai bine atmosfera unei familii unite: *fericire, mulțumire, bucurie, satisfacție, plăcere, mândgăiere, desfătare*.
- Precizează câte un antonim pentru adjectivele *însorit* și *tânăr*.

Cuvântul: sens și formă

Explorare

- Asociază fiecarei imagini de mai jos cuvântul sau cuvintele potrivite din seria dată.

balon

baltă

broască

epistolă

lac

scrisoare

- Identifică, între termenii menționați la exercițiul 1, două perechi de cuvinte cu același sens, dar cu formă diferită.
- Menționează, referindu-te la aceiași termeni de la exercițiul 1, cele două cuvinte care au aceeași formă, dar sensuri diferite.

Repere

Cuvântul reprezintă unitatea de bază a vocabularului. Cuvântul are:

- sens** sau **înțeles**, care constituie conținutul;
- sunete** sau **înveliș sonor**, care constituie forma.

Există cuvinte cu același sens, dar diferite prin sunetele din care sunt alcătuite (*bucuros – vesel*).

Există cuvinte cu sens diferit, dar care au aceeași formă (*ban – monedă, ban – guvernator sau conducător al unui ținut în Evul Mediu*).

Sensul unui cuvânt se stabilește în context.

Contextul este o îmbinare de cuvinte, un enunț sau un text în care apare un cuvânt.

Sinonimele și antonimele (actualizare)

Explorare

- Asociază fiecare cuvânt din seria **a** cu un sinonim potrivit din seria **b**.

a	glas	•	a afla	•	faimă	•	a dovedi	•	șiret	•	geam
b	a descoperi	•	a demonstra	•	voce	•	fereastră	•	glorie	•	viclean

- 2 Asociază cuvintele din pagina din stânga a cărții alăturate cu antonimele lor, aflate în pagina din dreapta.
- 3 Identifică intrusul din următoarele serii de sinonime:

a bunătate
dănicie
filantropie
generozitate
măreț
mărinimie
noblețe

b a clarifica
a clasifica
a descurca
a desluși
a elucida
a lămuri
a limpezi

c falnic
grandios
impozant
impunător
încrezut
magnific
măreț

aduna
repede
afară
parte
bănuitor
întuneric

înăuntru
întreg
credul
lumină
risipi
încet

- 4 Identifică perechea care nu conține antonime:
a a grăbi – a încetini; **b** certitudine – nesiguranță; **c** repede – alert; **d** jilav – uscat.
- 5 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Indicați sinonime pentru expresiile: *a se duce pe apa sămbetei, a spăla putina, a o face de oaie, a bate șaua să priceapă iapa, a umbla cu cioara vopsită, a fi într-o ureche.*
- 6 Găsește expresii sinonime pentru expresiile: *a o lua la sănătoasa, a nu-i fi boii acasă, a da cu bâta în baltă.*
- 7 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Indicați antonime pentru următoarele expresii: *în doi timpi și trei mișcări, tufă de Veneția, a pune pe cineva la colț, a-i sări muștarul, a înghiți gălușca.*
- 8 Găsește expresii antonime pentru expresiile: *a tăia frunză la câini, a deschide ochii, de doi bani.*

✓ Repere

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens diametral opus.

Sinonimele și antonimele trebuie să fie aceeași parte de vorbire.

Alegerea sinonimului sau antonimului unui cuvânt depinde de contextul în care apare cuvântul respectiv.

Sinonimia și antonimia se pot stabili între: • două cuvinte; • o expresie și un cuvânt; • două expresii.

Aplicații

- 1 Găsește sinonimele potrivite în context pentru adjecativul *mare* din exemplele următoare:
a Charlie Chaplin a fost un mare actor.	d Rochia nouă e cam mare.
b Colega mea provine dintr-o familie mare.	e Moldoveanu este cel mai mare vârf din România.
c Arhipelagul japonez e mare.	f Am văzut un mare foc de artificii aseară.
- 2 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Găsiți sinonime și antonime pentru cuvintele din tabel și alcătuți, în caiet, câte un enunț cu fiecare.

Cuvânt	Sinonim	Antonim
bucurie		
cunoscut		
a pleca		

- 3 În aceeași grupă, identificați sinonime și antonime pentru expresiile *mate-fripte și dus cu pluta*.
- 4 Formulează enunțuri în care să folosești cuvinte sau expresii sinonime și antonime pentru următoarele expresii: *a împroșca cu noroi, a face din Tânăr armăsar.*

Provocări

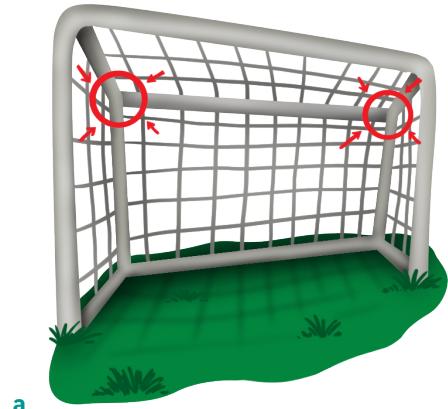
Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Fiecare dintre voi se gândește la un substantiv ce poate avea sinonime și antonime și îl notează pe o foaie. Apoi dă foaia mai departe colegului din dreapta. Acesta are la dispoziție un minut pentru a nota un enunț cu un sinonim sau cu un antonim al cuvântului propus de tine. Foaia va trece la următorul coleg și tot așa până ce ajunge înapoi la cine a scris cuvântul inițial. În final, acesta va evalua răspunsurile colegilor săi, oferind calificative: *foarte bine, bine, nesatisfăcător.*

Lecția 13. Sensurile cuvintelor

Explorare

- 1 În care dintre enunțurile de mai jos cuvântul *păianjen* denumește ceva concret? Te ajută imaginile să găsești răspunsul corect?

a

b

c

- a Andrei a țintit păianjenul porții și a reușit să înscrie un gol.
 b Și în biblioteca mea stă ascuns un păianjen.
 c Înainte de test, au cuprins-o păianjeni de emoții.
- 2 Ce semnificație are cuvântul *păianjeni* în exemplul de la exercițiul 1, punctul c?

Repere

Sensul propriu reprezintă sensul comun, obișnuit al unui cuvânt, cunoscut și folosit de toți vorbitorii și legat de un aspect din realitate. Sensul propriu poate fi:

- **sens propriu de bază** – sens pe care cuvântul și-l păstrează în orice context (Și-a scrântit *picioarul*.);
- **sens propriu secundar** – sens pe care cuvântul îl capătă, într-un anumit context, pe baza unei asemănări cu obiectul denumit de cuvântul cu sens de bază (*Picioarul paharului s-a spart*.).

Sensul figurat este sensul neobișnuit al unui cuvânt, folosit cu valoare expresivă, pe baza unei asemănări subînțelese (Părintii sunt *picioarele* de sprijin ale copiilor.)

Aplicații

- 1 Asociază enunțurile următoare cu sensul pe care îl are substantivul *inimă* în fiecare dintre acestea.
- a Copiii sunt inima vieții lui.
 - b Bunica are probleme cu inima.
 - c A ajuns în inima pădurii.
- 2 Citește următorul articol din DEX și indică sensul pe care îl are de fiecare dată cuvântul *aripă* în enunțurile din dreapta.

ĀRIPĂ, *aripi*, s. f. 1. Organ al păsărilor, al unor insecte și al unor mamifere, care servește la zbor. [...] ◆ Fig. Ocrotire, protecție. 2. (Iht.) Înotătoare. [...] 3. Nume dat unor obiecte, părți ale unor aparate etc. care au forma, funcțiunea sau poziția aripilor: aripa avionului, aripa mașinii. 4. Parte a unei construcții care se prezintă ca o prelungire laterală; fiecare dintre extremitățile unei construcții (în raport cu partea centrală). 5. Capăt, margine, flanc al unei trupe (dispuși în ordine de bătaie).

a Aripa stângă a viley este foarte frumoasă.

b Aripa din dreapta a mașinii a fost recent vopsită.

c Porumbelul care a venit la pervazul ferestrei mele are o aripă rănită.

d Peștele a atins cu aripa lui geamul acvariului.

e Una dintre aripile avionului s-a înclinat brusc.

- 3** Explică sensul pe care îl are substantivul *aripă* în următoarele exemple:
- Aripile imaginației au purtat-o departe.
 - Frunzele fremătau pe aripi de vânt.
- 4** Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Menționați dacă în exemplele de mai jos cuvintele evidențiate prin culoare sunt folosite cu sens propriu sau cu sens figurat.
- Andrei mi-a oferit un corn **proaspăt**.
 - După vacanță, Andrei pare **proaspăt** și fericit.
 - Simte o bucurie **adâncă**.
 - Lângă cabană este un lac **adânc**.
 - Coarda** viorii s-a rupt.
 - Mama i-a atins **coarda** sensibilă când i-a vorbit despre ce s-a întâmplat azi.
 - Înțepătura **usturătoare** a păianjenului o durea.
 - I-a adresat vorbe **usturătoare**.
 - Băiatul **aleargă** spre parc.
 - Ochii Mariei **aleargă** pe pagini, vrând să termine cât mai repede cartea.
- 5** Precizează dacă verbele din propozițiile de mai jos sunt folosite cu sens propriu de bază, cu sens propriu secundar sau cu sens figurat.
- Am aprins lampadarul din camera mea.
 - Mama a aprins focul de la aragaz.
 - La pierderea meciului, Mihai s-a aprins de furie.
 - Revolta angajaților s-a aprins brusc la primirea salariilor.
 - Din cauza efortului, Dan s-a aprins la față.
 - Pasiunea pentru teatru s-a aprins în sufletul Adei.
- 6** Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Notați pe un poster câte un enunț pentru sensul propriu de bază, sensul propriu secundar și sensul figurat al următoarelor substantive: *gură*, *dinte*, *cap*, *sprânceană*. Confruntați apoi răspunsurile tuturor grupelor.
- 7** Construiește un enunț pentru sensul propriu și altul pentru sensul figurat al substantivului *viperă*.
- 8** Construiește câte două enunțuri cu fiecare dintre verbele următoare, folosind o dată sensul propriu, iar altă dată sensul figurat al acestora.
- a crește;
 - a înclina;
 - a înflori;
 - a mâncă.

Provocări

- 1** Citește fragmentul de mai jos și comentează pe ce se bazează confuzia pe care o face fetița. Îți s-a întâmplat și ție să faci asemenea confuzii?

„[...] când Dina, care se aşezase pe brațul fotoliului cu arcurile ieșite, ne-a zis, oftând cam teatral, «Doamne, cât e de cald, m-a lovit în moalele capului!», m-am uitat la ea îngrozită și parcă așteptam să văd o gaură sau, dimpotrivă, un cucui în creștetul ei șaten. Îmi închipuiam căldura ca pe o măciucă, iar capul Dinei având undeva, sub păr, «un moale» al lui, ca o vizuină. Mi-am dus repede mâna la cap ca să văd dacă am și eu moalele capului meu, dar, din felicire, al meu era tare peste tot.”

Ioana Pârvulescu, *Prima carte cu secret*

- 2** Creează, împreună cu un coleg/o colegă, un dialog amuzant, bazat pe o confuzie între sensul propriu și cel figurat al unui cuvânt. Prezentați-l împreună, în fața clasei.

Lecția 14. Omonimele. Cuvintele polisemantice

Omonimele

Explorare

- 1 Folosește substantivul *ramă* pentru a descrie ce vezi în cele două imagini de mai jos.

- 2 Compară definițiile substantivelor *ramă*¹ și *ramă*², preluate din DEX, având în vedere forma și sensul acestora.

RÁMĂ¹, *rame*, s. f. 1. Cadru de lemn, de metal etc. în care se pune o fotografie, un tablou etc.; *p. ext.* tablou, fotografie înrămată. 2. Schelet de formă, mărimi și materiale diferite, în care se fixează ceva. 3. Fâșie de piele flexibilă și groasă cusută pe marginea încăltăminte și servind la fixarea tălpiei de față. – Din rus. **rama**. Cf. germ. *Rahmen*.

RÁMĂ², *rame*, s. f. Vâslă manevrată pe un singur bord. – Din fr. **rame**.

- 3 Precizează sensul cuvintelor scrise italic în versurile următoare:

„Orice rob are o *roabă*,
Orice babă are-un *bob*,
Orice *cod* are o coadă,

Orice nadă are *nod*,
Coșul e ca o cocoașă,
Gogu mușcă din gogoașă.”

Constanța Buzea, *Jocuri de cuvinte*

- 4 Construiește câte o propoziție în care cuvintele scrise italic în versurile de la exercițiul 3 să aibă alt sens.
5 Alcătuiește două enunțuri în care cuvântul *poartă* să fie, pe rând, substantiv și verb.

Repere

Omonimele sunt cuvinte care au aceeași formă și sensuri complet diferite. De exemplu: *bancă*¹ („instituție financiară”) și *bancă*² („scaun lung, cu sau fără spătar”).

Omonimele pot fi :

a **lexicale**, când sunt aceeași parte de vorbire; acestea sunt:

- **totale**, când sunt identice la toate formele pe care le au în vorbire (*lac*, *lacuri*: Am văzut *un lac* minunat/*lacuri* minunate. Mama a cumpărat *un lac* nou pentru unghii/*lacuri* noi pentru unghii.);
- **partiale**, când nu sunt identice la toate formele (*bandă* – *benzi*, *bande*: Ana și-a lipit două *benzi* colorate pe rucsac. *Bandele* de hoți sunt date în urmărire.).

b **lexico-gramaticale**, când sunt părți de vorbire diferite (*sare*, substantiv și verb: Nu pune multă *sare* în mâncare! Broasca *sare* în iarba).

Când se pronunță la fel, cuvintele se numesc **omofone** (de exemplu, *ea* și *ia*).

Când se scriu la fel, cuvintele se numesc **omografe**. Pentru a fi omonime, două cuvinte trebuie să se pronunțe la fel, adică să fie omofone. Omografele care se deosebesc prin accent nu sunt omonime (de exemplu, *véselă/vesélă*).

Cuvintele polisemantice

Explorare

- 1 Precizează sensurile substantivului *masă* în enunțurile de mai jos.
 - a Cărțile sunt pe masă.
 - b De sărbători, am organizat o masă mare în familie.
 - c A luat masa la ora 18.
 - d Nașul încchină în cinstea mesei.
- 2 Ce legătură există între sensurile substantivului *masă* din exemplele de la exercițiul 1?
- 3 Formulează enunțuri cu două omonime ale substantivului *masă*.
- 4 **Istoria cuvintelor.** Cuvântul *polisemantic* provine din limba greacă, din *poly* (însemnând „mai multe”) și *semantikos* („care are semnificație”), ceea ce indică faptul că este vorba de un cuvânt cu mai multe sensuri. Precizează, cu ajutorul *DEX*-ului, ce înseamnă următoarele cuvinte, care conțin elementul *poli*: *poliatlon*, *policalificare*, *policelular*, *policromie*, *poliflor*, *polifonie*, *polimorf*, *polisportiv*.

Repere

Cuvântul polisemantic are două sau mai multe sensuri legate între ele. Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puțin apropiate, spre deosebire de omonime, ale căror sensuri nu au nicio legătură între ele.

Aplicații

- 1 Asociază omonimele din exemplele următoare cu sensul potrivit.

A Si-a luat elan pentru a face săritura.	a „suprafață”
B A văzut o fotografie cu un elan .	b „subunitate agricolă în gestiune proprie”
C Bunicii au o fermă .	c „animal rumegător nordic”
D Profesoara este întotdeauna fermă .	d „avânt”
E Am ascultat o arie celebră din <i>Aida</i> de Verdi.	e „hotărâtă”
F Am calculat aria pătratului.	f „cântec, melodie dintr-o operă”
- 2 Precizează de ce cuvintele scrise colorat în exemplele de mai jos nu sunt omonime.
 - a A primit un costum **uni** pentru balet. Va putea **uni** spectacolul toată familia de data asta?
 - b Tatăl meu lucrează într-o **companie** mare. Unchiul lui este militar, într-o **companie** de pompieri.
- 3 Alege pluralul potrivit pentru omonimele din exemplele următoare:
 - a La patiserie aveau *coarne/cornuri/corni* proaspete.
 - b Am văzut multe trofee cu *coarne/cornuri/corni* de cerb la „Muzeul Vânătorii”.
 - c *Coarnele/Cornurile/Cornii* din concertul audiat au impresionat publicul.
 - d *Cornii/Coarnele/Cornurile* fac flori galbene.
- 4 Precizează un sinonim pentru fiecare sens al verbului polisemantic *a face* din exemplele date:

a Bunica <i>face</i> un fular.	d Frații mei <i>au făcut</i> tema la matematică împreună.
b Părinții <i>au făcut</i> o casă nouă.	e Bucătarul <i>face</i> o prăjitură.
c Adina <i>face</i> compunerii amuzante.	f Cât <i>face</i> un kilogram de cartofi?

Provocări

Identifică perechea de omonime din următoarele versuri și explică efectul folosirii omonimiei în poezie.

„Se-ntâlni un pisălog
cu un pui de piuliță
(făcea piu-piu pe uliță!)
— Un’ te duci, măi pisălog?”

— Merg să fac piperul zob!
— Aşa pisălog mai zic
fără să vorbeşti nimic...”

Grete Tartler, *Pisălog și piuliță*

Lecția 15. Diftongul, triftongul, hiatul

Pentru început

- 1 Cum o cheamă pe fetița din ilustrația alăturată? Precizează sunetele care alcătuiesc prenumele ei.
- 2 Din ce sunete este alcătuit numele și prenumele tău? Dar al colegului tău/colegei tale de bancă?

Diftongul

Explorare

- 1 Ce fel de sunete transcriu literele colorate din cea de-a doua silabă a cuvântului *păianjen*? **pă-i-an-jen**
- 2 Unde se află vocala în raport cu semivocala în cuvântul *vai*? Dar în a doua silabă a cuvântului *păianjen*?
- 3 Care este vocala și care este semivocala din cuvântul *biet*?
- 4 Precizează dacă în cuvântul *geam* există un grup alcătuit dintr-o semivocală și o vocală sau doar o vocală.
- 5 Câte sunete se aud atunci când pronunți verbul *e*? Ce fel de sunete sunt acestea?

Repere

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, pronunțate în aceeași silabă.

Diftongul este **urcător** sau **ascendent** când este alcătuit dintr-o semivocală și o vocală, aflate în această succesiune, ca în cuvântul *floa-re*.

Diftongul este **coborător** sau **descendent** când este alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, aflate în această succesiune, ca în cuvântul *mâi-ne*.

Când grupurile de litere *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* se află înaintea unei vocale, nu formează, de obicei, diftongi. De exemplu, în cuvântul *ceas* există consoana [č], vocala [a] și consoana [s], iar în cuvântul *gheață*, prima silabă este alcătuită din consoana [g'] și vocala [a].

În unele forme ale verbului *a fi* (este, *e*, *eram* etc.) și în pronumele personale *el*, *ele*, litera inițială *e* se pronunță cu diftongul [iɛ].

fl-őa-re
semivocală vocală

mâi-ne
vocală semivocală

Triftongul

Explorare

- 1 Precizează din câte silabe este alcătuit cuvântul *tigroaică* și felul sunetelor din care este alcătuită fiecare dintre acestea.
- 2 Desparte în silabe cuvântul *leoaică*. Din ce fel de sunete este alcătuită a doua silabă?
- 3 Notează, în caiet, câte un cuvânt care să conțină, într-o silabă, următoarele grupuri de sunete: *eoai* și *iai*.
- 4 Câte sunete auzi atunci când pronunți pronumele personal *eu*? Ce fel de sunete sunt fiecare dintre acestea?
- 5 Precizează din câte silabe este alcătuit grupul de cuvinte *te-ai* și ce tipuri de sunete (vocale, semivocale, consoane) intră în componența sa.

✓ Repere

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă.

Grupurile de litere *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi*, atunci când se află înaintea unei vocale, nu formează, de obicei, triftongi. De exemplu, în a doua silabă a cuvântului *strângeau* (-geau) există consoana [g], vocala [a] și semivocala [ü], ceea ce înseamnă că grupul [aü] alcătuiește un diftong.

Pronumele personale *eu* și *ei* se pronunță cu triftong, [ieü], respectiv [iei].

Pentru identificarea diftongilor și triftongilor este necesară despărțirea în silabe a cuvintelor sau a grupurilor de cuvinte. Uneori, în aceeași silabă intră cuvinte diferite, legate prin cratimă. Astfel, cuvintele *mi-a* (*mi-a adus*) pronunțate împreună formează un diftong, iar cuvintele *ne-au* (*ne-au adus*) pronunțate împreună formează un triftong.

Hiatul

Explorare

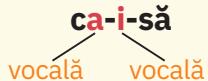
1 Ce sunete transcriu literele marcate colorat în cuvântul *uriș*, vocale sau semivocale?

u-ri-aș

2 Precizează ce constatăți în ceea ce privește poziția lor.

✓ Repere

Hiatul apare între două vocale alăturate ale același cuvânt, pronunțate în silabe diferite, ca în cuvântul *caisă*.

Aplicații

1 Transcrie următoarele cuvinte în caiet. Desparte în silabe cuvintele plurisilabice și încercuiește diftongii, punând semnul specific deasupra fiecărei semivocale.

cai • fier • gutui • iulie • leac • moară • noroi • pâine • piață • râu

2 Precizează care dintre diftongii identificați la exercițiul 1 sunt ascendenți și care sunt descendenți.

3 Desparte în silabe cuvintele: *aripioară, lăcrămioară, leoarcă, maiou, vreau, zgripăuroaică*. Încercuiește triftongii și pune deasupra fiecărei semivocale semnul specific.

4 Identifică vocalele în hiat din cuvintele: *arie, câmpie, ființă, folie, liliac, poet, radio, real, vietate*.

5 Transcrie tabelul de mai jos în caiet și completează-l corespunzător, folosind cuvintele din seria dată.
• aer • băiat • cuier • cleioase • dădeau • iubire • junior • pleoapă • poet • proiect • suiau • zoolog

Cuvinte care conțin diftong	Cuvinte care conțin triftong	Cuvinte care conțin vocale în hiat

6 Ce fel de diftongi sunt cei identificați la exercițiul anterior?

7 Precizează diftongii și triftongii din versurile de mai jos.

„Aruncarea suliței

Cât e lungul uliței.

Cine o aruncă? Vreau,

Vreau să știu ca să i-o iau.

După vrăbii măța Miau

Da cu unghii: sulițe

Lungi cât două ulițe.”

Marin Sorescu, *Aruncarea suliței*

Lecția 16. Despărțirea în silabe

Explorare

- 1 Dacă știi cântecul *Un elefant se legăna...*, cântă primele două versuri, notate în partitura de mai jos. Dacă nu-l știi, ascultă-l într-o înregistrare sau în interpretarea unui coleg.

Un elefant se legăna

Un e - le - fant se le - gă - na pe o pân - ză de pă - ian - jen
și pen - tru că nu se ru - pea a mai che - mat un e - le - fant.

- 2 Care dintre cuvintele din fragmentul cântat sau ascultat sunt alcătuite dintr-o singură silabă și care sunt alcătuite din mai multe silabe?
- 3 Câte consoane se află între două vocale în cuvântul *elefant*? În ce silabă se află consoana: în cea din care face prima vocală sau a doua?

e-le-fant

Repere

La despărțirea în silabe, o consoană între două vocale trece la silaba următoare, de exemplu: *le-gă-na*.

Dacă înaintea unei consoane sau după aceasta se află un diftong sau un triftong, la despărțirea în silabe consoana trece la silaba următoare, de exemplu: *ru-pea*.

Explorare

- 1 În partitura de la începutul lecției, cuvântul *pânză* este despărțit ca în partea dreaptă. Câte consoane se află între două vocale în acest cuvânt? În ce silabă trec cele două litere colorate care transcriu consoanele scrise cu albastru?
- 2 Lucrează cu colegul tău/colega ta de bancă. Observați ce au în comun cuvintele despărțite în silabe în fiecare dintre seriile date.
- a ca-blu, so-clu, Co-dlea, su-flu, i-glu, Ba-hlui, cu-plu, ti-tlu, Pa-vlov;
- b so-bru, a-cru, co-dru, ci-fru, a-grar, O-hrid, cu-pru, pa-tru, co-vrig.

pân-ză

Repere

La despărțirea în silabe, două consoane între două vocale trec: prima la silaba dinainte și a doua la silaba următoare.

Există și o excepție: dacă în grupul de două consoane a doua consoană este *l* sau *r* și prima este *b, c, d, f, g, h, p, t, v*, despărțirea în silabe se face înaintea grupului de consoane.

Explorare

- 1 Câte consoane se află între două vocale în cuvântul *pentru*, aflat în partitura de la începutul lecției? Precizează în ce silabe au trecut consoanele identificate.

In-de-scrip-ti-bil!

- 2 Câte consoane sunt colorate în cuvintele despărțite în silabe în desenul alăturat? În ce silabă au trecut consoanele respective?
- 3 În cuvintele de mai jos, există grupuri de câte trei consoane aflate între două vocale. În ce silabe trec consoanele scrise colorat?

sculp-tor, somp-tu-os, linc-șii, punc-te, func-ți-e, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic, send-vis

✓ Repere

La despărțirea în silabe, trei sau mai multe consoane între două vocale trec: prima la silaba dinainte și celelalte la silaba următoare.

Există și o excepție: în cazul grupurilor de consoane *lpt*, *mpt*, *mpt*, *ncs*, *ncș*, *nct*, *ncț*, *ndv*, *rct*, *rtf*, *stm*, despărțirea se face după a doua consoană din grup.

Explorare

- 1 În ce silabe se află vocalele *i* și *o* din cuvântul *avion*? **a-vi-on**
- 2 Desparte în silabe cuvintele: *creion*, *creioane*.

✓ Repere

La despărțirea în silabe, două vocale alăturate trec: prima în silaba dinainte și a doua în silaba următoare. Regula este valabilă și dacă, în locul vocalelor, se află un diftong sau un triftong (*ba-ie*, *ma-iou*).

Explorare

Unde a fost plasată liniuța de despărțire în silabe în biletul alăturat?

Astăzi am cântat un cântec pe care îmi amintesc că l-am învățat la grădiniță.

✓ Repere

Liniuța de despărțire în silabe se scrie o singură dată, la sfârșitul rândului.
Cratima nu trebuie confundată cu liniuța de despărțire în silabe.

Aplicații

- 1 Recunoaște regula sau regulile de despărțire în silabe aplicate în cazul fiecăruiu dintre cuvintele de mai jos.
 - a-le-e • bar-bă • ci-fru • in-stru-ment • oa-ie • o-cru • punc-tu-al • re-ac-ți-e • zme-oai-că
- 2 Lucrează împreună cu un coleg. Despărțești în silabe cuvintele date și precizați ce reguli ați aplicat.
 - abstract • acru • adresă • albastru • alei • african • arbori • atlas • aur • axă • barcă • cadran • cinstă
 - conflict • construcție • delincvent • dovlac • evlavios • icre • idee • lingvist • mamă • măslin • munte
 - negru • pehlivan • ploaie • șerpoaică
- 3 Realizează o fișă cu toate regulile de despărțire în silabe, care să conțină exemple pentru fiecare regulă, dar și pentru excepțiile de la regulă. Folosește culori sau sublinieri care să te ajute să reții fiecare regulă.

Provocări

- 1 Explică în ce măsură te ajută despărțirea în silabe la interpretarea unui cântec.
- 2 Când aplici cel mai des regulile de despărțire în silabe?

Autoevaluare L12-L16

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 17. Redactarea unei narări la persoana I

Pentru început

- 1 Ai citit vreun jurnal? În caz afirmativ, exemplifică și precizează dacă a fost o lectură plăcută.
- 2 Ai ținut vreodată un jurnal? Dacă da, explică ce a însemnat pentru tine. Dacă nu ai avut, gândește-te în ce fel îți-ar putea fi de folos. Discută pe marginea acestei întrebări cu 3-4 colegi și prezintă-le răspunsul tău.

Explorare

- 1 Fragmentul de mai jos a fost extras din *Jurnalul Annei Frank*, o adolescentă care a stat ascunsă împreună cu familia timp de doi ani, într-o încăpere din clădirea care era sediul firmei tatălui ei. Se întâmpla în Amsterdam, oraș ocupat de germani în acea perioadă. Anne avea 13 ani în 1942, când a intrat în acea cameră, iar în 1944 toată familia a fost descoperită și deportată la Auschwitz. Anne a ținut jurnalul pe tot parcursul șederii în clandestinitate. Însemnările sale au forma unor scrisori adresate unei prietene imaginare, Kitty (aşa cum astăzi mulți încep o nouă însemnare cu *Dragă jurnalule*). Citește fragmentul următor și discută, apoi, cu colegii tăi impresiile tale despre felul în care percepea Anne ceea ce se întâmpla cu familia ei.

„Miercuri, 8 iulie 1942

Dragă Kitty,

De duminică dimineață până acum par să fi trecut ani de zile. S-au întâmplat aşa de multe, încât ai zice că lumea toată s-a întors brusc cu susul în jos, dar, Kitty, după cum vezi, încă trăiesc, și acesta-i lucrul cel mai important, spune tata. Da, într-adevăr, încă trăiesc, dar nu mă întreba unde și cum. Cred că astăzi nu mă înțelegi deloc, de aceea voi începe prin a-ți povesti ce s-a întâplat duminică după-amiază.

La trei, a sunat cineva la ușă. N-am auzit, pentru că leneveam întinsă la soare pe un șezlong de pe verandă și citeam. Puțin mai târziu, în ușă bucătăriei a apărut agitată Margot (sora Annei – n.n.). «A venit o cătaie de la SS pe numele tatei, a șoptit ea. Mama s-a dus deja la domnul Van Daan.» (Van Daan este o cunoștință apropiată și asociat al tatei la firmă.)

M-am speriat îngrozitor, o cătaie. Oricine știe ce înseamnă asta. În minte mi se perindau deja lagăre de concentrare și celule de izolare. Oare trebuia să-l lăsăm pe tata să plece acolo? «Bineînțeles că nu se duce», a spus Margot în timp ce o așteptam pe mama în sufragerie. «Mama s-a dus la Van Daan să-l întrebe dacă putem să ne instalăm mâine în ascunzătoarea noastră. Vine și familia Van Daan. Vom fi șapte.» [...] Gândul la tata, care, fără a bănui nimic rău, făcea o vizită la azilul evreiesc, așteptarea mamei, căldura, tensiunea, toate astea ne-au lăsat fără cuvinte. [...]

Cum stăteam împreună cu Margot în dormitorul nostru, ea mi-a spus că cătaia era pentru ea, nu pentru tata. M-am speriat iarăși și am început să plâng. Margot are șaisprezece ani. Prin urmare, ei vor să trimiteră departe niște fete aşa de tinere singure? Dar, din fericire, ea n-o să plece, a spus-o chiar mama,

și probabil că și tata tot la asta se referise când îmi spuse că o să ne ascundem.

Să ne ascundem? Unde să ne ascundem? În oraș, la țară, într-o casă, într-o cabană? Când? Cum? Unde? Erau întrebări pe care nu le puteam pune, dar care nu-mi dădeau pace.

Margot și cu mine am început să împachetăm strictul necesar în gențile noastre de școală. Primul lucru pe care l-am băgat a fost acest caiet cartonat, apoi bigudiuri, batiste, manuale, pieptene, scrisori vechi; gândindu-mă că urmează să ne ascundem, am pus în geantă cele mai absurde lucruri, dar nu regret, pentru că țin mai mult la amintiri decât la rochii.

La cinci, în sfârșit, tata a venit acasă [...]. Apoi, în casa noastră s-a făcut liniste. Nimici dintre noi patru n-a vrut să mănânce. Era în continuare cald și totul era foarte straniu. [...]

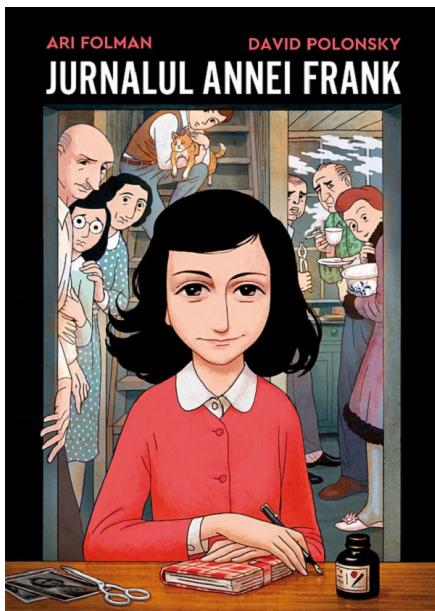
Pe la 11 și jumătate, eram moartă de oboselă și, deși știam că avea să fie ultima noapte în patul meu, am adormit imediat și am fost trezită de mama abia în dimineață următoare, la cinci și jumătate. [...] Ne-am îmbrăcat toți patru foarte gros [...]. Niciun evreu în situația noastră n-ar fi îndrăznit să iasă din casă cu o valiză plină de haine. Eu aveam pe mine două cămași, trei perechi de pantaloni, o rochie, peste ea o fustă, o jachetă, un pardesiu de vară, purtam două perechi de ciorapi, pantofi rezistenți, căciulă, fular și încă multe altele. Mă sufocam deja înainte de a ieși din casă, dar nimici nu se sinchisea de asta. [...]

La șapte și jumătate am închis și noi ușa în spațe noștri; singura de la care trebuia să-mi iau rămas bun era Moortje, pisicuța mea, care avea să-și găsească un cămin potrivit la vecini, aşa scria pe un bilet adresat domnului Goldschmidt, vecinul nostru.

Așternuturile desfăcute, resturile de la micul-dejun pe masă, o jumătate de kilogram de carne pentru pisică în bucătărie, toate astea dădeau impresia că plecaserăm în mare grabă. Puțin ne păsa nouă de impresii. Voiam să plecăm, nu voi am decât să plecăm și să ajungem cu bine, nimic altceva.

Continuarea mâine,
A ta, Anne”

- 2 Ce te-a impresionat cel mai mult în această însemnare?
- 3 Observă, în textul Annei, elementele specifice unei narări. Ilustrează fiecare aspect cu exemple din text.
 - a situarea în timp și spațiu a evenimentelor;
 - b cronologia întâmplărilor, evidențiată prin ore;
 - c prezentarea evenimentelor într-o succesiune logică;
 - d menționarea participanților la acțiune.
- 4 Identifică, în fragmentul dat, câteva elemente specifice jurnalului.

Repere

Jurnalul este o scriere la persoana I în care autorul consemnează experiențe personale. Acesta își exprimă ideile și sentimentele privitoare la fapte reale, care i s-au întâmplat lui sau celor cunoscuți într-o anumită perioadă. Fiecare nouă însemnare din jurnal este datată.

Aplicații

- 1 Gândește-te la evenimente importante din familia ta (aniversări, apariția unui frate, a unei surori, a unui verișor, căsătorii etc.). Alcătuiește o listă și apoi alege din aceasta evenimentul despre care poți să scrii o narărire la persoana I în jurnalul tău.
- 2 Scrie o pagină de jurnal, în care să povestești evenimentul ales, având în vedere următoarele recomandări:
 - datează-ți însemnarea;
 - folosește persoana I;
 - relatează cât mai detaliat evenimentul ales, urmărind cronologia întâmplărilor;
 - redă cu sinceritate ce s-a întâmplat și în ce fel ai participat la eveniment;
 - folosește diferite reprezentări (desene, simboluri) prin care să evidențiezi ceea ce vrei să comunică.
- 3 Schimbă caietul cu al unui coleg de clasă și evaluați-vă jurnalele având în vedere grila de mai jos.

Criterii			
Evenimentul relatat prezintă o experiență de familie.			
Însemnarea este datată.			
Relatarea este realizată ca o narărire la persoana I.			
Relatarea captează și menține interesul cititorului, prin detalii relevante.			
Jurnalul conține desene sau simboluri ce evidențiază anumite detalii sau emoții legate de evenimentul prezentat.			
Tonul este sincer, fiind exprimate emoții și reacții personale față de evenimentul relatat.			

Provocări

Știai că mulți bloggeri au început prin a scrie jurnale? Ce legătură crezi că există între a scrie un jurnal și a scrie pe un blog? Dar deosebiri?

Recapitulare

► Citește fragmentul de mai jos, din romanul *Catherine cea îndărătnică* de Karen Cushman, din care vei afla mai multe despre viața unei adolescente de acum peste 700 de ani: ce activități îi erau rezervate, în ce fel se trăia în acea vreme, cum erau relațiile cu membrii familiei și ce încercări face pentru a-și depăși condiția. Rezolvă apoi cerințele.

„A douăsprezecea zi a lui răpcire

Mi-s-a poruncit să scriu o cronică a zilelor mele. Sunt pișcată de purici, iar familia mea e o pacoste. Asta e tot ce am de spus. [...]

A cincisprezecea zi a lui răpcire

Astăzi a strălucit soarele, iar sătenii au semănat lucernă, au cules mere și-au scos pește din pârâu. Eu, încuiată în casă, am petrecut două ceasuri brodând o maramă pentru biserică și alte trei descoșând-o după ce a văzut-o mama.

Tare mi-aș dori să fiu și eu țărancă.

A șaisprezecea zi a lui răpcire

Firul de tors. Încurcat.

A șaptesprezecea zi a lui răpcire

Descurcat.

A optșprezecea zi a lui răpcire

Dacă fratele meu Edward crede că această cronică a zilelor mele mă va îndemna să fiu mai puțin copilăroasă și mai inclinată către studiu, atunci poate că ar trebui să o scrie chiar el. Eu nu mai vreau să scriu. Și nu mai vreau să torc. Și nici să mănânc. Mai puțin copilăroasă, într-adevăr.

A nouăsprezecea zi a lui răpcire

Am fost izbăvită! Am făcut o învoială cu mama. Dacă scriu această cronică pentru Edward, pot să dau uitării torsul. Mama nu vede cu ochi buni scrișul, însă ține foarte mult să-i facă pe plac lui Edward, mai ales de când a plecat să se călugărească, iar eu

m-aș învoi și la mai rău dacă aş scăpa de plăcerea lui nătângă a torsului. Așadar, voi scrie.

Ceea ce urmează va fi cartea mea – cartea lui Catherine, zisă și Pasăre Mică sau Vrăbiuța, fiică a lui Rollo și a doamnei sale, Aislinn, soră a lui Thomas, Edward și a monstrului de Robert, de loc din satul Stonebridge, în comitatul Lincoln, în țara numită Anglia, aflată în măinile Domnului. Începută în a nouăsprezecea zi a lui răpcire, în anul Domnului 1290, în al paisprezecelea an de viață. Pergamentul este al părintelui meu, rămas de la socotelile gospodăriei, precum este și cerneala. Scrisul l-am deprins de la fratele meu Edward, însă vorbele sunt ale mele.

A douăzecea zi a lui răpcire

Azi am fugărit un şobolan cu mătura și mătura a luat foc, am stricat broderia la care lucrăm, am aruncat-o în privată¹, am mâncat prea mult la prânz, m-am pitit în hambar și-am stat bosumflată, l-am necăjit pe cel mai mic dintre băieții de la cuhnii² până izbucnit în plâns, am întors saltelele, am scos așternuturile să se aerisească, m-am ascuns de Morwenna și de veșnicele ei treburi de făcut prin casă, am mâncat cina, am adus înăuntru așternuturile uitate și, de aceea, umezite de rouă, am suferit mustrările și palmele Morwennei, l-am ciupit pe Perkin și m-am dus la culcare. Și, după ce scris-am toate astea, Edward, nu mă simt deloc mai puțin copilăroasă ori mai învățată decât eram înainte. [...]

A douăzeci și patra zi a lui răpcire

Astrele și familia mea uneltesc să-mi facă viața amară și tristă. Mama caută să mă prefacă într-o domniță desăvârșită – prostuță, supusă și pricepută în toate cele –, așa că trebuie să mă școlesc și să-mi țin limba ferecată. Fratele meu Edward crede că până și fetele au trebuință să știe carte, așa că m-a învățat să citesc cărțile sfinte și să scriu, deși mie mi-ar plăcea să mă urc într-un măr și să mă pierd în gânduri. Acum, tatăl meu, broscoiul, uneltește să mă vândă ca pe-o bucată de brânză unui netot care umblă să se însoare.”

Traducere din limba engleză de Alina Popescu

Grup de femei torcând, pictură dintr-un manuscris medieval din Haga, Țările de Jos (Koninklijke Bibliotheek)

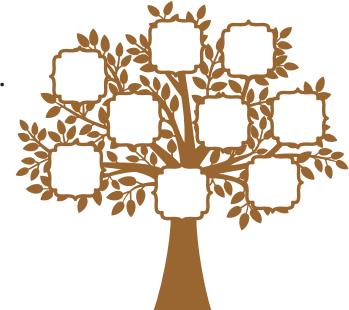
¹privată (s. f.) – closet, latrină.

²cuhnii (s. f.) – bucătărie.

- 1 Precizează secolul și anul în care se petrec întâmplările relatate în fragmentul dat.
- 2 În text, este folosită denumirea veche, populară, a lunii septembrie. Compara explicațiile de mai jos privind cele două denumiri ale acestei luni.

Septembrie – Răpciușe. În această lună, cei care au cultivat pământul își culeg roadele muncii. Denumirea *septembrie* provine de la latinescul *septem* („șapte”), explicată prin faptul că, în conformitate cu calendarul roman, în care anul începea cu luna martie, aceasta era a șaptea lună din an.

- 3 Menționează țara, comitatul și satul în care se petrec întâmplările.
- 4 Cine este autoarea textului? Precizează de unde ai obținut această informație.
- 5 Cine narează întâmplările? La ce vîrstă începe să țină acest jurnal?
- 6 Numește personajele care fac parte din familia naratoarei și indică statutul lor. Desenează un arbore genealogic al acestei familii.
- 7 La ce persoană este scris textul? Este un jurnal adeverat sau unul inventat de scriitoare? Motivează-ți răspunsul.
- 8 Ce statut are familia lui Catherine: sunt țărani, orășeni sau nobili? Oferă un argument din text.
- 9 Cum ți se pare o zi din viața unei fete din acea vreme, având în vedere activitățile menționate în secvența datată *A douăzecea zi a lui răpciușe*?
- 10 Ce aşteaptă de la Catherine următorii membri ai familiei: mama, tatăl, fratele ei Edward?
- 11 Ce trăsături ale lui Catherine reies din text? Care sunt valorile ei?
- 12 Care crezi că este cea mai mare deosebire dintre viața în acele vremuri și viața din secolul XXI? Găsești ceva comun între traiul de atunci și cel de acum? Pentru a răspunde la această întrebare, citește și fragmentul următor, din prefata romanului *Catherine cea îndărătnică*, scrisă de autoare:

„Oamenii Evului Mediu trăiesc într-un loc inaccesibil nouă, alcătuit din valorile lor, din modul lor de a gândi și din ceea cred ei că este adeverat, important și posibil. [...] Viața de toate zilele se desfășura între răsăritul și apusul soarelui, neexistând ceasuri, lămpi cu gaz ori becuri electrice. [...] Copiii sătenilor locuiau cu părinții și deprindeau, încă de la vîrste fragede, cum să ajute prin casă și pe câmp, cum să aibă grija de animale sau de frații mai mici. Copiii orășenilor erau adesea trimiși ca ucenici pe la meșteșugari sau ca servitori. Copiii nobililor, și fetele, și băieții, erau trimiși să fie crescuți de alte familii aristocratice. Odată, când un călător italian a întrebat despre acest obicei ciudat, i s-a răspuns: «În casele altora, copiii deprind purtări mai alese.»”

- 13 Alege sensul potrivit în context pentru substantivul *pergament*:
 - piele (de oaie, de vițel etc.) prelucrată special pentru a se putea scrie pe ea, folosită în trecut în loc de hârtie;
 - document, text scris pe pergament;
 - hârtie translucidă care nu lasă să pătrundă grăsimile, folosită mai ales la ambalarea alimentelor.
- 14 Precizează sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii din text: *izbăvit*, *îndărătnică*, *muștri*, *nătâng*, *pacoste*, *a unelti*, *a-și ține limba ferecată*, *a face pe plac și a da uitării*.
- 15 Găsește o pereche de antonime în a treia și a patra însemnare datată din fragmentul dat.
- 16 Alcătuiește un enunț în care substantivul *cerneală* să aibă sens figurat.
- 17 Formulează câte un enunț cu omonimele substantivului *tors*.
- 18 Formulează un enunț cu un alt sens al cuvântului polisemantic *ceas*, diferit de cel folosit în însemnarea din secvența datată *A cincisprezecea zi a lui răpciușe*.
- 19 Indică, din primele două însemnări, cuvintele care conțin diftong, triftong sau hiat. Subliniază-le.
- 20 Desparte în silabe următoarele cuvinte din text: *purici*, *descurcat*, *îndemna*, *monstru*, *brânză*, *familie*.
- 21 Imaginează-ți că ai ajuns, cu ajutorul unei mașini a timpului, în vremea și în locul unde se petrec întâmplările relatate de Catherine. Scrie o pagină de jurnal despre o zi pe care o petreci acolo.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Eu am avut o experiență cu totul specială cu o carte, pe când eram elev în clasa a IV-a. Începusem să citesc mai mult de gura mamei, care îmi impusese program săptămânal de lectură. [...]”

În ziua despre care vreau să vă povestesc am intrat cu mama într-o librărie să ne uităm la cărți. În timp ce ea îmi explica iarăși ce importante sunt cărțile în viața omului, pe un raft am zărit o carte micuță scrisă de Tim Burton, regizorul filmelor mele preferate [...]. Știam că îi fac mamei o placere dacă îi cer o carte, aşa că am rugat-o să mi-o cumpere.

Am ajuns acasă și m-am hotărât să mă apuc de citit. M-am așezat comod în pat. Din greșeală, carte mi-a scăpat din mâna și a picat pe jos. M-am uitat la ea de sus, din pat... și atunci am început aventura.

Mi-a venit brusc o idee. Ce-ar fi dacă în loc să o citești literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, pagină cu pagină, m-aș băga pur și simplu în carte? Ceea ce încercam eu nu era neapărat ceva cu totul nou.

A 60 de puncte

- 1 Notează câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor și al expresiei evidențiate cu galben. **6 puncte**
- 2 Scrie câte un antonim pentru cuvintele evidențiate cu verde în textul dat. **6 puncte**
- 3 Formulează câte un enunț pentru sensul propriu secundar și cel figurat al substantivului *colț*. **6 puncte**
- 4 Construiește enunțuri cu omonimele cuvintelor *bloc* și *bazin*. **6 puncte**
- 5 Notează, din al doilea paragraf, câte un cuvânt care să conțină diftong, triftong și hiat. **6 puncte**
- 6 Precizează autorul și naratorul fragmentului dat. **6 puncte**
- 7 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. Naratorul este:
 - a și personaj, fiind implicat în acțiune și relatând întâmplările la persoana I;
 - b și autorul textului, pentru că relatează întâmplările la persoana I;
 - c doar observator, nefind implicat în acțiune și relatând întâmplările la persoana a III-a;
 - d o voce anonimă, ce nu poate fi identificată.**6 puncte**
- 8 Menționează timpul și spațiul în care se desfășoară acțiunea. **6 puncte**
- 9 Exprimă-ți, în 5-7 rânduri, părerea despre faptul că mama îi impune copilului un program de lectură. **6 puncte**
- 10 Comentează experiența relatată, pornind de la fragmentul:
„Eram în plină poveste. Nu o mai citeam. O trăiam.” **6 puncte**

B 30 de puncte

Relatează într-o pagină de jurnal (20-30 de rânduri) o experiență proprie de lectură.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să respectă tema și să prezinte întâmplarea sub forma unei narări la persoana I; **12 puncte**
- să respectă etapele unei narări; **6 puncte**
- să te exprimi corect, clar și adecvat; **6 puncte**
- să respectă normele de ortografie și de punctuație; **3 puncte**
- să scrii lizibil și să așezi textul adecvat în pagină. **3 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Citisem *Alice în Tara Minunilor* și mai văzusem și în alte câteva filme că se poate să treci dincolo, în alte lumi și apoi să te întorci la ale tale. Zis și făcut. Am mâncat un sendviș, am băut un suc, mi-am făcut lecțiile pentru a doua zi și am lăsat un bilet mamei, în caz că reușeam, că sunt la un prieten în bloc și nu întârzii mult. Apoi m-am ridicat în picioare în pat deasupra cărții deschisă pe jos și m-am aruncat pur și simplu în ea cu capul în jos, ca într-un bazin de înot. [...]

M-am trezit la început un pic amețit printre cuvinte, semne de punctuație. [...] Treptat, cuvintele s-au transformat în personaje în carne și oase. Am ajuns înăuntru poveștilor. Deși puteam zări undeva sus colțul biroului meu, eram departe de lumea mea cu lecții pentru școală, antrenamente la tenis, ore fixe de stat la computer. Eram în plină poveste. Nu o mai citeam. O trăiam.”

După Laura Grünberg, *Intr-o carte*, în volumul *Care-i faza cu cititul – seniorii*

Lectură

- Textul narativ literar în proză
- Momentele subiectului literar

Interculturalitate

- Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii

Comunicare orală

- Rezumatul oral

Limbă română

- Verbul
- Modul conjunctiv
- Modul condițional-optativ
- Posibilități combinatorii ale verbului
- Predicatul nominal
- Subiectul
- Complementul și circumstanțialul
- Prepoziția

Redactare

- Rezumatul scris

Recapitulare

Evaluare

U2

Printre colegi și prieteni

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

- 1 Privește imaginile de mai jos. Ce au în comun și prin ce diferă?

- 2 Ce sentimente crezi că trăiesc persoanele ale căror mâini sunt surprinse în fotografii?
- 3 Lucrați în perechi. Fiecare alege una dintre următoarele emoții: bucurie, dezamăgire, frică, furie, stânjeneală, tristețe. Își amintește de o situație în care a trăit-o și o prezintă într-un minut colegului/colegei de bancă. Cine dorește, poate împărtăși clasei situația trăită.
- 4 Ce sens crezi că are cuvântul *oracol*?
- 5 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Oracolul

de Mircea Cărtărescu

Eram în clasa a patra când IDR-ul¹ a început să-mi iasă neobișnuit de mare. Deși era o injecție, nu prea ne era frică de ea, pentru că ne-o făceau în antebraț, cu un acușor ridicol de mic, ce ne vâra un strop de lichid sub piele. Ne înșiram în fața ușii cabinetului medical, cu mâneca suflecătă și, când ajungeam înăuntru, ne uitam mai întâi cum le face la cei din față, ne băteam joc de fetele și mai ales de băieții fricoși și, când ne venea rândul, întindeam mâna și ne uitam în partea cealaltă. Peste câteva zile veneau să vadă rezultatul. Atunci începea chinul meu.

Prima dată m-a luat prin surprindere. Nici nu mă mai gândisem la micul „vaccin”. Cel pe care îl făceau în picior era afurisit rău, a doua zi te durea groaznic și nici nu mai puteai să-ndoi piciorul. Pe lângă el, IDR-ul era un fleac. Asistenta medicală a intrat în clasă și ne-a luat la rând. Eu, deși cel mai măruntel dintre băieți, stăteam în ultima bancă, lângă un repetent de două ori cât mine, Puică Ion, pe care, chipurile, trebuia să-l aduc pe calea cea bună. Puică asta era un tembel ce nu s-a văzut. La o lecție de citire cu famoasa bătrânică ce aluneca iarna pe o pojghiță de gheăță și copiii o ajută să se ridice, Puică citise „... și bă-trâ-nica a-lu-ne-că pe o ploș-niță...”. Era dezastru. El a văzut primul IDR-ul meu, la vreo două zile după ce ni-l făcuseră. Cu al lui mi l-am comparat și eu și m-a apucat frica. La el, abia se cunoștea puțină roșeață în jurul înțepăturii. La mine era ditamai pata cât o farfurioară, purpurie pe brațul meu subțire. „Bă tebecistule²”, mi-a zis Puică, „nu mai stau cu tine în bancă!”. Copiii s-au adunat în jurul meu și-au început să scandeze: „Of-ti-co-sul!³ Of-ti-co-sul!” Cuvântul asta (cu care m-au zgândărit apoi câțiva ani la rând) m-a mirat la început, fiindcă pentru mine ofticos era ăla care se supără la jocurile de cărți sau la fotbal: „Te oftici, bă, te oftici!”, striga câte unul.

Până să ajungă asistenta medicală la banca mea, copiii din clasă îmi trăgeau cu forță deasupra pupitrului brațul pe care voiam să mi-l ascund. Îmi amintesc că tremuram din toate încheieturile. Toți colegii râdeau și se strămbau la mine. Asistenta mi-a

¹ IDR – testare cutanată pentru tuberculoză, care constă în injectarea sub piele a unei substanțe și urmărirea reacției la aceasta.

² tebecist (s. m.) – tuberculos, bolnav de tuberculoză.

³ ofticos (s. m.) – tuberculos.

Mircea Cărtărescu (n. 1956)

Este poet, prozator, eseist, critic literar și publicist. Printre cele mai importante cărți ale sale se numără: *Faruri, vitrine, fotografii...*, *Levantul, Dragostea, Nostalgia, Orbitor, Solenoid, Theodoros*.

Cărțile sale au fost traduse în numeroase limbi, fiind cel mai cunoscut scriitor român contemporan.

În volumul *Enciclopedia zmeilor* (2005), scris pentru copii, Mircea Cărtărescu inventează identități și biografii inedite ale zmeilor din basmele românești, le creează chipuri, trecând în revistă cu ingeniozitate specii ale acestora. Volumul conține și zece povești, în care zmeii descriși sunt surprinși în plină acțiune.

Textul *Oracolul* este o adaptare după un text publicat anterior, cu titlul *Petruța*.

luat brațul, mi-a măsurat pata cu o riglă de plastic și a clătinat din cap. A vorbit puțin în șoaptă cu învățătoarea. După aceea ne-a dat pauză.

După o vreme mi-au repetat IDR-ul, numai mie, fără să știe colegii din clasă. Mi-a ieșit la fel. Când am văzut iarăși pata crescând, m-am rușinat foarte tare. Eram ofticos și mă păștea preventoriul¹, cum șoptise asistenta prea tare către Tovarășa, iar copiii auziseră și, cu voci de desene animate, cotcodăceau după mine: „Preventooooriu! Preventooooriu!”...

În clasa noastră era o fată Petruța, foarte brunețică și-mbrăcată mereu în șorțul de uniformă cel mai decolorat din clasă. Era foarte veselă, sprintenă ca o vrabie și n-avea niciun iubit, cu toate că în clasa noastră aproape toți aveau iubiți și iubite, unii chiar mai multe. Ajunsese să chiar să joace gajurile pe sărutate, suiți pe câte o bancă, și unii nu se pupau numai aşa, în aer, sau pe obraz... Mie-mi plăcea de Lili, dar eram atât de sfios că, dacă doar se uita Lili la mine, o să luam la fugă cât puteam. Iar de când cu IDR-ul, nici atât curaj cât înainte nu mai aveam...

Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bânci. Petruța le făcea copiilor un oracol, adică le citate niște întrebări dintr-un caiet: dacă au vreun iubit, din ce clasă e, dacă e înalt sau scund, blond sau brunet, dacă învață bine etc., și pentru fiecare răspuns trăgea câte-o liniuță în caiet. Apoi tăia liniuțele câte trei și ieșea niște cifre: 323, 132, 231 etc. După ele își spunea dacă cel la care te gândești te iubește sau

nu, sau doar îi placi, și mai erau și alte răspunsuri posibile. Toată lumea râdea și se distra. Petruța tocmai terminase cu ultimul și mai era timp din recreație, aşa că picasem tocmai la timp. „Fă-i și lu’ Tebecistu”, au început să strige, „că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!”. N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările. Dar ea mai întâi n-a vrut, a-nchis repede caietul și-a dat să-l bage în ghiozdan: „Nu mai, gata, vine Tovarășa!” „Fă-i, fato, și lui, că nu vine!”, strigă Iosub de lângă ea și-i smulse și caietul, aşa că Petruța trebui să-mi facă și mie oracolul.

Nu știa de ce, m-am gândit chiar la ea. Săraca, avea pielea atât de măslinie... și părul, nu știa cum, puțin unsuros... și acasă nu stătea o clipă, făcea treabă, gătea, îngrijiea de doi frați mai mici, știam de la mama, care aflase la ședința cu părinții. Cu toate asta, își făcea mereu temele, chiar desena bujori și fluturași la colțurile paginii. Petruța a-nceput să mă-ntrebe. Am dat toate răspunsurile gândindu-mă la ea, dar uitându-mă-n altă parte, ca să nu înțeleagă nimeni la cine mă gândeam. și cum dădeam eu răspunsurile, deodată s-a-ntâmplat ceva. Am observat ceva la Petruța. Cred că doar faptul că nu mai era veselă. Nu știa ce-am simțit, de fapt, dar era ca și cum ceilalți din jur nu mai contau, de parcă fi rămas singur cu ea în sala pustie. și de parcă ea se prinsese la cine mă gândisem. După ce am dat toate răspunsurile, ea a tras liniuțele și oracolul a ieșit: „Te iubește, dar o ascunde.” Toți au început să râdă.

¹ preventoriu (s. n.) – instituție medicală în care sunt interneate și îngrijite persoanele predispuze la boli grave, în special la tuberculoză.

Ultima oră din ziua aceea, seara târziu, a fost ora de desen. Afară ningea de rupea. Se lăsase întunericul. Fulgii păreau roz și, dacă te uitai mult la ei, ti se părea că toată clasa zboară în sus, spre cer. Petruța stătea acum cu mine în bancă, pentru că la ora de desen puteam să ne așezăm cu cine voi am noi, aşa că toți colegii și colegele se mutau cu iubitele și iubiții lor. Și Petruța a venit deodată în banca mea. Am plecat în altă bancă, dar ea a venit iar lângă mine. Mi-era groaznic de frică să nu credă colegii că o iubesc! Până la urmă am lăsat-o. Ne pictam pe foi de bloc mic de desen peisajele de iarnă cu case acoperite de zăpadă și oameni tot de zăpadă. Pictam tocmai hornul încărcat de nea al casei și fumul care ieșea din el când, iarăși, s-a făcut un fel de liniște-n jurul nostru. M-am uitat speriat la Petruța, dar ea nu pictase absolut nimic, foaia ei era albă ca zăpada. Cum de nu văzusem până atunci? Privea doar în jos, era de parcă ochii ei ar fi fost numai gene. Și, când

mă așteptam mai puțin, și-a lăsat încet degetele pătate de cerneală ale mâinii stângi peste mâna mea. Am simțit că-mi bate deodată inima foarte tare, pentru că palma ei mi se ridica pe braț, împingându-mi încetișor mâneca hainei și a cămășii de uniformă! Încet-încet, dezvăluită de degetele ei, groaznica mea pată roșie se ivea în văzul tuturor, creștea și se lătea pe măsură ce ea-mi dezvelea brațul tot mai sus, către cot. Și, nu știu cum, nu puteam să mă mișc, să mi-l trag înapoi! Acum, pe mâna mea moale întinsă pe pupitru jegos, pata cea roșie se vedea cu totul, rotundă și fierbinte. Copiii ceilalți erau acum un fel de măzgălitură colorată, iar fulgii de zăpadă se opriseră din căderea lor la ferestre și pălpăiau nemîșcați.

Și Petruța, în liniștea clasei, și-a așezat ușor palma pe marea pată, mai ușor decât ar fi fost atingerea unui fulg, și atunci pata mea a pălit cu încetul, contururile î s-au șters și culoarea a dispărut în câteva minute. Doar înțepătura, ca un punctuleț negru, mi-a mai rămas. Petruța s-a uitat din nou la mine, aşa, serios și gata să plângă de parcări fi luat o notă proastă, după care a fugit în altă bancă, iar eu am rămas năuc, frecându-mi brațul dezgolit.

A doua zi, asistenta a fost foarte mirată. M-au dus la spital și nu au mai găsit nici urmă de microbi în sângele meu. Și părinții mei au trebuit să umble foarte mult, fiindcă-mi făcuseră deja formele să mă trimită în preventoriu. Acum trebuiau să mă-nscrive din nou la școală, o complicație întreagă. Dar măcar se bucurau și ei că nu au un copil tebecist, fiindcă asta ar fi însemnat încă și mai multă bătaie de cap.

De-atunci, IDR-ul nu mi-a mai ieșit niciodată mare, dar colegii mei mi-au zis, totuși, până-ntr-a șaptea, tot Tebecistu'. Petruța a mai stat la noi în clasă până la sfârșitul trimestrului, apoi părinții ei s-au mutat în alt cartier. Azi e vânzătoare la raionul de ceasuri al magazinului Cocor. Trec uneori pe-acolo, nu prea des, o-ntreb căte ceva... Îmi răspunde profesional, aruncându-mi doar căte-o scurtă privire. După treizeci de ani, e normal să nu mă mai recunoască.

Impresii după prima lectură

- +** 1 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Pe o coală, completați cadranele de mai jos. Un reprezentat al grupului va prezenta planșa.

Mi-a plăcut textul, pentru că

Nu mi-a plăcut în text că

Nu am înțeles din text

Textul mi-a amintit de

- 2** Scrie, pe un biletel, o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi lui Mircea Cărtărescu. Profesorul va amesteca toate biletellele într-o pălărie. Cinci voluntari vor trece apoi, pe rând, în fața clasei, vor trage la sorti câte un biletel și, imaginându-și că sunt autorul, vor formula posibile răspunsuri.

Lecția 2. Timpul și spațiul

Explorare

- 1 Găsește, în primul paragraf al textului, un indicu care te ajută să stabilești ce vârstă avea personajul-narator când s-au petrecut întâmplările.
- 2 În ce moment al anului se petrec întâmplările? Precizează cuvintele care aparțin câmpului lexical specific perioadei respective.
- 3 Câtă ani au trecut din momentul în care s-au petrecut întâmplările până când naratorul le povestește?
- 4 Identifică primii doi indici spațiali din text. Care dintre aceștia surprinde locul în care se desfășoară cea mai mare parte a acțiunii? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Precizează un indice spațial ce poate fi asociat cu momentul în care naratorul relatează întâmplările.
- 6 Lucrați în perechi. Asociați cuvintele-cheie de mai jos cu secvențe ale textului, apoi ordonați-le în funcție de apariția lor în text.

- 7 Formulează, pentru fiecare dintre secvențele identificate la exercițiul anterior, câte o idee principală.

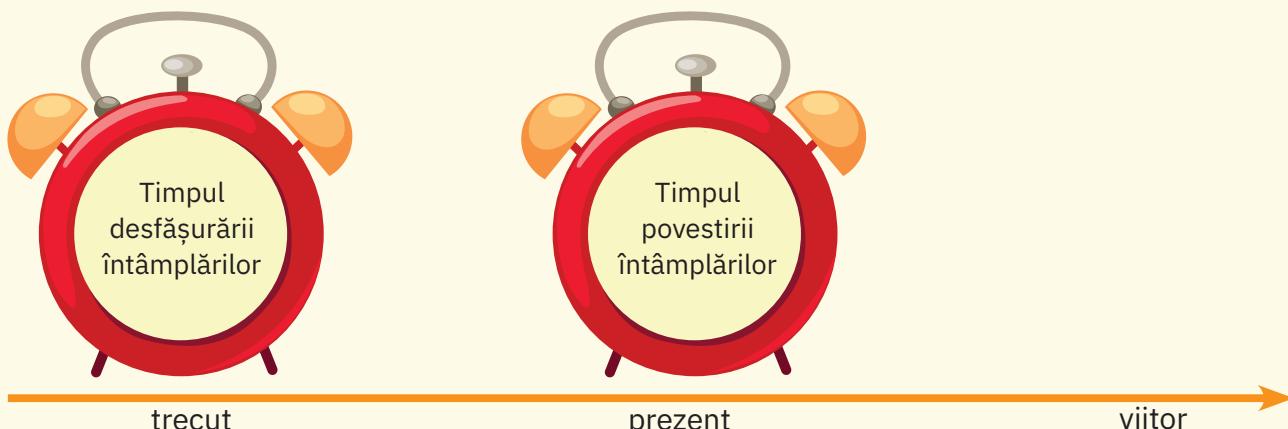

Repere

Textul narativ poate prezenta întâmplări situate în trecut, în prezent sau în viitor față de momentul narării.

Timpul desfășurării întâmplărilor este cel în care se petrece acțiunea. El nu coincide întotdeauna cu timpul povestirii întâmplărilor. În funcție de situarea întâmplărilor față de timpul în care sunt relatate, timpul desfășurării acestora este marcat prin utilizarea verbelor la trecut, la prezent sau la viitor.

Timpul povestirii întâmplărilor este cel care surprinde momentul în care naratorul relatează întâmplările. Timpul povestirii este marcat prin utilizarea verbelor la prezent.

În relatarea întâmplărilor, unele episoade pot fi sărite sau pot fi comprimate, prin rezumare. Acțiunea se poate petrece într-un singur loc sau în mai multe locuri.

Aplicații

- 1 Care dintre reperele temporale de mai jos aparțin timpului desfășurării întâmplărilor?

- 2 Precizează din care secvențe ale textului, identificate la exercițiul 6 de la rubrica *Explorare*, face parte fiecare indice temporal de la exercițiul anterior.

- 3 **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Alcătuți planul dezvoltat de idei al textului, adăugând idei secundare pentru fiecare idee principală formulată la exercițiul 7 de la rubrica *Explorare*. Transcrieți pe un poster planul vostru dezvoltat de idei. Puteți folosi culori sau chiar desene, dacă vi se pare necesar. Un reprezentant al grupului va prezenta oral produsul, în fața clasei.

Fiecare elev va evalua planurile dezvoltate de idei ale colegilor de clasă din celelalte grupe pe baza grilei de mai jos, lipind un abțibild pe cel considerat de el cel mai bun. Câștigă planul dezvoltat de idei cu cele mai multe opțiuni.

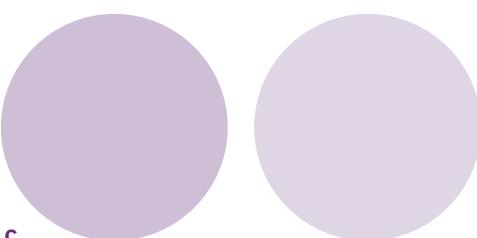
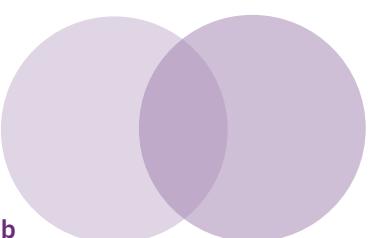
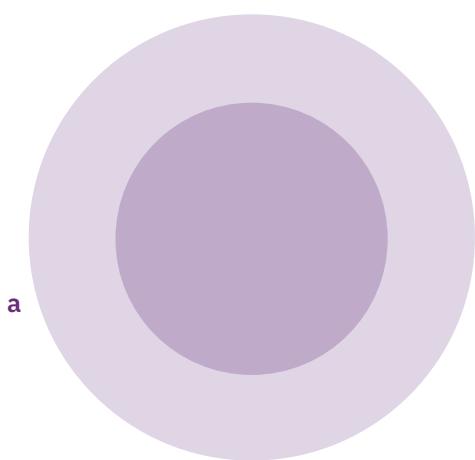
Criterii	Da	Nu
Fiecare idee principală a fost dezvoltată printr-o sau mai multe idei secundare.		
Planul respectă ordinea apariției întâmplărilor în text.		
Au fost respectate regulile de exprimare, de ortografie și de punctuație.		

Provocări

Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Alegeti, dintre reprezentările grafice de mai jos, pe aceea care credeți că surprinde cel mai adevarat raportul dintre timpul desfășurării întâmplărilor și timpul povestirii acestora în textul *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Transferați apoi figura aleasă pe o planșă și desenați în fiecare dintre cercuri câte o imagine corespunzătoare secvențelor textului identificate în rubrica *Explorare*. Organizați o expoziție cu toate lucrările voastre și, după turul galeriei, alegeti, prin vot, cele mai bune trei lucrări.

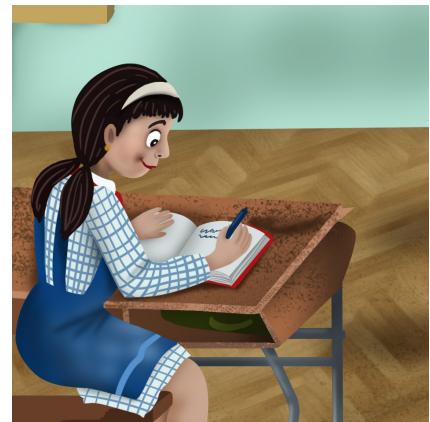
Lecția 3. Etapele acțiunii (momentele subiectului literar)

Explorare

- 1 Ordenează următoarele secvențe în succesiunea apariției lor în text.

- „Am dat toate răspunsurile gândindu-mă la ea, dar uitându-mă-n altă parte, ca să nu înteleagă nimeni la cine mă gândeam.”
- „Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bănci.”
- „La mine era ditamai pata cât o farfurioară, purpurie pe brațul meu subțire.”
- „M-au dus la spital și nu au mai găsit nici urmă de microbi în sângele meu.”
- „Azi e vânzătoare la raionul de ceasuri al magazinului Cocor.”
- „Când am văzut iarăși pata crescând, m-am rușinat foarte tare.”
- „În clasa noastră era o fată Petruța, foarte brunetă și-mbrăcată mereu în șorțul de uniformă cel mai decolorat din clasă.”
- „Ne înșiram în fața ușii cabinetului medical, cu mâneca suflecată.”
- „Petruța stătea acum cu mine în bancă, pentru că la ora de desen puteam să ne aşezăm cu cine voiam noi.”
- „Și Petruța, în liniștea clasei, și-a aşezat ușor palma pe marea pată, mai ușor decât ar fi fost atingerea unui fulg, și atunci pata mea a pălit cu încetul.”

- 2 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Grupați secvențele din exercițiul anterior, realizând, în caiet, o schemă similară celei de mai jos, care reia părțile textului narativ aşa cum o știți din clasa a V-a. Care dintre cele trei părți vi s-a părut cel mai dificil de delimitat? De ce?

- 3 Ce mod și timp verbal este folosit cu precădere în primul paragraf al textului *Oracolul*?

✓ Repere

Într-o naratiune, cele trei părți ale acesteia (situată inițială, succesiunea de întâmplări și situată finală) pot fi delimitate în **cinci momente ale subiectului literar**, adică totalitatea întâmplărilor dintr-un text narativ.

Expozițiunea corespunde **situăției inițiale** și surprinde o stare de echilibru, de dinaintea declanșării acțiunii. De obicei, în expozițiune sunt prezentate personajele, timpul și spațiul acțiunii. Verbele folosite, de obicei, în acest moment sunt la modul indicativ, timpul imperfect sau timpul prezent.

Explorare

- 1 Observi o schimbare în privința utilizării timpului verbal în paragraful al doilea?
- 2 Alege, dintre variantele de mai jos, evenimentul care crezi că declanșează succesiunea de întâmplări. Explică schimbarea pe care acesta o provoacă față de situația inițială.
 - a vaccinarea;
 - b întinderea petei din jurul întepăturii;
 - c reacția asistentei medicale;
 - d oracolul.
- 3 Identifică un indice temporal care se asociază acestui moment al acțiunii.

✓ Repere

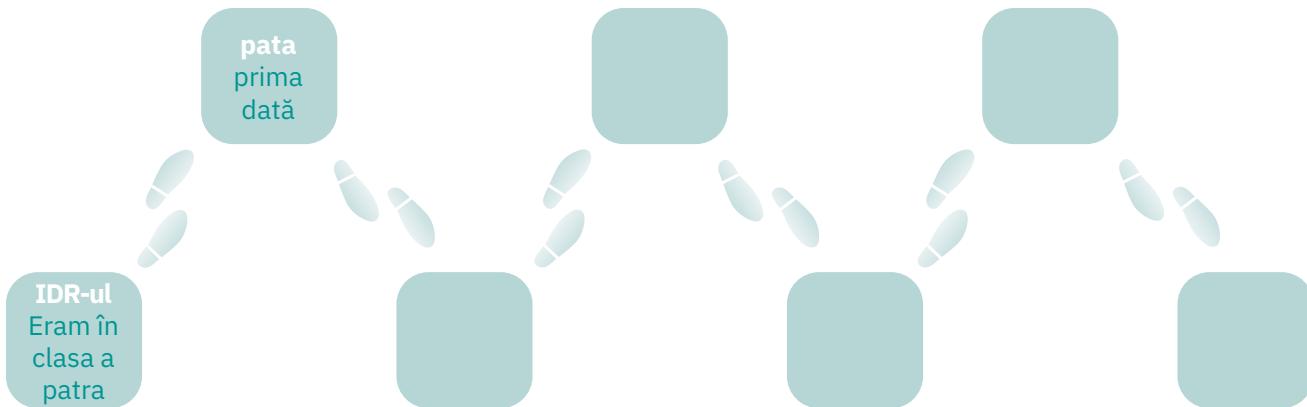

Intriga este întâmplarea sau motivul interior (o dorință, o problemă capitală etc.) care provoacă succesiunea de evenimente. Intriga modifică situația inițială și rupe echilibrul acesteia. De obicei, verbele folosite în intrigă sunt la modul indicativ, timpurile perfect compus sau prezent. În operele literare mai vechi, apare și perfectul simplu.

Explorare

- Precizează câte un indice temporal pentru fiecare dintre secvențele textului care au următoarele cuvinte-cheie: *oracolul, ora de desen, profeția, rușinea*. Indică ordinea cronologică a acestor secvențe, completând în caiet un organizator grafic asemănător celui de mai jos.

- Precizează ce timpuri ale verbului predomină în secvențele identificate anterior.

✓ Repere

Desfășurarea acțiunii este cea mai întinsă parte a unei narăjuni și surprinde succesiunea de întâmplări provocate de intriga. Timpurile verbale utilizate în desfășurarea acțiunii sunt perfectul compus și prezentul modului indicativ. În textele vechi, poate să apară și perfectul simplu. Pentru evenimente petrecute anterior momentului relatării, uneori se utilizează și mai-mulț-ca-perfectul.

Explorare

- Lucrați în perechi. Identificați un moment în care tensiunea acțiunii devine maximă. Ce eveniment are loc în acest moment?
- Ce legătură poți stabili între acest moment și evenimentul care declanșează acțiunea? Motivează-ți opinia.
- Selectează din text câte un fragment din cadrul acestui moment, corespunzător următoarelor emoții:
a nedumerire; b panică; c teamă.

✓ Repere

Punctul culminant este momentul cel mai tensionat al acțiunii, care pune capăt întâmplărilor provocate de intriga.

Explorare

- Observă indicii temporali cu care încep ultimele două paragrafe ale textului. Care dintre acestea indică un moment fix și care indică o perioadă de timp?
- În ultimul paragraf al textului, există vreo modificare a timpului verbal utilizat, față de paragrafele anterioare?

✓ Repere

Deznodământul surprinde încheierea acțiunii. El poate face legătura cu situația inițială și stabilește o nouă stare de echilibru. De obicei, verbele utilizate în deznodământ sunt la modul indicativ, timpul perfect compus sau timpul prezent, dar poate fi utilizat și imperfectul.

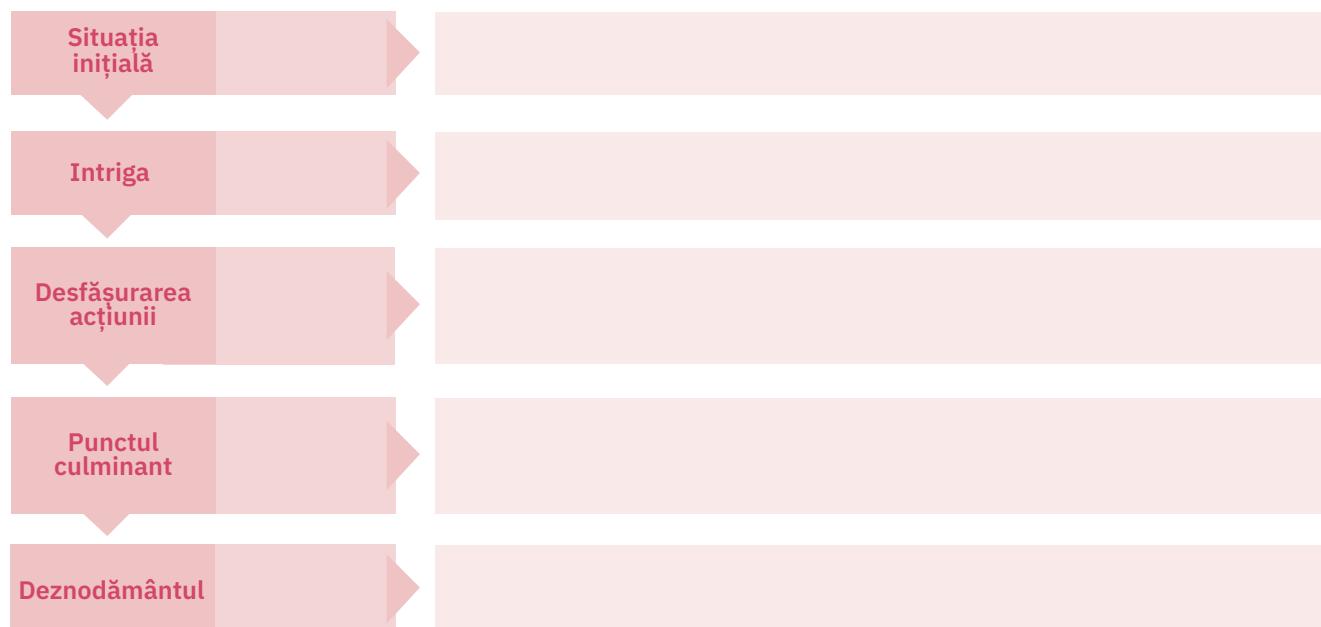
Uneori, finalul textului surprinde momente ulterioare încheierii acțiunii. Această parte se numește **epilog**.

Momentele subiectului nu sunt întotdeauna foarte clar delimitate. În unele texte, acestea își schimbă ordinea. Alteori, unele momente ale subiectului lipsesc.

Aplicații

- Care dintre momentele subiectului îți-a captat atenția în mod deosebit? Redactează un text de cel mult cinci rânduri în care să explici opțiunea ta.
- Formulează, pentru fiecare moment al acțiunii, câte un set de 3-4 întrebări, ale căror răspunsuri să corespundă secvențelor surprinse prin ideile principale.
- Schimbă caietul cu colegul tău/colega ta de bancă. Răspunde întrebărilor formulate de el/ea la exercițiul anterior.
- Completează, în caiet, o schemă similară celei de mai jos, pentru a asocia secvențele textului cu momentele acțiunii. Apelează la cuvintele-cheie și la planul simplu de idei.

- Care dintre momente îți s-a părut cel mai dificil de delimitat? Discutați în perechi pentru a vă compara opiniiile.

Provocări

Dacă ai smartphone ori tabletă, instalează-ți aplicația Toontastic 3D sau utilizează, pentru laptop sau PC, aplicația Scratch pentru editoare grafice, despre care ai învățat în clasa a V-a la disciplina informatică și TIC. Creează, acasă, filmul poveștii *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Încărcați produsele video pe Padlet sau pe o altă platformă. Organizați un concurs al produselor video, în grupe de 4-5 elevi, și evaluați-vă reciproc pe baza grilei de mai jos.

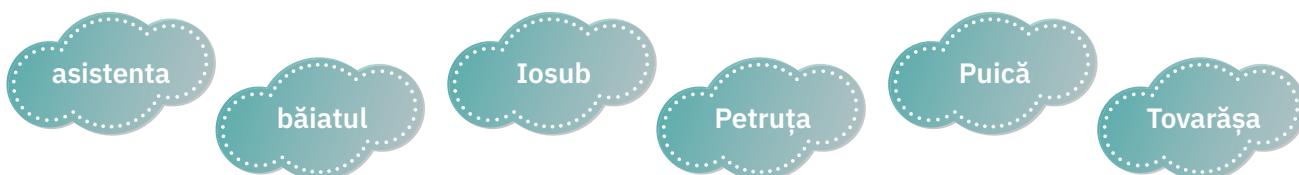
Criterii	Da	Nu
Sunt prezente toate cele cinci momente ale subiectului.		
Apar cel puțin două personaje, Petruța și personajul-narator.		
Pentru Petruța și personajul-narator există individualizare prin detalii reprezentative.		

Lecția 4. Personajele

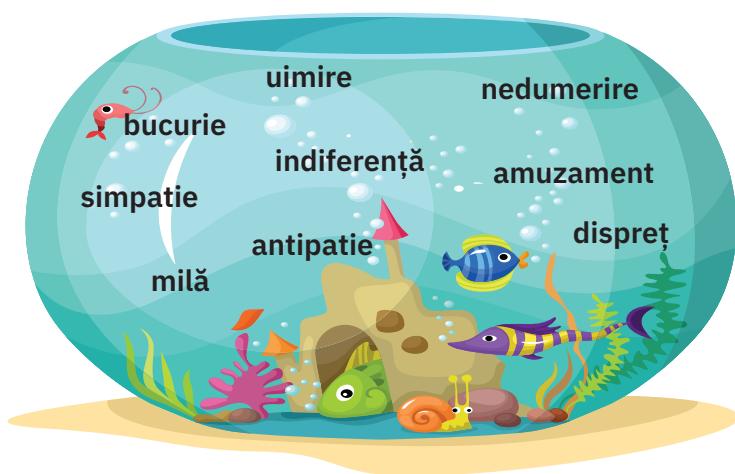
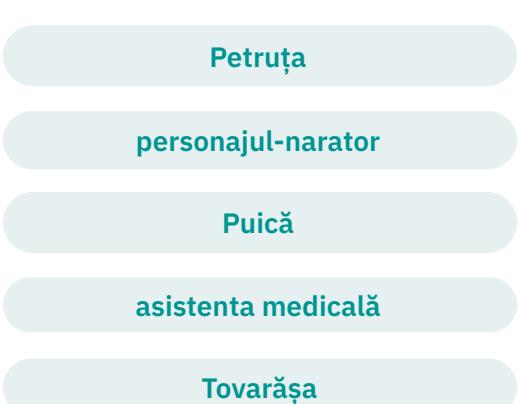

Explorare

- 1 Joc de rol. Vitrina.** Profesorul pregătește biletele pentru toți elevii clasei, cu personajele notate mai jos. Fiecare dintre voi va extrage câte un biletel și se va așeza în fața clasei în „vitrină”, pe unul dintre cele trei rânduri: al personajelor principale, al personajelor secundare și al personajelor episodice.
- Precizați-vă identitatea în ordinea apariției în text a personajelor pe care le reprezentați. Indicați momentul sau momentele subiectului în care sunteți prezenți în text, personajele cu care intrați în contact și acțiunile pe care le întreprindeți.

- 2** Alege, din acvariu emoțiilor, substantivele potrivite cu impresiile pe care le lasă personajele precizate pe etichetele mai jos. Motivează-ți opțiunile.

- 3 Istoria cuvintelor.** Acțiunea textului se petrece în timpul comunismului, o perioadă din istoria României în care interdicțiile și lipsurile erau numeroase. De exemplu, un ordin de ministru din septembrie 1975 interzicea folosirea cuvintelor *domn* și *doamnă*, mai ales în școală, iar în locul acestora impunea folosirea cuvintelor *tovarăș* și *tovarășă*.

Ce diferențe există între sensul de atunci al cuvântului *tovarășă* și cel pe care îl folosim astăzi? Utilizează, pentru clarificare, *DEX*-ul.

Stema Republicii Socialiste România (1965-1989)

- 4 Investigație.** Lucrați în perechi. Identificați secvențele în care grupurile de elevi se comportă ca un singur personaj.

- 5** Menționează un episod în care personajul-narator face parte dintr-un grup și un episod în care este exclus din grup.

Repere

În textul narrativ, în funcție de rolul pe care îl ocupă în acțiune, un personaj poate fi **principal**, **secundar** sau **episodic**.

Uneori, câte un grup de personaje se comportă unitar, fără ca din acesta să se distingă personaje individuale. Aceste grupuri au rol de **personaje colective**.

Trăsăturile personajelor pot fi numite în text (de către narator sau personaje) sau pot fi deduse din faptele lor, din felul în care vorbesc, se îmbracă etc.

Aplicații

- 1 Cel care povestește întâmplările este și participant la acțiune sau doar martor?
- 2 Notează, în caiet, trăsăturile morale ale grupului de copii pe care le deduci din pasajele următoare:
 - a „Ne însiram în fața ușii cabinetului medical, cu mâneca suflecată și, când ajungeam înăuntru, ne uitam mai întâi cum le face la cei din față, ne băteam joc de fetele și mai ales de băieții fricoși și, când ne venea rândul, întindeam mâna și ne uitam în partea cealaltă.”
 - b „copiii auziseră și, cu voci de desene animate, cotcodăceau după mine: «Preventooorii!»”
 - c „N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările.”
- 3 Menționează o trăsătură a lui Puică numită în text și alta pe care o deduci din vorbele lui.
- 4 Caută sensul expresiei „a tremura din toate încheieturile”. De ce se manifestă astfel băiatul?
- 5 Lucrați în perechi. Extrageți, din text, două fragmente în care sunt numite trăsături fizice ale Petruței și unul în care este numită o trăsătură morală. Indicați trăsăturile respective.
- 6 Precizează ce trăsături ale Petruței reies din secvențele de mai jos.
 - a „și-mbrăcată mereu în șorțul de uniformă cel mai decolorat din clasă”;
 - b „acasă nu stătea o clipă, făcea treabă grea, gătea, îngrijea de doi frați mai mici”;
 - c „își făcea mereu temele, chiar desena bujori și fluturași la colțurile paginii”.
- 7 Imaginea alăturată surprinde modele diferite de uniforme din perioada comunismului. Care dintre acestea corespunde vestimentației Petruței? Discutați cu colegul tău/colega ta de bancă. După ce ajungeți la un acord, consultați-vă cu ceilalți colegi de clasă pentru a stabili dacă ati identificat corect uniforma.
- 8 De ce crezi că personajul-narator îi spune Petruței „săracă”?
- 9 Ce poți deduce despre copiii care îl poreclesc pe băiat Tebecistu? De ce continuă să îi spună astfel ani de zile după ce acesta nu mai are simptome de boală?
- 10 De ce crezi că băiatului îi este frică să nu credă colegii că o iubește pe Petruța?
- 11 Lucrați în perechi. Explicați reacția Petruței din secvența: „s-a uitat din nou la mine, aşa, serios și gata să plângă de parc-ar fi luat o notă proastă, după care a fugit în altă bancă”.

Provocări

- 1 Dacă ai fi unul dintre colegii băiatului, cum ai proceda atunci când ai vedea că Puică și ceilalți colegi scandeză „Of-ti-co-sul”? Crezi că băiatul trăiește o situație de bullying (excludere, luare în derâdere, etichetare)?
- 2 Dacă ai fi în locul băiatului, cum ai proceda atunci când colegii ar insista să-ți facă Petruța oracolul? Ai răspunde la întrebări sau ai refuza? De ce?

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 În primul paragraf al povestirii, personajul este surprins printre colegii săi. Diferă prin ceva de aceștia? Motivează-ți opinia.
- 2 Cum se poartă colegii cu personajul-narator după ce îi descoperă pata? Menționează două comportamente pe care colegii le au față de el.
- 3 Prin ce sugerează personajul-narator că se distinge Petruța față de ceilalți copii din clasă? Te poți referi la trăsăturile fizice, la vestimentație și la situația ei familială.
- 4 Lucați în perechi. Credeți că după ce personajului-narator îi apare pata pe mâna, acesta se aseamănă cu Petruța, în privința felului în care îi percep ceilalți colegi? Justificați-vă alegerea.
- 5 De ce crezi că băiatul alege să se gândească la Petruța când aceasta îi ghicește, deși înainte îi plăcea de Lili?
- 6 Care dintre imaginile de mai jos crezi că poate fi asociată cu titlul povestirii? Justificați-vă răspunsul.

Bocca della Verità, Basilica di Santa Maria în Cosmedin, Roma, Italia

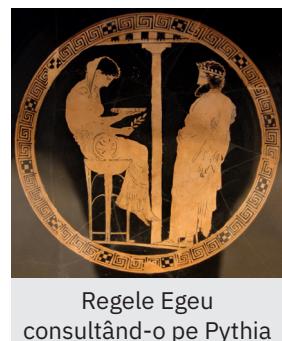
Templul oracolului din Delphi, Grecia

Caiet-oracol

- 7 Citește următoarele fragmente, care fac referire la cele trei imagini de la exercițiul anterior. Ce legătură există între acestea?

- a În Grecia antică, instituția oracolului era foarte puternică și respectată. Legenda spune că Oracolul lui Apolo din Delphi este ridicat pe locul unde trăia un monstru, ucis de zeul Apolo. Spiritul monstrului intermedia legătura oamenilor cu zeul, care le prevestea viitorul muritorilor veniți să-l consulte. Profetiile erau făcute de Pythia, preoteasă a lui Apolo. Ruinele templului din Delphi s-au păstrat până astăzi. Pe fațada templului era scris dictonul „Cunoaște-te pe tine însuți!”.
- b Bocca della Verità, „Gura Adevărului”, este un disc de marmură din Roma antică, cu un basorelief ce înfățișează chipul unui om. Conform legendei, dacă un minciună își introduce mâna în gura de pe basorelief, aceasta se închide. În prezent, Bocca della Verità este sprijinită pe zidul din stânga de la intrarea în Basilica di Santa Maria în Cosmedin, Roma, Italia.
- c „Tragi dintr-un maldăr un caiet cu doi papagali versicolori¹ pe copertă, pe un fond galben. ORACOL – scrie mare, cu carioca verde pe prima foaie și, apoi, pe fiecare pagină câte o întrebare la care răspund cu scrisul lor pocit niște – după stil – băieți de nouă-zece ani. [...] Cei cinci invitați care se prezintă, prudent, sub acoperământul poreclelor, trec direct la ceea ce pare să-i intereseze mai mult: dragostea («simbol al prieteniei», «încercarea unui grad de rudenie», «o luptă între două persoane», «e atunci când umblă fetele după tine», «un trandafir cu ghimpeni») și răspund lapidar, de multe ori luându-se unul după altul, la întrebările Stăpânului Oracolului [...]. Îmi aduc aminte de astfel de caiete care circulau pe vremea noastră prin toate clasele [...]. Erau, într-un fel, folositoare. Puteai să afli cine te iubește și ce «gândește» despre tine sau, dacă aveai chef, erau prilejul unor indirecte declarații de dragoste. Regula era aceea a sincerității [...].”

Regele Egeu consultând-o pe Pythia

¹ versicolor (adj.) – care are o culoare schimbătoare sau mai multe culori.

Simona Popescu, Exuvii

- 8 La ce apelau oamenii în Antichitate pentru a-și afla viitorul? Ce altă practică, provenită tot din Antichitate, la care apelează în vremuri recente oamenii pentru a-și afla viitorul, cunoști? Cum îți explică păstrarea acesteia și renunțarea la celelalte?
- 9 Lucrați în perechi. Explicați de ce copiii simțeau nevoie să aibă caiete-oracol. Căutați un indiciu care să vă ajute în textele-suport de la exercițiul 7.
- 10 De ce crezi că a ales Petruța să se așeze în bancă alături de băiatul suspect de tuberculoză?
- 11 Consideri că Petruța poate ghici viitorul, atunci când face oracolul? Cum ai denumi capacitatea unui personaj cu astfel de abilități?
- 12 Cum explică faptul că pata îi dispare băiatului de pe braț? Crezi că este efectul palmei pe care o aşază Petruța peste ea sau motivul este altul?

Provocări

- 1 Alcătuiește o listă cu cinci întrebări pe care crezi că i le-a pus Petruța personajului-narator în ziua când, la insisenta colegilor, i-a făcut oracolul.
- 2 Ai trăit vreodată o experiență care îți s-a părut inexplicabilă? Prezint-o oral, în fața clasei.
- 3 Cu care dintre personajele textului *Oracolul* îți-ar plăcea să te împrietenești? De ce?
- 4 Propune un substantiv prin care să definești relația dintre băiat și Petruța. Justifică-ți alegerea.
- 5 **Investigație. Lectura imaginii.** Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Observați imaginile de mai jos, în care pictorul Michelangelo Buonarroti a reprezentat două Sibile, personaje din mitologia greacă și romană, prorocițe, ființe care cunosc viitorul. Încercați să răspundeți la întrebările date, respectând regulile de acces la cuvânt. Stabiliti un moderator și un semn prin care indicați că doriti să interveniți în dialog.

- Ce sugerează poziția, privirea și atitudinea personajelor?
- Ce elemente distinctive observați, care pot sugera capacitatea lor de prezicătoare?
- Prin ce se diferențiază cele două Sibile?
- Ce legătură se poate stabili între aceste personaje mitologice și Petruța din textul *Oracolul* de Mircea Cărtărescu?

Fiecare grupă prezintă, prin raportorul desemnat la începutul activității, rezultatele muncii în grup. Pentru evaluare, folosiți grila de mai jos.

Michelangelo, fresca *Sibila Cumană*
(Vatican, Capela Sixtină)

Michelangelo, fresca *Sibila Delfică*
(Vatican, Capela Sixtină)

Portofoliu

Știai că Oracolele Sibile sunt reprezentate și în pictura murală românească? Realizează un poster pentru portofoliul personal, în care să integrezi imagini și informații despre acestea.

Autoevaluare L1-L5

MINIFEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

În prima parte a secțiunii de lectură ai descoperit că în sala de clasă se pot petrece lucruri neobișnuite. Vei afla în cele ce urmează despre întâmplări diverse, prietenii sau dispute în lumea colegilor de clasă din spațiul cultural al Franței anilor '60, grație unui fragment din *Micuțul Nicolas*, carte scrisă de Jean-Jacques Sempé și ilustrată de René Goscinny. Citește rândurile următoare despre Nicolas, un băiat obișnuit care trece prin situații amuzante ce pun în lumină entuziasmul, inocența și ghidușia specifice copiilor.

Ne-a venit un coleg nou. Doamna învățătoare a intrat azi în clasă cu un băiețel roșcat. Avea pistriu și niște ochi albaștri ca bila pe care mi-am pierdut-o ieri în recreație [...].

— Copiii, el este noul vostru coleg, a zis doamna. E din altă țară și părinții lui l-au adus la noi la școală ca să învețe limba franceză. [...]

Apoi s-a întors spre noul coleg și i-a zis:

— Spune-le colegilor tăi cum te cheamă.

Neînțelegând întrebarea doamnei, noul coleg n-a făcut decât să zâmbească, iar noi am văzut că are niște dinți tari de tot.

— Norocosul, cu dinții ăia ai lui, cred că poate să muște ditamai bucătările! a zis Aristide, un prieten de-al meu care e gras și mânâncă tot timpul.

Pentru că nu scotea niciun cuvânt, doamna învățătoare ne-a spus că îl cheamă George MacIntosh.

— Yes, Dgeorge, a zis el.

— Mă scuzați, doamna, cum îl cheamă până la urmă: George sau Dgeorge? a întrebat Maxențiu.

Doamna învățătoare ne-a explicat că-l cheamă George, dar că în limba lui acest nume se pronunță Dgeorge.

— Bine, atunci să-i zicem Jojo, a spus Maxențiu.

— Ba nu! Trebuie să pronunțăm Djodjo, a zis Ioachim. [...]

După ce a sunat clopoțelul, am ieșit toți în recreație, în afara de Ioachim, Maxențiu și Lothar [...].

Eram în curtea școlii și ne-am adunat toți în jurul lui Djodjo. I-am pus o grămadă de întrebări, dar el nu făcea decât să ne arate dinții. [...] Zicea doar atât: „oanciuanciuan”.

— Asta vorbește ca-n filme, a zis Gil, care se duce des la cinema. Așa că-i trebuie subtitrare.

— Traduc eu! a sărit Achim, care voia să-și mai exerseze cunoștințele de engleză.

— Du-te, măi, de-aici, a zis Rufus. Ești sisi la cap!

Ei bine, asta i-a plăcut la nebunie lui Djodjo, care iar s-a luat de Achim, arătând cu degetul spre el și zicând întruna:

— Wow! Sisi-sisi-sisi!

Era încântat la culme. Achim a plecat plângând. Așa e el, plânge din te miri ce. Djodjo ni se părea din ce în ce mai grozav. [...].

— Ce sport se practică în țara ta? l-a întrebat Eusebiu.

Normal, Djodjo n-a înțeles și zicea în continuare „sisi-sisi-sisi”.

— Ce întrebare! La ei se joacă tenis! a sărit Gil.

— Ești un mare măscărici!! a zis Eusebiu. Nici măcar nu vorbeam cu tine!

— Mare măscărici! Sisi-sisi-sisi! a strigat noul coleg, care părea că se distrează pe cinste cu noi. [...]

Când am ajuns în clasă, doamna învățătoare l-a întrebat pe Djodjo dacă i-a plăcut în recreație. Atunci Achim s-a ridicat și a zis:

— Doamna, să știți că l-au învățat niște cuvinte urăte!

— Nu-i adevarat, mincinos nesuferit ce ești! a strigat Lothar, care nici măcar nu ieșise în recreație.

— Sisi, mare măscărici, mincinos nesuferit, a zis și Djodjo, mândru nevoie mare. [...]

Achim a izbucnit în plâns.

— Pârâios nesuferit! a strigat cineva.

Dar doamna învățătoare n-a știut cine a zis, altfel m-ar fi pedepsit. Atunci Achim s-a tăvălit pe jos urlând că nimeni nu-l place, că totul e îngrozitor și că o să moară. Așa că doamna a trebuit să iasă cu el din clasă, să-i dea cu apă pe fată și să-l liniștească.

Când s-a întors cu Achim, doamna învățătoare părea tare obosită. Noroc că a sunat de ieșire. Înainte să plece, doamna s-a uitat la noul nostru coleg și a zis:

— Mă-ntreb ce-o să creadă părinții tăi...

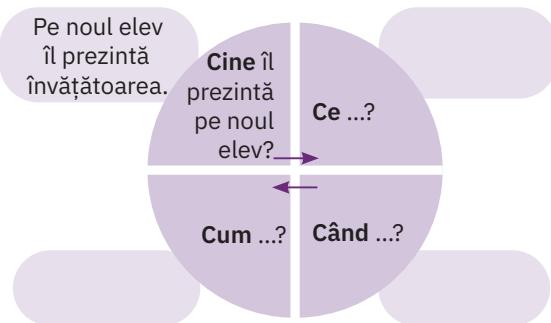
— Pârâios nesuferit, a răspuns Djodjo și i-a întins mâna.

Traducere din limba franceză de Raluca Dincă

Discutarea textului

- 1 Notează două comentarii despre comportamentul copiilor din textul parcurs. Confruntați, în perechi, comentariile voastre. Aveți impresii asemănătoare sau diferite?
- 2 Formulează în caiet, respectând modelul din organizatorul alăturat, câte două întrebări corespunzătoare fiecărei formulări. Fă schimb de caiet cu colegul tău/colega ta de bancă și răspundeți reciproc la întrebările propuse.
- 3 Notează ideile principale și ideile secundare ale fragmentului dat.
- 4 Prin ce se deosebește George de ceilalți copii din clasă?
- 5 Care dintre personaje ţi se pare cel mai simpatic și care ţi se pare cel mai antipatic? Motivează-ți opțiunile.
- 6 De ce crezi că afirmă Aristide despre noul lor coleg că este norocos?
- 7 Precizează ce au în comun acest fragment și povestirea *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Poți alege dintre variantele de mai jos sau poți propune alt răspuns.
 - Tema textelor este copilăria.
 - Personajul principal este un băiat.
 - Textele înfățișează comportamentul agresiv al copiilor.
 - Textele surprind relația dintre copii și profesori.
 - Textele surprind personaje izolate de grup.
 - Ambele texte ilustrează bullyingul.
- 8 Caracterizează-i prin câte un cuvânt pe următorii elevi din fragmentul citit: Nicolas, Aristide, Achim și George. Ce informații din text te-au ajutat să găsești cuvântul potrivit pentru fiecare?
- 9 Exprimă-ți părerea despre afirmația lui Achim: „Doamna, să știți că l-au învățat niște cuvinte urâte!”
- 10 Care dintre comportamentele copiilor ţi se pare cel mai condamnabil? De ce?

Portofoliu

Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Observați desenele alăturate, realizate de René Goscinny pentru carte *Micuțul Nicolas*. Identificați personajele care credeți că apar în fragmentul redat, apoi atribuiți-le tuturor personajelor desenate câte o poreclă amuzantă.

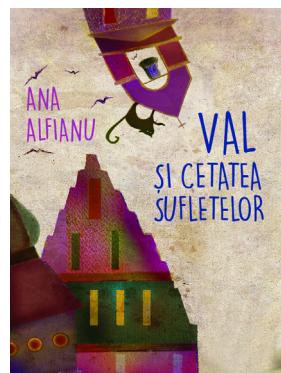
Biblioteci deschise

Prietenia, întâlnită în multe povești pe care le spun cărțile, se leagă adesea între persoane din culturi sau comunități diferite. Este o dovedă că valorile umane sunt mai presus de cele culturale sau de grup, aşa cum vei descoperi că se întâmplă și în volumele pe care ţi le propunem.

Val și Cetatea Sufletelor

de Ana Alfianu

Prietenă cea mai bună a lui Val este o broască-țestoasă bătrână, împreună cu care pornește într-o călătorie miraculoasă, în căutarea Cetății Sufletelor. Adeseori, cele mai frumoase lucruri din viață se realizează împreună cu alții!

Magee, zis Maniacul

de Jerry Spinelli

Magee este un băiețel care aleargă, aleargă, aleargă. În goana lui nebună, unește oameni și schimbă convingeri greșite. Trăind într-un oraș împărțit între East End și West End, Magee este găzduit de o familie de negri, deși el este alb. Oamenii simt la fel, chiar dacă arată diferit.

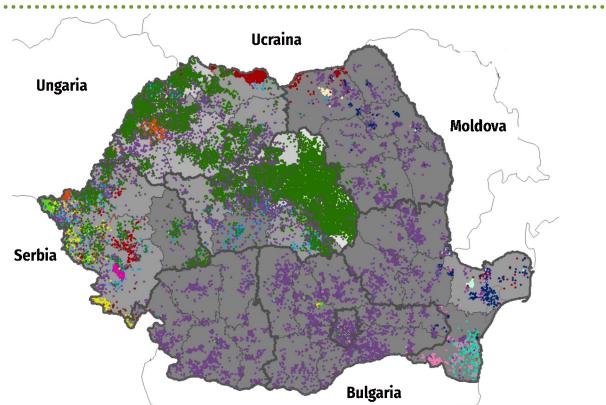
Lecția 7. Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii

Pentru început

- În texte literare din această unitate ai observat că prietenile se leagă adesea și între oameni care aparțin unor medii, culturi sau minorități etnice diferite. Tu ai vreun prieten care aparține unei alte minorități etnice decât a ta? În clasa ta ce minorități etnice există?
- Lucrați în perechi. Enumerați câteva minorități din spațiul geografic al României. Priviți harta alătura- tă și identificați culorile folosite pentru următoarele minorități: maghiari, sârbi, tătari și ucraineni.

Explorare

- Citește fragmentul de mai jos, extras din amintirile scriitorului Ioan Slavici, *Lumea prin care am trecut*, volum apărut postum, în 1930, despre școala din satul natal, Șiria. Răspunde apoi ce lucruri îi leagă pe Slavici și pe Sima de colegii lor de bancă maghiari.

„În prima clasă gimnazială ne aflam vreo sută de băieți dintre care numai puțini știau limba maghiară. Cam jumătate din clasă erau români, care își aleseră locurile mai ales în băncile din fund și nu aveau legături cu ceilalți colegi ai lor.

Eu și Sima nu ne aflam printre dânsii. Lasă că ungurește vorbeam tot atât de bine ca românește, dar între colegii mei de bancă erau doi șirieni, amândoi maghiari, vecini și prieteni de joacă. Era lucru firesc să ședem eu și Sima în bancă lângă aceștia și să ne împrietenim cu prietenii lor.”

- Privește fotografiile de mai jos, preluate de pe site-ul Muzeului Etnografic al Transilvaniei. Care dintre jocurile reprezentate ți se pare cunoscut? Te-ai jucat și tu vreun joc asemănător?

- Descrierile de mai jos, preluate din studiul *Tratat de sociologie rurală* de Ilie Bădescu, Ozana Cucu-Oancea și Gheorghe Șișeștean, surprind jocuri din diverse comunități etnice.

Tuiul (joc cules dintr-o comunitate de români) – acest joc se juca cu ogoiul, o minge din păr de capră, dar și cu un băț de 25 de centimetri. Se făcea o gropiță în pământ unde se punea mingea și se arunca cât mai departe. La o distanță oarecare stătea cineva care înregistra locul în care a căzut mingea. Câștiga cel care arunca mai departe.

Bújj, bújj, zöld ág... (joc cules dintr-o comunitate maghiară) – „Treci, treci, ramură verde, frunzuliță verde: poarta de aur e deschisă, treceți pe sub ea.” (versuri din varianta în limba română a acestui joc)

Doi copii stând față în față se prind de câte o mână și formează bolta (arcada). Ceilalți copii se prind în lanț și, aplecându-se, trec pe sub boltă, mărșăluind pe ritmul cântecului. La sfârșitul cântecului, bolta se lasă în jos și oprește trecerea următorilor copii. Primii doi opriți formează o nouă arcadă și jocul continuă la fel.

O pelo baruno (joc cules dintr-o comunitate de romi) – „Podul de piatră s-a dărâmat,/A venit apa și l-a luat,/Vom face altul pe râu în jos,/Altul mai trainic și mai frumos.” (versuri din varianta în limba română a acestui joc)

Doi copii își unesc mâinile ținute sus, în formă de arc, de semicerc, sugerând un pod. Ceilalți copii trec în sir, câte doi, pe sub el, iar perechea care ajunge ultima este prinsă de susținătorii podului și aceasta le ia locul. Jocul continuă și mereu alte perechi devin susținătorii punții pe sub care se trece.

- a Explică ce asemănări și ce deosebiri observi între fotografiile de la exercițiul 2 și descrierile jocurilor.
- b Îți se par asemănătoare aceste jocuri cu unele pe care le-ai jucat? Cum îți explici acest lucru?

✓ Repere

Interferențele culturale îmbogățesc cultura populară a popoarelor, fapt reflectat și în spațiul cultural românesc.

Comunitatea etnică reprezintă un grup de persoane care trăiesc într-o țară sau într-o localitate, au aceeași etnie, împărtășesc o limbă comună, tradiții, obiceiuri și credințe religioase.

Între comunitățile etnice există contacte și influențe culturale, iar jocul reprezintă una dintre activitățile prin care copiii din comunitățile aflate în același spațiu intră în contact.

Multe dintre jocurile copilăriei se regăsesc în toate comunitățile etnice de pe teritoriul României, jocul presupunând un limbaj universal.

Aplicații

- 1 Enumera cât mai multe jocuri pe care copiii, indiferent de etnie, le pot juca fără să aibă nevoie de cuvinte.
- 2 Privește picturile de mai jos și propune câte un titlu pentru fiecare. Compara titlurile propuse de tine cu cele atribuite acestor tablouri de autorii lor. Ce jocuri crezi că joacă acești copii? Îți sunt familiare?

Bartolomé Esteban Murillo, *Copii jucându-se cu zaruri*

Victor Gabriel Gilbert, *Trei prietene*

Ralph Hedley, *Întrecerea*

John George Brown, *Trucul cu cărți*

- 3 Lucrați în perechi. Discutați despre o situație când v-ați jucat cu un copil cunoscut întâmplător, din România sau din altă țară. Explicați cum ați depășit barierele de limbă, dacă a fost cazul. Povestiți despre emoțiile pe care le-ați trăit, despre momentele amuzante.

Provocări

Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Inventați un joc nou, cât mai neobișnuit, care să poată fi jucat fără cuvinte, de copii de diverse etnii. Stabiliți un set de 4-6 reguli pentru acest joc. Un elev din fiecare grupă prezintă în întregii clase jocul inventat. Alegeți împreună, prin vot, jocul cel mai reușit.

Portofoliu

Alege un joc cunoscut. Poate fi, de exemplu, fotbal, șah, cărți etc. Alcătuiește o planșă cu imagini (fotografii, desene, picturi etc.) care să ilustreze diversitatea culturilor în care acesta este practicat, atât în prezent, cât și de-a lungul timpului.

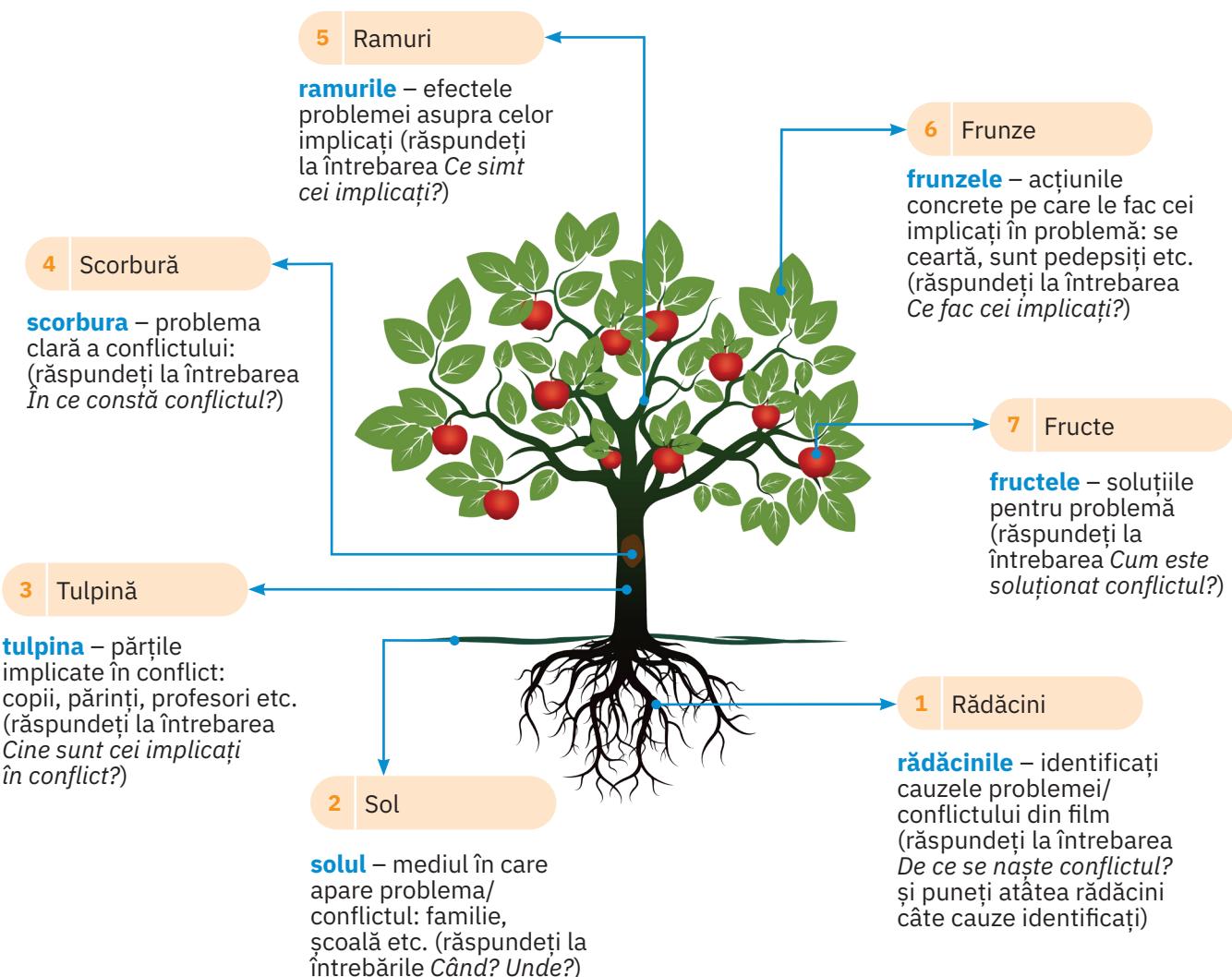
Proiect de grup: Prietenia în filme

Sarcina de lucru

Alcătuți grupe de 5-7 elevi. Veți pregăti un proiect cu tema *Colegi și prieteni*, având ca suport filmul *Mindenki*, realizat de Kristóf Deák și Anna Udvárdy și cunoscut în limba română cu numele *Cântecul*. Apărut în anul 2016, filmul a câștigat Premiul Oscar la secțiunea „Cel mai bun scurtmetraj”. Privește, mai întâi, trei cadre din film. Despre ce crezi că va fi vorba?

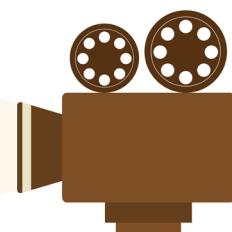
Veți realiza proiectul folosind tehnica *arborele lui Sapiro*. Citește, mai jos, indicații utile privitoare la această tehnică, în ordinea sugerată de numere.

Spre deosebire de lungmetraj, scurtmetrajul este un film care nu depășește un anumit număr de minute, maximum 40.

În ceea ce privește regulile respectate în România, se consideră că un scurtmetraj are până în 20 de minute.

Fiind un gen distinct, există categorii speciale pentru acesta în cadrul festivalurilor de film, precum și festivaluri dedicate special scurtmetrajelor.

Timp de realizare: două săptămâni

Pașii pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

- 1 Urmăriți filmul *Cântecul* în cadrul grupelor pe care le-ați alcătuit.
- 2 Stabiliți ce sarcini dintre cele de la pagina 60 îi revin fiecărui membru, precum și modalitatea de prezentare. Puteți să realizați un poster, un PowerPoint sau să alegeti alte variante de prezentare.

Săptămâna II

- 3 Pregătiți-vă pentru prezentare, care va dura 3-5 minute. Asigurați-vă că aveți toată recuzita necesară și că ați repetat ceea ce aveți de făcut, astfel încât colegii să aprecieze proiectul vostru. Puteți utiliza imagini, desene, secvențe video sau audio.
- 4 Prezentați proiectul în fața colegilor.

Sugestii pentru etapa documentării

- 1 După ce ați văzut filmul, discutați în grupul vostru despre sarcinile care vă revin. Fiecare elev îndeplinește cel puțin o sarcină. Discutați, în grup, aspectele filmului care considerați că necesită clarificări, înainte de a începe să vă realizați sarcinile individuale. Puteți porni de la completarea unei fișe similare cu cea alăturată.
- 2 O grupă se va ocupa de prezentarea generală a filmului, pentru care puteți folosi fișă alăturată. Adăugați informații despre data lansării, premii, articole critice, afișul filmului, fotografii de la festivitățile de premiere, în special de la acordarea Premiului Oscar.
- 3 În realizarea sarcinilor individuale, evidențiați aspecte ce țin de tema proiectului și a unității: prieteni, colegi, jocuri de copii.
- 4 Prezentați în grup rezultatele muncii individuale și decideți ce veți reține pentru prezentarea finală, în fața clasei. Realizați în grup produsul final pe care îl veți prezenta în fața clasei.

Titlul filmului:

Regizor(i):

Distribuție:

(ce actori joacă în film)

Genul:

(acțiune, animație, comedie, dramă, scurtmetraj, SF etc.)

Durata filmului:

Vârsta de la care poate fi vizionat filmul/rating:

Cadrul spațio-temporal:

(unde și când se petrece acțiunea)

Personajele:

(cine sunt personajele)

Acțiunea:

Observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor. Prezentați în fața clasei proiectul realizat. Fiecare elev din grup va participa la prezentare cu câte o activitate. Elevii din grupele care ascultă evaluatează intervenția câte unui coleg din fiecare grupă care prezintă, pe baza fișei de mai jos.

Criterii Elevul/eleva	Da	Nu
• a prezentat cursiv, folosind elementele nonverbale, gesturi și mimică;		
• a colaborat cu cei din grupă, urmărind când trebuie să intervină;		
• i-a sprijinit pe cei din grupă când au avut ezitări în prezentare.		

Toți elevii vor completa apoi scara de clasificare de mai jos, încercând un singur răspuns dintre cele date.

Ai participat cu plăcere la activitatea în grupă?

dezacord puternic	dezacord	neutru	acord	acord puternic
-------------------	----------	--------	-------	----------------

Un elev desemnat de profesor va centraliza răspunsurile pe baza listei de control de mai jos.

Criterii Elevul/eleva	Da	Nu
• a urmat instrucțiunile specifice de prezentare;		
• a colaborat cu cei din grupa sa;		
• i-a sprijinit pe cei din grupă.		

Lecția 8. Rezumatul oral

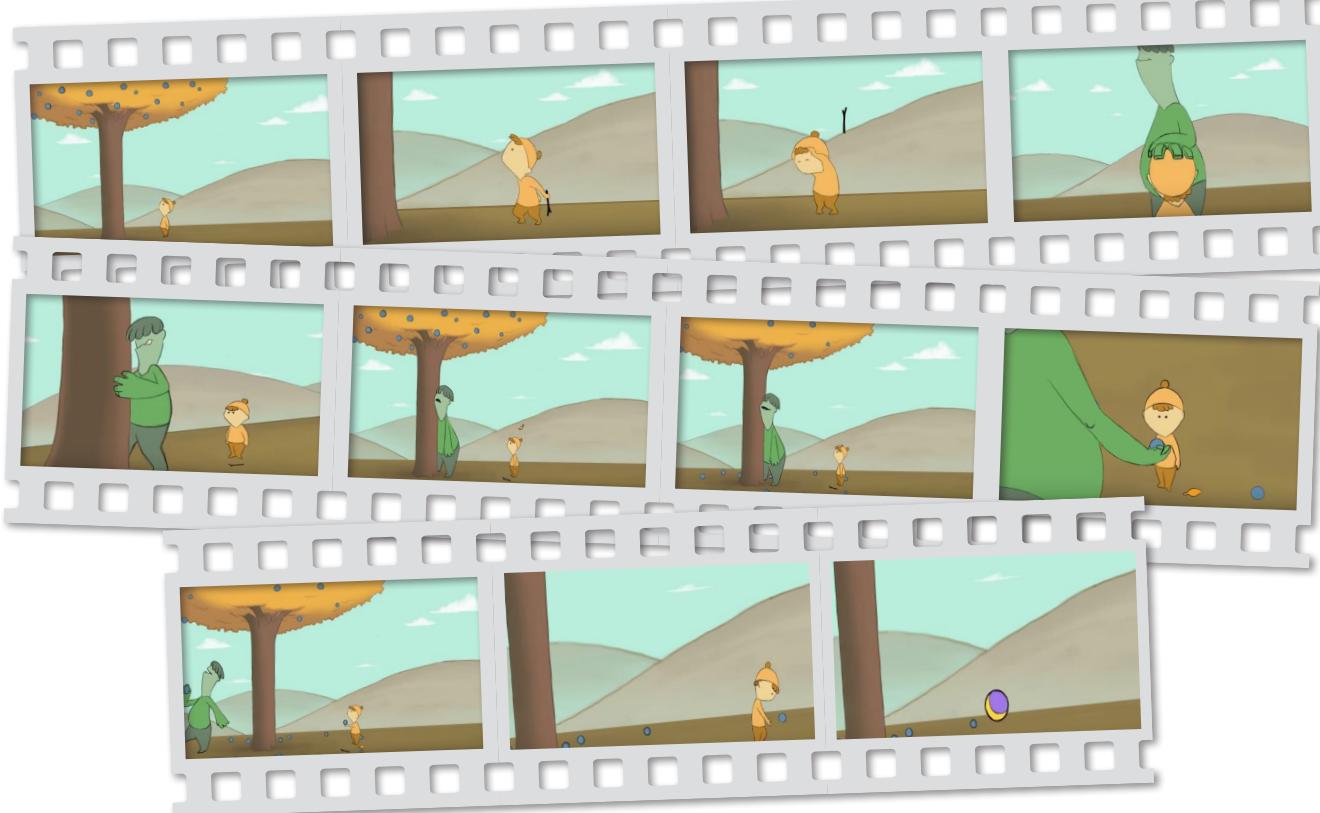
Pentru început

Amintește-ți cum s-a desfășurat ziua ta de ieri. Stabilește momentele sale importante, apoi mimează în fața clasei, în 1-2 minute, desfășurarea lor.

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Priviți imaginile de mai jos și jucăți, pe rând, rolurile de vorbitor și ascultător. Vorbitorul va formula ideea surprinsă de fiecare imagine, iar ascultătorul va formula o întrebare de clarificare. La final, veți prezenta ideile în fața clasei, în succesiunea lor. Uitați-vă apoi la scurtmetrajul de animație din care sunt preluate cadrele de mai jos, intitulat *Un mic ajutor de la un prieten* (*Little Help From A Friend*), realizat în 2011 de studenții Academiei de Arte și Design „Bezalel” din Israel.

- 2 Ți s-a părut mai ușor să mimezi desfășurarea zilei tale de ieri sau să prezinti oral, în succesiunea lor, ideile reprezentate de imagini? De ce?
- 3 Ce cuvinte ai folosit pentru a lega între ele ideile pe care le-ai formulat, în prezentarea ta orală? Alcătuiește o listă cu acestea.

Repere

Rezumatul este relatarea unei înșiruirii de întâmplări într-o formă concisă, eliminând detaliile nesemnificative. Rezumatul poate fi oral sau scris și se poate referi la întâmplări reale sau imaginare, scrise, trăite, auzite, văzute etc.

Regulile de alcătuire a unui rezumat oral:

- 👉 se pornește de la ideile principale, care se dezvoltă prin adăugarea unor informații semnificative;
- 👉 succesiunea ideilor trebuie să respecte ordinea desfășurării întâmplărilor;
- 👉 timpurile verbale ale indicativului care pot fi utilizate sunt prezentul sau perfectul compus;
- 👉 nu se fac comentarii personale, nu se utilizează descrieri și dialog, nu se dau citate; când se rezumă un text, nu se preiau formulări sau propoziții din acesta, ci se reformulează cu propriile cuvinte;
- 👉 pentru asigurarea legăturii ideilor între ele, se utilizează cuvinte sau grupuri de cuvinte ce redau cursivitatea: *mai întâi, apoi, după aceea, mai târziu, în același timp, în cele din urmă* etc.

Aplicații

- 1** Completează fișa de mai jos în caiet, cu formulări potrivite în rubricile libere.

Ce este rezumatul?

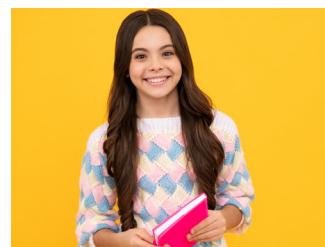
Rezumatul este ...	Rezumatul nu este ...
un text în care ideile sunt reformulate cu propriile cuvinte.	un text în care ideile sunt reproduse.
un text care surprinde ideile principale într-o exprimare ce demonstrează înțelegerea lor.	
	un text în care sunt redate pe larg explicații ce demonstrează înțelegerea.
un text ce nu reține detaliile nesemnificative.	
	un text la fel de lung sau chiar mai lung decât ceea ce rezumă.

- 2** Lucrați în perechi. Recitați următorul fragment din *Oracolul* de Mircea Cărtărescu:

„Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bânci. Petruța le făcea copiilor un oracol, adică le ctea niște întrebări dintr-un caiet: dacă au vreun iubit, din ce clasă e, dacă e înalt sau scund, blond sau brunet, dacă învață bine etc., și pentru fiecare răspuns trăgea câte-o liniuță în caiet. Apoi tăia liniuțele câte trei și ieșea niște cifre: 323, 132, 231 etc. După ele îți spunea dacă cel la care te gândisești te iubește sau nu, sau doar îi placi, și mai erau și alte răspunsuri posibile. Toată lumea râdea și se distra. Petruța tocmai terminase cu ultimul și mai era timp din recreație, așa că picasem tocmai la timp. «Fă-i și lu' Tebecistu», au început să strige, «că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!». N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările. Dar ea mai întâi n-a vrut, a-nchis repede caietul și-a dat să-l bage în ghiozdan: «Nu mai, gata, vine Tovarășa!» «Fă-i, fato, și lui, că nu vine!», strigă Iosub de lângă ea și-i smulse și caietul, așa că Petruța trebui să-mi facă și mie oracolul.”

Prezentați oral, pe rând, rezumatul fragmentului, schimbând între voi rolurile de vorbitor și de ascultător. În calitate de ascultător, evaluează rezumatul colegului tău/colegei tale în conformitate cu grila de mai jos.

Criterii	Da	Nu
Surprinde ideile principale.		
Reformulează ideile cu propriile cuvinte.		
Folosește în rezumare prezentul și perfectul compus.		
Utilizează cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură legătura dintre idei.		

Provocări

Urmăriți scurtmetrajul de animație *Lou*, creat de Pixar Animation Studios în anul 2017. Realizați rezumatul oral al scurmetrajului, folosind ca reper fișa de lucru dată.

Cine
SCOP
DAR
Atunci
Așa că

- Care este personajul principal?
- Ce vrea să facă personajul?
- Ce obstacol apare?
- În ce fel încearcă personajul să depășească obstacolul?
- Care se dovedește a fi rezolvarea problemei?

Lecția 9. Verbul

Pentru început

- Joc. Graffiti.** Scrie pe tablă, folosind cretă de diferite culori, în același timp cu toți colegii de clasă, cel puțin un cuvânt care să arate acțiuni pe care le face Petruța în povestirea *Oracolul* de Mircea Cărtărescu.
- Ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise pe tablă?

Felul verbelor

Explorare

- Petruța pare că se pricepe la vrăji, la fel ca Harry Potter, pentru că îl vindecă pe băiat și îi ghicește gândurile. Citește rețeta pe care i-a scris-o în oracol, în joacă, unei prietene a ei.

Rețetă pentru note mari

Dacă urei note mari, respectă rețeta pe care am învățat-o de la o bătrână vrăjitoare.

După ce vei fi terminat lecțiile pentru a doua zi, vei culege trei fire de cimbrușor din grădină sau din parc, dacă locuiești la oraș. Le vei pisa și le vei pune la fier cu două ouă de șarpe și un păianjen roșu, timp de o oră. În final, pune un praf de pudră de broască uscată. Dacă nu ai, înlocuiește-l cu trei fire de păr de pisică neagră. Stropeste caietele cu fieritura obținută și șoptește de trei ori: „Reușialbra, marinotecabla.”

- Identifică verbele din rețetă. Ce parte de propoziție sunt?
- Mentionează verbele auxiliare din text, precizând ce mod și ce timp formează fiecare.
- Găsește, în textul rețetei, situațiile în care verbele auxiliare identificate sunt folosite ca verbe predicative.

Repere

Verbul este partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența. Verbele sunt, după capacitatea de predicăție:

- **predicative**, când pot alcătui singure predicat (de exemplu: Am o carte veche.);
- **nepredicative**, când nu pot alcătui singure predicat (de exemplu: Am inventat o rețetă.).

Verbele nepredicative care ajută la formarea unor moduri și timpuri se numesc **verbe auxiliare**.

În limba română, verbele auxiliare sunt:

- *a avea*, care ajută la formarea perfectului compus, modul indicativ: Am cules cimbrușor.;
- *a vrea*, care ajută la formarea viitorului standard și a viitorului anterior, modul indicativ: După ce vei fi văzut efectul poțiunii, vei învăța.;
- *a fi*, care ajută la formarea viitorului anterior: Voi fi găsit cartea pierdută, când voi veni la tine.

Funcția sintactică reprezintă rolul unei părți de propoziție în enunț. Verbele predicative au funcția sintactică de **predicat verbal**.

Modurile și timpurile învățate

Explorare

- Precizează modurile verbelor din rețeta dată.
- La ce timp sunt verbele la modul indicativ identificate la exercițiul precedent?
- Mentionează desinențele și sunetele sau grupurile de sunete care indică prezentul în verbele de mai jos.
 - aflăm • ascultați • aud • dispărem • faci • glumește • hotărăști

4 Normă și abatere. Care sunt formele incorecte ale cuvintelor, pe care vrăjitoarea le va face să dispară?

- aranjază/aranjează • creează/crează • scrii/scri • copii/copiez

5 Grupează în cutia potrivită verbele de mai jos care sunt la modul indicativ, timpul trecut.

- au alergat • băuseră • dormiră
- a fermecat • fugiră • preparase
- schimbau • zbură

6 Precizează din ce sunt alcătuite verbele la perfect compus de la exercițiul 5.

7 Menționează desinentele și sunetele sau grupurile de sunete care indică timpul în verbele de mai jos.

Imperfect	apăreați • ascultau • râdeau • vorbeai
Perfect simplu	apărurăți • ascultară • râsei • vorbiști
Mai-much-ca-perfect	apăruserăți • ascultaseră • râsesem • vorbisești

8 Normă și abatere. Indică literele enunțurilor corecte și explică greșelile din celelalte.

a Dan mai a învățat o rețetă.	d Ascultaseți sfaturile fetiței.
b El dormi buștean.	e Merserăm cu atenție pe cărare.
c Auzisei cântecul bufniței și fugisei speriat.	f Voia o rezolvare magică.

9 Limbă vorbită și limbă scrisă. Grupează, în caiet, verbele de mai jos în două categorii: viitor de limbă vorbită și viitor de limbă scrisă.

• voi spune • au să crească	• o să fierb • vom discuta
• vei adăuga • o să culegi	• are să stropească • o să luati

10 Limbă vorbită și limbă scrisă. Identifică formele de viitor popular din enunțurile date.

- a Petru o culege cimbrișor.
- b Tu și măsteca în mâncare și eu oî gusta-o.

11 Numește felul viitorului verbului scris italic în enunțul de mai jos. Explică din ce este alcătuit.

Când vei sosi acasă, *voi fi terminat* prepararea poțiunii magice.

12 Menționează când se desfășoară acțiunea exprimată de verbul scris italic și când se petrece, în raport cu acțiunea primului verb din enunț.

După ce am învățat lecțiile, aveam să plecăm la școală.

13 La ce persoană, număr și formă sunt verbele la modul imperativ din rețeta scrisă de Petruța?

14 Precizează persoana, numărul și forma verbelor din propozițiile de mai jos, explicând alcătuirea acestora.

a Nu veni târziu acasă!	c Nu face murdărie în bucătărie!
b Nu mai aduce musafiri nepoftiți!	d Nu zice prea tare poezia!

✓ Repere

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea. Acțiunile pot fi:

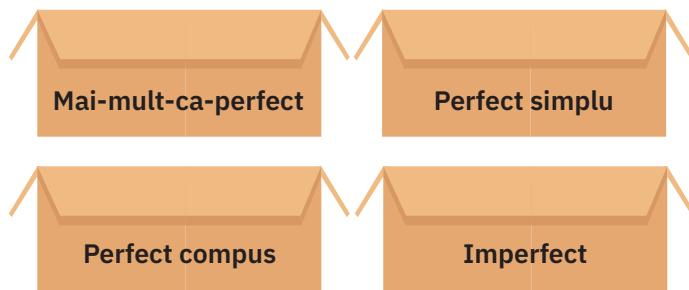
- **sigure** – la modul indicativ; • **posibile** – la modul imperativ.

Verbele care au categoria gramaticală a modului își modifică formă după persoană și în propoziție au funcția sintactică de predicat.

Modul indicativ arată o acțiune sigură, reală. Este singurul mod care are toate timpurile (prezent, trecut, viitor).

Prezentul arată desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii. Prezentul se construiește cu:

- desinente, sunetele sau grupurile de sunete care indică persoana și numărul verbului; de exemplu: *cântăm, ziceti*;
- sunete sau grupuri de sunete care indică timpul; de exemplu: *cântați, lucrează, vorbim*.

Trecutul arată desfășurarea acțiunii înainte de momentul vorbirii. Trecutul are patru forme.

Imperfectul	Exprimă o acțiune trecută care se desfășoară în același timp cu o altă acțiune trecută, având valoare durativă. Sunetul și grupul de sunete care indică timpul imperfect sunt: -a- și -ea- .
Perfectul compus	Exprimă o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii. Este alcătuit din forme specifice ale verbului auxiliar <i>a avea</i> + participiul verbului de conjugat (<i>am cântat</i>).
Perfectul simplu	Exprimă, în limba literară, o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii. Are același sens cu perfectul compus, fiind, în limba literară, timpul povestirii la persoana a III-a. Astăzi, acest timp a dispărut din limba literară vorbită, luându-i locul perfectul compus. Este folosit doar cu intenție ironică: <i>Vorbi și el!</i> Sunetele și grupul de sunete care indică perfectul simplu sunt: -a-, -u-, -se-, -i-, -â- . Desinența de perfect simplu este alcătuită din două părți: un segment -ră- (cu realizare zero la singular) și un segment final, comun cu alte timpuri (<i>ascultărăți</i> , <i>ziseră</i>).
Mai-mulț-ca-perfectul	Exprimă o acțiune trecută și terminată înaintea altei acțiuni trecute. Grupul de sunete care indică mai-mulț-ca-perfectul este -se- , aflat după sunetul care indică perfectul simplu (<i>căutăsem</i> , <i>apărușești</i> , <i>ziserem</i> , <i>dormiserăți</i> , <i>hotărâseră</i>). O greșeală frecventă apare la persoana a II-a, singular, prin folosirea desinenței -i în loc de -șii : <i>alergasei</i> (corect <i>alergașești</i>), <i>vorbisei</i> (corect <i>vorbisești</i>). La persoana I și a II-a plural, formele fără -ră- sunt învechite și populare, nefiind acceptate: <i>vorbiseți</i> (corect <i>vorbiserăți</i>).

Viitorul arată o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii. Viitorul are trei forme.

Viitorul standard	<ul style="list-style-type: none"> folosit mai ales în limba scrisă, alcătuit din forme specifice ale verbului auxiliar <i>a vrea</i> + infinitivul verbului de conjugat (<i>voi asculta</i>); folosit în limba vorbită cu două structuri, alcătuite din: verbul <i>a avea</i> la indicativ, prezent + o formă cu să a verbului de conjugat (<i>am să ascult</i>) și o invariabil + o formă cu să a verbului de conjugat (<i>o să ascult</i>).
Viitorul anterior	Exprimă o acțiune viitoare, terminată înaintea altei acțiuni viitoare. Este alcătuit din verbul auxiliar <i>a vrea</i> + verbul auxiliar <i>a fi</i> + participiul verbului de conjugat. Astăzi, acest timp aproape a dispărut din limbă, fiind folosit rar și atunci obligatoriu în relație cu un viitor standard. De exemplu: Când voi ieși afară, băieții vor fi format echipa.
Viitorul în trecut	Exprimă o acțiune desfășurată în trecut, dar care în acel moment reprezenta o faptă viitoare, încă nerealizată. Este alcătuit din imperfectul verbului <i>a avea</i> și o formă cu să a verbului de conjugat. De exemplu: După ce mi-am pus căștile, aveam să ascult melodia mea preferată.

Modul imperativ arată o acțiune posibilă, realizabilă, exprimând un ordin, un îndemn, un sfat, o rugămintă. Are forme doar pentru persoana a II-a, singular și plural. Nu are forme specifice de timp. Imperativul are:

- formă afirmativă**; de exemplu: *Ascultă! Ascultați!*;
- formă negativă**, alcătuită la persoana a II-a, singular din cuvântul *nu* + verbul de conjugat la infinitiv (*Nu asculta!*) și la persoana a II-a, plural din cuvântul *nu* + imperativul afirmativ (*Nu ascultați!*).

Există și **forme verbale nepersonale**, care nu indică atitudinea vorbitorului în legătură cu acțiunea. Aceste forme nu își modifică forma în raport cu persoana și nu pot fi predicate.

Formele verbale nepersonale învățate sunt:

- infinitivul** – forma din dicționar a verbului; poate apărea precedat sau nu de prepoziția *a* (*a asculta*);
- participiul** – arată o acțiune suferită de o ființă sau de un lucru (*ascultat*, *ales*); participiul ajută la formarea unor moduri și timpuri când are valoare verbală și devine adjecтив când este folosit singur (Cântecul *ascultat* este frumos.).

Aplicații

- 1 Transcrie enunțurile date în caiet, completându-le cu verbele dintre paranteze la modul indicativ, timpul prezent.
- a Băiatul (*a bănuī*) ... că fata (*a avea*) ... puteri supranaturale.
 - b Ea (*a îngrășa*) ... pisica, fiindcă și (*a da*) ... multă mâncare.
 - c Eu (*a continua*) ... aranjatul lucrurilor în cameră și tu tot mai (*a scrie*) ... tema.
- 2 Alege forma corectă a verbelor la indicativ, prezent din propozițiile de mai jos.
- a Mihai *îndoiea/îndoiește* o hârtie.
 - b Oglinda *reflectă/reflectează* lumina soarelui.
 - c Ei *manifestă/manifestează* interes pentru sport.
 - d Țeava de eșapament *degașă/degajează* mult fum.
- 3 Construiește enunțuri cu cealaltă formă verbală de la exercițiul precedent.
- 4 **Joc.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Asociați verbele date cu frunzele corespunzătoare ale trifoiului norocos. Câștigă cei care termină primii corect.
- ascultaseră • cărărăm • făcuseși • întrebau • ai lăsat • oftași
 - râseserăți • simții • ai șoptit • treceai • am urlat • zăreți
- 5 Găsește intrusul din fiecare serie de mai jos.
- a atingea, așezaseră, crescusi, rămase, vuiește;
 - b au adormit, credeau, rupsese, va sta, rosti;
 - c cumpărase, ieşim, ați încercat, ridicam, văzură.
- 6 Trece următoarele verbe de la persoana a II-a, plural la persoana a II-a, singular: *aduseserăți, dăduserăți, izbiserăți, priviserăți*.
- 7 Selectează verbele la viitor conform desenului alăturat.
- am să alung • o să care • vom decoji • aveți să frigeți
 - vei găsi • are să meargă • va răsări • ai să trimiți
- 8 Identifică verbele la modul imperativ din propozițiile date, precizând persoana, numărul și forma acestora.
- a Puneți mâncarea la rece!
 - b Nu consuma băuturi carbogazoase!
 - c Deschide fereastra și aerisește camera!
 - d Ia oul și fierbe-l!
- 9 Corectează greșelile de ortografie din propozițiile de mai jos.
- a Scrie-ți toți tema!
 - b Îmbracăți chiar tu caietele!
 - c Revin-o în locurile copilăriei!
 - d Nu da-ți multe dulciuri copiilor!
- 10 Analizează verbele din textul de mai jos, după modelul dat.

„Ori de câte ori mami avea treabă, îl aducea la această tanti Viki. Când maică-sa intră din nou în sufrageria plină de lucruri, Radu stătea în fotoliu, cu laptopul pe genunchi.

Îl absorbeau fotografiile colorate. Intrase pe halucinant.ro și clicăia la repezelă obiectele expuse. Văzu o serie de gadgeturi, apoi apăsa pe haine de vrăjitori. O fată clipea din ochi, sub pălăria neagră. Mai văzuse astfel de obiecte. Deja avea acasă bagheta lui Harry Potter și inelul care îndeplinește trei dorințe.”

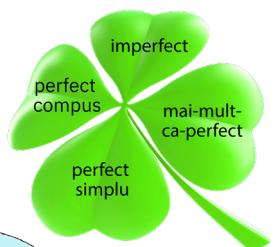
După Doina Ruști, *O zi cu tanti Viki*

„avea” – verb predicativ, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, funcția sintactică de predicat verbal

Provocări

- Imaginează-ți că ești reporter la o emisiune TV de cultivare a limbii. Întreabă-i pe colegii tăi ce este greșit în enunțurile de mai jos și fă un tabel cu răspunsurile corecte și incorecte obținute.
a Vroiam să fac o magie.	d Făceti-mă să înțeleg acest lucru!
b N-o mai zi și a doua oară!	e Alergătorul încetinează ritmul și degeaba ne făcusem iluzii că va câștiga.
c La examen, oralul precede scrisul.	

Aici sunt forme de limbă vorbită!

Lecția 10. Modul conjunctiv

Ce arată modul conjunctiv

Explorare

1 Joc. Toamna, cu prietenii. Notează pe un biletel o continuare pentru următorul enunț: *Într-o zi ploioasă de toamnă, împreună cu prietenii mei pot să* Prinde apoi biletelul pe un panou din clasă.

2 Precizează cum consideră vorbitoři acțiunile verbelor scrise colorat în textul de mai jos: sigure sau posibile, realizabile.

Ieri, ploaia nu a încetat **să curgă**. Astăzi, a ieșit soarele și băieții din clasa mea au vrut **să jucăm** fotbal în recreația mare. Am început să alergăm pe teren. Dan a încercat **să șuteze** spre poartă, dar mingea a zburat sus de tot. Am privit-o lung și el de-abia a șoptit:

— **Să nu spargă** ceva!

Zgomotul de geam făcut țăndări ne-a lovit ca un trăsnet.

3 Care este elementul comun al verbelor scrise colorat?

4 Menționează ce parte de propoziție sunt verbele scrise colorat la exercițiu**l 2**.

5 Limbă vorbită și limbă scrisă. Indică modul verbelor scrise italic în enunțurile de mai jos. Unde se întâlnesc aceste forme: în limba scrisă sau în limba vorbită?

a Șuteze cât o putea!

b Răspundă pentru ce a făcut!

c Fie ce-o fi!

Repere

Modul conjunctiv arată o acțiune posibilă, realizabilă.

Marca gramaticală a modului conjunctiv este cuvântul **să**.

La începutul enunțurilor orale, conjunctivul la persoana a III-a poate să apară fără cuvântul **să**: *Facă ce-o dori!*

Verbele predicative la modul conjunctiv au funcția sintactică de **predicat verbal**.

Timpurile modului conjunctiv

Explorare

1 Menționează când se desfășoară acțiunea verbelor la conjunctiv din enunțurile date, prin raportare la momentul vorbirii.

a Pe dirigintele nostru îl mănește să-i certe pe copii pentru năzbâtiile făcute.

b Pe băieți îl încântă să joace fotbal.

c Să fi plecat mai devreme, nu întârziam la ore.

2 Observă conjugarea verbelor de mai jos care sunt la modul conjunctiv, timpul prezent. Precizează prin ce culoare sunt marcate desinențele și ce culoare a fost folosită la marcarea sunetelor/grupurilor de sunete care arată modul conjunctiv.

(a) cântă	(a) visa	(a) află	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi	(a) a citi	(a) hotărî
să cânt	să visez	să afli	să apar	să merg	să dorm	să citeșc	să hotărăsc
să cântăi	să visezi	să afli	să apari	să mergi	să dormi	să citești	să hotărăști
să cânte	să viseze	să afle	să apară	să meargă	să doarmă	să citească	să hotărască
să cântăm	să visăm	să aflăm	să apărem	să mergem	să dormim	să citim	să hotărăm
să cântăți	să visăți	să aflăți	să apărăți	să mergeți	să dormiți	să citiți	să hotărăți
să cânte	să viseze	să afle	să apară	să meargă	să doarmă	să citească	să hotărască

- 3 Observă conjugarea verbelor de mai jos care sunt la modul conjunctiv, timpul perfect. Precizează ce fel de verb este *a fi* și ce formă verbală nepersonală este cea scrisă cu verde.

(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi	(a) hotărî
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să
să	fi cântat	fi apărut	fi mers	fi dormit
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să

- 4 Precizează la ce formă sunt verbele la modul conjunctiv din propozițiile date.
- a Să nu calci pe iarbă!
- b Să nu fi răspuns obraznic la observațiile bunicii!
- 5 Normă și abatere. Corectează enunțurile de mai jos.
- a Obișnuiește cam să bombăne.
- b Să mai ne ajutați și altă dată!
- c Tot să fi jucat fotbal pe vreme însorită!

✓ Repere

Modul conjunctiv are două timpuri:

• **present**, care arată o acțiune ce se poate desfășura în momentul vorbirii sau după momentul vorbirii (*să cânt*);

• **perfect**, care arată o acțiune ce se poate desfășura înainte de momentul vorbirii (*să fi cântat*).

Timpul present al modului conjunctiv este alcătuit din cuvântul *să* + forme de indicativ, prezent ale verbului de conjugat, cu excepția persoanei a III-a.

Timpul perfect al modului conjunctiv este alcătuit din cuvântul *să* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat. Timpul perfect are aceeași formă la toate persoanele, la ambele numere.

Forma negativă se construiește cu ajutorul cuvântului *nu*: *să nu cânt*, *să nu fi cântat*.

Cuvintele *cam*, *mai*, *tot* se pot intercală la conjunctiv, prezent între cuvântul *să* și verb, iar la conjunctiv, perfect între cuvântul *să* și verbul auxiliar *a fi*.

Aplicații

- 1 **Joc. Umbreluța.** Lucrați în perechi. Grupati enunțurile de mai jos ținând cont de timpul verbelor la conjunctiv, conform desenului alăturat.

- a Îi spune să iasă la joacă în recreație.
b Să-l rogi pe Mihai să vină în curte.
c Nu cred să fi auzit spusele tale.
d Mă surprinde să fi renunțat Dan la fotbal.
e Îl bucură să asculte muzică în parc.
f Să fi studiat serios muzica, își înființa o formație.

- 2 Corectează, în caiet, ordinea cuvintelor din enunțurile de mai jos.

- a Să fi mai rămas acasă, dacă ai răcit.
b Nu-mi place tot să stau în casă.

- 3 Analizează verbele la modul conjunctiv din textul de mai jos, ca în modelul dat.

„Seara ne întâlnim la tanti Luci, care are o casă frumoasă [...] și care ne face observație să nu scăpăm mâncare pe jos, să nu intrăm încălțați, să nu atingem mobilele și să nu punem picioarele pe canapea, să nu pătăm milieurile și să nu închidem prea tare robinetele.”

Cleopatra Lorințiu, *La unsprezece ani*

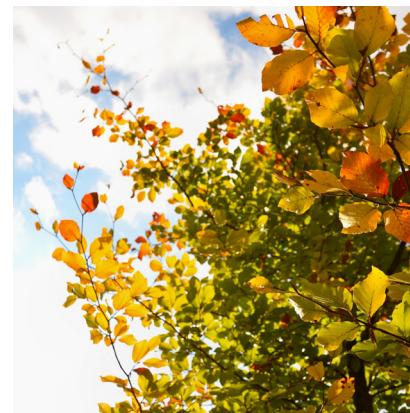
„**să nu scăpăm**” – verb predicativ, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul plural, formă negativă, funcție sintactică de predicat verbal

Lecția 11. Modul condițional-optativ

Ce arată modul condițional-optativ

Explorare

- Joc.** Lucrați în perechi. Completați, pe o fișă, enunțurile de mai jos.
Aș vrea să fiu o frunză, pentru că
N-aș vrea să fiu o frunză, pentru că
Aș vrea să fiu un nor, pentru că
N-aș vrea să fiu un nor, pentru că
- Discutați și stabiliți un titlu potrivit pentru textul obținut la exercițiul 1. Unul dintre voi prezintă textul și apoi îl afișează.
- Menționează ce arată verbul *aș vrea* din textul vostru.
- Precizează ce arată verbele scrise colorat în enunțul de mai jos.
Dacă ai fi uitat acasă jocul *Dixit*, l-am fi împrumutat de la colegii noștri.

Repere

Modul condițional-optativ arată acțiuni posibile a căror realizare depinde de o condiție sau arată acțiuni dorite.

Timpurile modului condițional-optativ

Explorare

- Menționează când se desfășoară acțiunea verbelor la modul condițional-optativ din enunțurile de mai jos, prin raportare la momentul vorbirii.
 - Dana ar juca volei, dar o cheamă mama în casă.
 - Mâine, Virginia ar merge să vadă un film.
 - În pauză, fetele ar dori să deseneze pe asfalt.
 - Bunica i-ar fi dăruit Mariei un inel, chiar dacă nu lua premiu.
- Observă formele verbelor scrise alăturat (A), care sunt la modul condițional-optativ, timpul prezent. Precizează ce fel de verbe sunt formele lui *a avea*, scrise cu roșu în conjugarea dată și ce formă verbală nepersonală este scrisă cu verde.

A	(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar
cânta	apărea	merge	dormi	
- Observă formele verbelor scrise alăturat (B), care sunt la modul condițional-optativ, timpul perfect. Menționează ce fel de verbe sunt formele lui *a avea*, scrise cu roșu și *a fi*, scris cu albastru. Ce formă verbală nepersonală este scrisă cu verde?

B	(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar	aş ai ar am ați ar
<i>fi cântat</i>	<i>fi apărut</i>	<i>fi mers</i>	<i>fi dormit</i>	
- Precizează la ce formă sunt verbele la modul modul condițional-optativ din propozițiile de mai jos.
 - N-aș dori să jucăm șotron.
 - N-ai fi alergat în curte, dacă ploua.
- Indică funcția sintactică a verbelor la modul condițional-optativ de la exercițiul precedent.

6 Limbă vorbită și limbă scrisă. Enunțurile de mai jos aparțin limbii scrisă sau vorbite? Ce observi în privința ordinii componentelor care alcătuiesc verbele la condițional-optativ, prezent?

- a Mâncă-l-ar mama de drăgălaș!
- b Venire-ai când te-oi chema eu!
- c Mira-m-aș să câștige meciul!
- d Lovi-te-ar norocu' să te lovească!

7 Normă și abatere. Corectează enunțurile de mai jos.

- a Ina și Carmen mai ar sări coarda.
- b Fetele cam ar fi cântat un hit.
- c Radu și Mihai tot ar juca badminton.
- d Dan mai ar sta în pauză.

✓ Repere

Modul condițional-optativ are două timpuri:

- **present**, care arată o acțiune desfășurată în momentul vorbirii ori după momentul vorbirii;
- **perfect**, care arată o acțiune desfășurată înainte de momentul vorbirii.

Timpul present al modului condițional-optativ se formează cu verbul auxiliar *a avea* + infinitivul verbului de conjugat (*aș cânta*).

Timpul perfect al modului condițional-optativ se formează cu verbul auxiliar *a avea* + verbul auxiliar *a fi* + participiu verbului de conjugat.

Forma negativă se construiește cu ajutorul cuvântului *nu* (*nu aș cânta/n-aș cânta, nu ar fi cântat/n-ar fi cântat*).

La timpul prezent există și forme inverse în limba vorbită, în construcții afective din limbajul familiar. Când între infinitiv și auxiliar nu este un pronume personal, infinitivului i se adaugă grupul de sunete **-re** (*Cântare-aș, dar n-am glas!*)

Verbele predicative la condițional-optativ au funcția sintactică de **predicat verbal**.

La condițional-optativ, prezent, cuvintele *cam, mai, tot* se intercalează între verbul auxiliar și infinitivul verbului de conjugat (*aș mai cânta*), iar la perfect, între cele două verbe auxiliare (*aș mai fi cântat*).

Aplicații

1 Joc. Lucrați în perechi. Clasificați verbele la condițional-optativ după timp, prezent sau perfect.

- a Anca și Dan n-ar ieși afară.
- b N-ai fi putut să ne chemi și pe noi la joacă?
- c Dacă ați fi lucrat împreună, ați fi reușit!
- d Mamă, am putea merge mâine la teatru?

2 Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Grupați verbele din fragmentul dat în funcție de modurile învățate.

„Toată lumea râdea și se distra, dar mai ales ar fi vrut să știe ce gândise fiecare. [...] «Fă-i și lu' Tebecistu», au început să strige, «că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!». N-am putut să scap; m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările.”

Mircea Cărtărescu, *Oracolul*

3 Analizează verbele la modul condițional-optativ din textul de mai jos, după modelul dat.

„Nu știu cum ar fi trăit băiatul-stridie printre oameni. La mine acasă cred că mama, după ce m-ar fi certat, i-ar fi dat ceva de mâncare și i-ar fi vorbit frumos. Dar mulți dintre colegii mei ar râde și ar face glume proaste pe seama lui. Nu ar putea să se îmbrace cu nimic, pentru că la noi nu sunt haine pentru copii-stridie și aproape sigur nu l-ar iubi nicio fată.”

După Laura Grünberg, *Într-o carte*

„ar fi trăit” – verb predicativ, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, funcția sintactică **predicat verbal**

Provocări

Cărticica ortogramelor. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Fiecare dintre voi alege două perechi de ortograme pentru modul condițional-optativ dintre cele date și redactează un text narativ de o pagină, în care le integreză. Ilustrați paginile și realizați o cărticică pe care o veți prezenta în fața clasei.

- c-ai/cai • c-aș/caș • m-ai/mai • n-ai/nai • n-aș/naș • ne-am/neam • s-ar/sar • v-ar/var

Lecția 12. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal

Verbul copulativ *a fi*

Explorare

- 1 Joc. Obiectul misterios.** Pune într-un sac un obiect pe care colegii tăi trebuie să-l ghicească. Alege un elev care va atinge obiectul și va răspunde la întrebări referitoare la cum este obiectul respectiv: *Este ușor/lung/rece/moale* etc. Când cred că au suficiente informații, colegii tăi pot avea maximum trei încercări de a ghici obiectul: *Este un penar/o minăge* etc.
- 2** Indică verbul folosit în propozițiile: **a** Dan este elev. **b** El este inteligent.
- 3** Crezi că se pot îndepărta cuvintele care urmează după verbul de la exercițiul precedent? Explică de ce.
- 4** Justifică dacă verbul *a fi* din propozițiile de la exercițiul **2** este verb predicativ sau nepredicativ.

Repere

Verbul *a fi* poate avea valoare nepredicativă când se combină obligatoriu cu un alt cuvânt, substantiv sau adjecтив, pentru ca enunțul să aibă înțeles. În acest caz, verbul *a fi* se numește **verb copulativ**.

Predicatul nominal

Explorare

- 1** Care crezi că sunt predicatele din enunțurile de mai jos?

a Maria este prietena Corinei. b Bunicul a fost medic.	c Eugen vrea să fie campion la șah. d El este foarte talentat.
---	---
- 2** Precizează modul și timpul verbului *a fi* din enunțurile de la exercițiul precedent.
- 3** Menționează ce părți de vorbire sunt cele cerute de verbul copulativ *a fi* în exemplele de la exercițiul **1**.
- 4** Indică dacă verbul *a fi* se grupează obligatoriu cu un cuvânt sau cu mai multe în propozițiile date.

a Școala mea este frumoasă. b Curtea ei este mare, curată și pătrată. c Mama mea este secretara și bibliotecara școlii. d Dan este un elev harnic, un sportiv serios și un prieten bun.
--

Repere

Verbul *a fi* și cuvintele cu care acesta se grupează obligatoriu alcătuiesc un **predicat nominal**. Cuvintele care se adaugă verbului copulativ într-un predicat nominal constituie un **nume predicativ**.

Predicatul nominal este alcătuit din **verbul copulativ *a fi* + nume predicativ**.

Verbul copulativ:

- face legătura dintre subiect și numele predicativ;
- nu are înțeles de sine stătător, fiind verb nepredicativ;
- alcătuiește un predicat nominal când are categoria gramaticală a modului.

Numele predicativ se poate exprima prin:

- **adjective** (Fetele sunt *înalte*.);
- **substantiv** (Ioana este *elevă*.).

Numele predicativ precizează caracteristica subiectului. Numele predicativ este:

- **simplu**, când este exprimat printr-un singur termen (Ina este *mică*.);
- **multiplu**, când este exprimat prin doi sau mai mulți termeni (Ina este *mică și cuminte*.).

Acordul numelui predicativ cu subiectul

Explorare

- 1 Precizează cui i se subordonează numele predicativ în propozițiile de mai jos. În ce tip de relație intră numele predicativ: dublă sau triplă? Justifică-ți alegerea.
 - a Gabriela este o fată isteață.
 - b Băieții sunt câștigătorii meciului.
 - c Fetele din clasa paralelă sunt vesele.
- 2 Menționează felul verbului *a fi* din propozițiile date.
 - a Colegii mei sunt simpatici.
 - b Dan este în clasă.
 - c Elena ar fi ieșit în curte în recreație.

Repere

Numele predicativ intră într-o relație ternară, fiind cerut obligatoriu de verbul copulativ, dar depinzând și de subiect.

Subiectul impune genul și numărul substantivului sau adjecțivului cu funcție sintactică de nume predicativ (Fetele sunt *eleve*. Băiatul este *intelligent*.).

Verbul *a fi* poate fi:

- **copulativ** (Ileana este frumoasă.); • **predicativ** (Vlad este în laborator.); • **auxiliar** (Aș fi mâncat un măr.).

Aplicații

- 1 Identifică predicatele nominale din enunțurile de mai jos.
 - a O preocupare a părintilor mei a fost educația mea.
 - b Această încăpere este laboratorul de chimie.
 - c Activitatea de la cercul de lectură este extrașcolară.
 - d Fratele meu este mereu vesel.
- 2 Completează, în caiet, grila alăturată cu inițialele cuvintelor care sunt nume predicative în enunțurile de la exercițiul precedent. Vei descoperi un substantiv.

a	b	c	d
---	---	---	---
- 3 Precizează felul numelor predicative din propozițiile de mai jos.
 - a Fetița este foarte simpatică.
 - b Colegii ei de clasă sunt veseli, zburdalniți și prietenoși.
 - c Sora mea Ioana este mică, sătenă, cărnă, neastâmpărată și isteață.
 - d Dana, colega mea de bancă, va fi sărbătorita zilei.
 - e Angela este o elevă atentă, o colegă sărătoare și o soră grijulie.
- 4 Indică felul verbului *a fi* din enunțurile date.

<ol style="list-style-type: none"> a Tortul a fost delicios. b Aș fi băut suc de portocale. c Ligia este în parc. 	<ol style="list-style-type: none"> d Să fi ascultat spusele bunicii! e Lectura cărții va fi captivantă. f Concursul de muzică va fi mâine.
--	---
- 5 Analizează predicatele nominale din textul de mai jos, după modelul dat.

a b c d

„Tata mă lua în brațe și mă ducea aşa până în bucătărie pentru ca trezirea să fie mai usoară și primul gând al dimineții – acela că la opt începeau orele – să fie suportabil. O să ziceți că eram o răsfățată și nu greșiti.”

După Adela Greceanu, *Cioru*

„să fie mai usoară” – predicat nominal alcătuit din verb copulativ, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular + nume predicativ exprimat prin adjecțiv propriu-zis, variabil, se acordă în gen și număr cu substantivul „trezirea” (feminin, singular), gradul comparativ de superioritate

Provocări

Definițiile sunt construite cu ajutorul unui predicat nominal. Formulează o definiție originală, cât mai amuzantă, dar și adevărată pentru *prietenie*.

Lecția 13. Subiectul

Subiectul exprimat

Explorare

- 1 Joc.** Formați șase grupe de câte 4-5 elevi. Trei grupe vor completa în caiet fișa **a** și trei, fișa **b**. Câștigă cei care în patru minute formează cât mai multe propoziții simple, răspunzând la întrebarea de pe fișa lor.

- 2** Ce părți de propoziție sunt, în enunțurile simple obținute la exercițiul **1**, *aleargă* și *este blând*?
- 3** Precizează ce părți de propoziție sunt cuvintele scrise colorat în propozițiile de mai jos.

Cine aleargă?

Copilul aleargă.

Cine este blând?

Pisoil este blând.

- 4** Indică felul subiectelor de mai jos, ținând cont de numărul de termeni.
- a** Copiii au ieșit în recreație.
b Corina, Mirela și Cornel joacă șah.
- c** Vântul puternic și frunzele uscate anunță apropierea iernii.
- 5** Menționează prin ce părți de vorbire este exprimat subiectul în propozițiile de mai jos.
- a** Fetele sar coarda.
b Ele sunt vesele.
c Cristian citește o revistă.

Repere

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal sau cui î se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată de numele predicativ al unui predicat nominal.

Subiectul are o poziție favorizată în raport cu verbul predicat, pentru că nu numai verbul împune unele însușiri, dar și subiectul împune verbului anumite caracteristici, relația dintre subiect și predicat fiind o **relație de interdependență**.

Subiectul este: • **simplu**, când este alcătuit dintr-un singur termen (*Ana citește*.);

• **multiplu**, când este alcătuit din doi sau mai mulți termeni (*Dan și Ina scriu*.).

Termenii subiectului multiplu sunt legați prin virgulă sau prin cuvinte de legătură precum *și*. Termenii subiectului multiplu pot urma unul după altul sau pot fi despărțiți de alte părți de propoziție.

Subiectul neexprimat

Explorare

- 1** În enunțul complex dat, există propoziții în care subiectul nu este exprimat. Ce număr au aceste propoziții? În pauză, Magdalena și Alina udă florile, ^{1/} aerisesc sala de clasă, ^{2/} șterg tabla. ^{3/}
- 2** Motivează de ce nu a fost exprimat subiectul în propozițiile indicate la exercițiul precedent.
- 3** Precizează care este autorul acțiunii din propoziția de mai jos.
În recreație, alergăm în curtea școlii.
- 4** Ce element din forma verbului cu funcție sintactică de predicat verbal indică autorul acțiunii la exercițiul **3**?
- 5** În propozițiile de mai jos există subiect? Motivează-ți răspunsul.
- Burnițează de ieri.
 - Azi, a nins puțin.
- 6** **Normă și abatere.** Identifică greșeala din propoziția de mai jos.
Învățăm astăzi subiectul.

 Repere

Subiectul poate fi **exprimat** sau **neexprimat**. Subiectul neexprimat poate fi:

- **subiect subînțeles**, când a fost exprimat într-o propoziție anterioară și apare la persoana a III-a, singular și plural;
 - **subiect inclus**, când poate fi dedus (înțeles) din desinența verbului la persoana I și a II-a, singular și plural. Enunțurile cu verbe referitoare la fenomene meteorologice (*Plouă. Geruiește.*) nu au subiect.
- Neexprimarea subiectului pronominal la persoana I și a II-a este o caracteristică a limbii române și este o greșală ca în aceste cazuri să apară subiecte exprimate prin pronume personale (*Eu învăț.*), fiindcă se repetă informația din desinență. Exprimarea subiectului pronominal este obligatorie doar atunci când:
- are valoare de insistență: *Tu ai murdărit tabla, tu s-o ștergi.*
 - are valoare de opozitie: *Eu lucrez și tu doar privești.*

Acordul predicatului cu subiectul

 Explorare

- 1 Explică acordul dintre verbul predicated și părțile de vorbire cu funcție sintactică de subiect din exemplele date.

a Ionela a citit o povestire palpitantă.	c Mama, tata și bunicii l-au văzut pe noul meu coleg.
b Băieții sunt glumeți.	d Ghiozdanele sunt încăpătoare.
- 2 Precizează ce persoană are prioritate în acordul dintre predicated și subiect în cazul subiectelor multiple exprimate prin pronume personale în propozițiile de mai jos.

a Noi și voi vom participa la cercul de lectură.	b Voi și ei veți lucra împreună la proiect.
---	--

 Repere

Verbul predicativ prin care se exprimă predicated verbal și verbul copulativ din alcătuirea unui predicated nominal se acordă în **persoană** și **număr** cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.

Dacă subiectul este multiplu, verbul cu funcție sintactică de predicated se acordă la plural.

Când subiectul multiplu se exprimă prin pronume diferite, persoana I are preponderență față de persoana a II-a și a III-a, iar persoana a II-a are preponderență față de persoana a III-a.

 Aplicații

- 1 Indică subiectele simple și subiectele multiple din textul dat, precizând prin ce se exprimă.
Mihai a răcit. El a rămas acasă și colegii lui l-au vizitat. Robert, Luca, Ruxandra și Brândușa i-au explicat lecția. Exercițiile și problemele pentru a doua zi erau ușoare. Ei i-au urat însănătoșire grabnică.
- 2 Menționează felul subiectelor neexprimate din enunțurile complexe de mai jos.

a Vântul bate și mișcă ramurile copacilor.	c Norii au acoperit cerul și anunță ploi reci.
b În vacanță plecați la munte sau mergeți la bunici?	d Trezi pe la mine și vei vedea noua mea tabletă.
- 3 Analizează subiectele exprimate din textul de mai jos, după modelul dat.
„În timp ce doamna ne explica tot felul de lucruri, noi am început să ne dăm pe gheăță, pentru că pe jos era gresie și alunecam bine de tot. [...] Eusebiu era extraordinar la alunecări; ajungea până la capătul sălii.” René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Micuțul Nicolas în recreație*

„doamna” – subiect, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât „-a”

 Portofoliu

Construiește șase propoziții în care cuvintele de mai jos să fie, pe rând, subiecte și apoi predicate.

car

minte

poartă

Lecția 14. Complementul și circumstanțialul. Prepoziția

Complementul

Explorare

- 1 Citește întrebările puse în propozițiile de sub desen pentru a afla părțile secundare de propoziție care determină verbele. Care dintre acestea arată împrejurările desfășurării acțiunii? Notează întrebările în caiet.

când stăm? unde stăm?
În pauză, stăm **în clasă**.

ce face?
Maria face **un desen**.

pe cine strigă?
Anca îl strigă **pe Matei**.

cui dă?
Dinu îi dă **Adinei** un sendviș.

cum aleargă?
Alex aleargă **cu viteză** pe lângă bănci.

după cine fug?
Luiza fugе **după el**.

- 2 Pune întrebări pentru a afla părțile de propoziție care determină verbul și nu au fost indicate prin săgeți.
3 Precizează prin ce se exprimă părțile secundare de propoziție care determină verbele din enunțurile date.

Repere

Complementul și circumstanțialul (care arată împrejurări) sunt părți secundare de propoziție care determină un verb. Întrebările acestor părți secundare de propoziție sunt:

Întrebările ● pe cine? ce?
● pentru la cine? la ce? după cine? pentru ce? etc.
pentru complement ● cui?

Întrebările ● unde? pe unde? încotro? etc.
● când? de când? până când? etc.
pentru circumstanțial ● cum? în ce fel?

Complementele și circumstanțialele se pot exprima prin:

● **substantiv**; Scrie *un e-mail*. Plec *la munte*.; ● **pronume**; Mă gândesc *la el*. Merg *la ei*.

Prepoziția

Explorare

- 1 Menționează felul prepozițiilor care leagă de verb complementele și circumstanțialele din exemplele de sub desen.
2 Indică înaintea cărei părți de propoziție se găsește prepoziția în enunțul: Băncile din clasa mea sunt albe.

Repere

Prepoziția este partea de vorbire care leagă un atribut, un complement sau un circumstanțial de cuvintele determinate.

Prepozițiile sunt:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen (*cu, de, în, între, la, lângă* etc.);
 - **compuse**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni (*de la, de pe lângă, despre, înspre* etc.).
- Unele prepoziții sunt purtătoare de sens (*sub, lângă, spre, în* etc.), altele sunt lipsite de sens (*de, la* etc.). Prepoziția se analizează împreună cu partea de vorbire înaintea căreia se află.

Posibilități combinatorii ale verbului

Explorare

1 Menționează felul predicatorilor și al subiectelor din textul de mai jos.

Clopoțelul a sunat. Recreația a fost încântătoare. După pauză, am stat în bânci. Am deschis caietele. Am așteptat în liniște profesorul.

2 Precizează complementele și circumstanțialele din textul de la exercițiul 1.

Repere

Când are categoria modului, verbul ocupă doar poziția de **centru** al unui grup de cuvinte, îndeplinind funcție sintactică de:

- **predicat verbal**, când este exprimat prin verb predicativ;
- **predicat nominal**, când este verb copulativ însotit obligatoriu de un nume predicativ.

În calitate de centru, verbul la mod personal se poate combina cu:

- **numele predicativ**, care constituie o poziție sintactică distinctă în predicatul nominal și intră într-o relație ternară cu verbul copulativ și subiectul, cărora li se subordonează;
- **subiectul**, care ocupă o poziție favorizată, fiind într-o relație de interdependentă cu predicatul;
- **complementul și circumstanțialul**, care se subordonează unui verb predicativ.

Predicatul este singura parte de propoziție care nu admite repetarea în limitele unei propoziții, fiindcă două predicate impun existența a două propoziții.

Aplicații

1 Menționează complementele și circumstanțialele din textul dat.

Copiii au desenat peisaje foarte frumoase. L-au ascultat pe profesor și au colorat cu atenție desenele. Simona și Mihai au reflectat la realizarea unei expoziții. Le-au cerut părinților ajutorul. Ei au adus materiale și au făcut un suport. În clasă, pe un panou mare, au expus cele mai reușite tablouri.

2 Precizează ce funcție sintactică au cuvintele scrise italic în propozițiile de mai jos.

- Petruța vorbește *despre vacanță*.
- Vacanța* este aproape.
- În vacanță*, plec la bunici.
- Am multe planuri *de vacanță*!

3 Completează enunțurile de mai jos cu prepozițiile potrivite din tabloul băiatului.

- Mă bucur ... reușita lui.
- Îți mulțumesc ... ajutor.
- Andrei seamănă ... mama lui.
- Copiii au participat ... un concurs școlar.
- Am contat ... ajutorul Anei.
- Soluțiile problemei au rezultat ... discuțiile noastre.

Provocări

Corectează utilizarea prepozițiilor în enunțurile de mai jos, auzite în emisiuni de televiziune.

- Doresc să revenim pe subiectul de la începutul emisiunii. • Demonstrații nu s-au limitat în scan-darea lozincilor, ci au ocupat cu forță bulevardul.

Autoevaluare L9-L14

MINIFEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi-s-a părut

Lecția 15. Rezumatul scris

Pentru început

Alcătuiește un text narativ de 5-6 rânduri, în care să utilizezi următoarele cuvinte, în această ordine: *păduchi, şampon, chel, gard, prieten*. Citește colegului tău/colegei tale de bancă textul scris de tine.

Explorare

- 1 Citește fragmentul de mai jos, selectat din romanul *Băiatul cu pijamale în dungi* de John Boyne, ce relatează experiența unui băiat neamț, Bruno, fiul directorului unui lagăr nazist, care se împrietenește cu un băiat evreu, Shmuel, aflat în acel lagăr. Notează apoi o asemănare și o deosebire între textele scrise de voi la exercițiul anterior și fragmentul citit.

„În timp ce încerca noi pieptănături, Gretel descooperise un ou micuț, nu mai mare decât vârful unui ac. I-l arăta mamei, care se uită degrabă prin părul ei, despărțindu-l grăbită în șuvițe, înainte de a se îndrepta spre Bruno și a face același lucru și cu el.

— O, nu-mi vine să cred, zise mama furioasă. Știam că aşa se va întâmpla într-un astfel de loc.

Se dovedi că atât Gretel, cât și Bruno aveau păduchi; Gretel trebui să fie tratată cu un şampon special care mirosea oribil, după care rămase în camera ei ore întregi, cu ochii lăcrimând.

Și Bruno fu şamponat, dar după aceea tata hotărî că ar fi cel mai bine să taie răul de la rădăcină, astfel că luă o lamă și îl rase pe Bruno în cap, acțiune ce-l făcu să plângă. Nu dură mult și privea cu groază cum părul îi zbura din cap și ateriza pe dușumea la picioarele lui, dar tata spunea că de exact aşa ceva era nevoie.

După aceea, Bruno se privi în oglinda de la baie și simți

că-i vine rău. Capul îi arăta oribil, pentru că era chel, iar ochii păreau enormi. Aproape se sperie de ceea ce reflecta oglinda.

— Nu-ți face griji, îl asigură tata. O să crească la loc. E nevoie doar de câteva săptămâni.

— Murdăria de aici a provocat asta, zise mama. Dacă unii oameni ar putea să vadă efectul pe care îl are locul asta asupra noastră, a tuturor!

Când se privise în oglindă, Bruno nu se putuse abține să observe cât de mult semăna cu Shmuel și să se întrebe dacă nu cumva toți oamenii din partea cealaltă a gardului avuseseră păduchi, de aceea aveau capetele rase.

Când în ziua următoare își văzu prietenul, Shmuel începu să râdă de el, ceea ce îi scăzu și mai mult încrederea în sine.

— Acum arăt exact ca tine, zise Bruno trist, ca și cum era ceva îngrozitor de admis.

— Doar că ești mai gras, admise Shmuel.”

- 2 Lucrați în perechi. Fiecare elev formulează un set de trei întrebări ale căror răspunsuri se află în textul citat. Adreseză întrebările formulate colegului tău/colegei tale, apoi răspunde întrebărilor formulate de el/ea.

- 3 După ce te consultă cu colegul tău/colega ta de bancă, fiecare dintre voi va răspunde, în caiet, la cerințele din fișa alăturată.

- 4 Recitește regulile rezumatului oral de la pagina 62. Care dintre acestea crezi că se aplică și în cazul rezumatului scris? Consideri că în rezumatul scris trebuie să respectă și alte reguli?

Conținutul textului

- ⇒ **Cadru** – timpul și spațiul
- ⇒ **Personaje** – cine participă la acțiune
- ⇒ **Conflictul** – problema cu care se confruntă personajele
- ⇒ **Acțiunea** – ce se întâmplă la început, în curs, la sfârșit
- ⇒ **Rezolvarea** – cum este soluționată problema

✓ Repere

Rezumatul scris este prezentarea succintă, fără detalii nesemnificative, a unei înșiruiri de întâmplări reale sau imaginare. Rezumatul scris respectă toate regulile rezumatului oral (vezi rubica *Repere* de la pagina 62).

- 1 selectezi ce este important;
- 2 respecți ordinea desfășurării întâmplărilor;
- 3 folosești verbele la modul indicativ, timpul prezent sau perfect compus;
- 4 formulezi ideile cu propriile cuvinte, fără comentarii personale, fără să dai citate;
- 5 utilizezi cuvinte/grupuri de cuvinte de legătură care indică respectarea ordinii întâmplărilor.

Pentru a concentra într-un singur cuvânt mai multe informații, în rezumat se utilizează gerunziul.

Aplicații

- 1 Alege dintre cele două secvențe de rezumat date pe cea despre care crezi că este corectă. Scrie două abateri de la regulile rezumatului pe care le-ai observat în celalaltă secvență.

Mama îi cercetă lui Gretel părul șuvită cu șuvită,
apoi procedă la fel cu Bruno și spuse furioasă
că nu-i vine să creadă, deși știa că
așa se va întâmpla în acest loc.

a

Mama descoperă că
amândoi copiii au păduchi.

b

- 2 Lucrați în perechi. Împărțiți în secvențe textul de la exercițiul 1, rubrica *Explorare*. Notați cuvintele-cheie ale acestora, apoi formulați individual ideile principale. Comparați-vă rezultatele și stabiliți, de comun acord, o variantă finală.
- 3 Care dintre răspunsurile la întrebările pe care le-ai formulat la exercițiul 2, rubrica *Explorare*, crezi că ar trebui eliminate din rezumatul textului? De ce?
- 4 Elimină din lista de mai jos cuvintele și grupurile de cuvinte care nu ar trebui să apară într-un rezumat. Explică de ce le-ai ales pe acestea.
atunci • acțiunea se desfășoară • autorul • deoarece • fuseseră • naratorul • pe când • personajul
- 5 Redactează rezumatul fragmentului citat la exercițiul 1, rubrica *Explorare*, utilizând doar ideile principale formulate la exercițiul 2. Citește colegului tău/colegei tale de bancă rezumatul pe care l-ai redactat și evaluați-vă reciproc pe baza grilei următoare:

Criterii	Da	Nu
Rezumatul este mai scurt ca textul de bază.		
Informațiile din textul de bază sunt concentrate și simplificate.		
Verbele sunt folosite la persoana a III-a, indiferent de persoana lor în textul dat.		
Verbele din rezumat sunt în majoritatea lor la indicativ, prezent sau perfect compus.		
Verbele care surprind acțiuni trecute sunt, majoritatea, la indicativ, perfect compus.		
Sunt utilizate cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură ordinea temporală a întâmplărilor.		

Portofoliu

Citește romanul *Băiatul cu pijamale în dungi* de John Boyne. Realizează, în 15-20 de rânduri, un rezumat al acestuia. Vizionează apoi ecrani-zarea din anul 2008, regizată de Mark Herman. Notează într-o diagramă Venn asemănările și deosebirile dintre roman și film (locuri, personaje, întâmplări).

Recapitulare

Citește proza scurtă *Ăsta este pentru Jamie* de Truman Capote și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„Aproape în fiecare dimineată, cu excepția dumnicilor, domnișoara Julie îl ducea pe Teddy să se joace în parc. Teddy adora ieșirile astea zilnice. Își lua bicicleta sau vreo jucărie și se distra singur, în timp ce domnișoara Julie, bucuroasă să scape de el, bârfează cu celelalte bone și flirta cu polițiștii.

În noaptea dinaintea zilei în care Teddy a cunoscut-o pe mama lui Jamie plouase, iar dimineata parcul era proaspăt și verde. Deși se apropiava sfârșitul lui septembrie, părea mai degrabă o dimineată de primăvară. Teddy alerga pe aleile pavate ale parcului cu o veselie exuberantă. Era indian, detectiv, un nobil haiduc, prinț din povești, era înger sau voia să scape de tâlharii ascunși în tufișuri [...]. Se antrena cu lasoul de cowboy atunci când a văzut-o. A venit pe alei și s-a așezat pe una dintre bâncile libere. Prima oară i-a atrăsă atenția câinele care o însoțea. Lui Teddy îi plăcea câinii, era înnebunit să aibă unul [...]. Câinele femeii era exact ce-și dorise el mereu. Un terrier cu păr sărmos, doar puțin mai mare decât un pui. S-a dus încet pe alei, puțin încurcat, și a mânăgăiat câinele pe cap. [...]

Femeia a ridicat privirea. Lui Teddy i s-a părut cam de-o vîrstă cu mama lui [...].

— E un câine foarte de treabă. Mi-ar plăcea și mie să am unul ca el.

[Doamna îi spune lui Teddy că pe fiul ei îl cheamă Jamie, iar pe cățel Frisky. Teddy crede că Jamie aleargă mult împreună cu Frisky.]

— Nu, a răspuns ea, nu aleargă cu Frisky. Se joacă împreună numai în casă, pe covor, Jamie nu poate ieși afară. De astă îl scot eu pe Frisky la plimbare. Jamie n-a fost niciodată în parc – e bolnav. [...]

[Dimineața următoare Teddy aleargă din nou în parc, sperând să o întâlnească pe doamna care îl plimba pe Frisky.]

— Bună, Teddy, l-a salutat ea cu căldură. [...] Te aştept de vreo zece minute, a zis femeia. Trebuie să mă întorc la Jamie [...]. I-am promis că mă întorc repede. Se aştepta să mă duc numai până la tutungerie și să-i iau niște reviste cu benzi desenate. O să chemă poliția dacă nu mă grăbesc.

— A, a zis Teddy cu înflăcărare, eu am acasă o mulțime de reviste cu benzi desenate. Aduc mâine câteva și pentru Jamie. [...]

În seara aceea, după ce termină cina și făcu baie, se apucă să-și adune toate revistele cu benzi desenate.

[Teddy pregătește un pachet cu multe reviste pentru Jamie.]

Alternând litere roșii cu litere verzi, a scris „ĂSTA ESTE”, apoi, cu albastru și roșu, „PENTRU JAMIE – DE LA TEDDY”.

[În ziua următoare, Teddy se întâlnește iar cu doamna și cu Frisky.]

— Oho, a exclamat ea, ce pachet mare! Vai, Jamie nu va termina niciodată de citit toate revistele astea. O să le adore, Teddy. Vino-ncoace, lasă-mă să te sărut! [...]

A doua zi a ajuns în parc și s-a dus direct la bancă, dar nu era nimeni acolo. A așteptat un ceas și jumătate și pe urmă, având un fel de revelație teribilă, și-a dat seama că ea nu venea – n-avea să se mai întoarcă vreodată, iar el n-o s-o mai vadă niciodată – nici pe ea, nici pe Frisky. I-a venit să plângă, dar nu și-a dat voie. [...]

[În dimineața următoare, Teddy merge din nou în parc.]

Era aproape zece. Soarele se ridicașe pe deplin și strălucea pe cer. În căldura moleștoare a razelor lui, a simțit cum îl ia somnul.

A auzit dintr-odată un scheunat și un lătrat. Un mic terrier sărmos a sărit pe bancă lângă el.

— Frisky! Frisky! a strigat. Tu ești!

De partea cealaltă a lesei era un bărbat înalt și slab. Teddy l-a privit uimit.

— Cum te cheamă, băiețe? a întrebat străinul.

— Teddy, a răspuns el cu un firicel de voce spăriată.

Bărbatul i-a întins un plic.

— Atunci înseamnă că astă-i pentru tine.

Teddy a deschis scrierea plin de neliniște. Era scrisă de mână, cu un scris alungit și grațios. I-a venit greu să o citească.

*Dragă Teddy,
Frisky e al tău. Jamie ar fi vrut să-l iezi tu.*

Nu era semnată. Teddy s-a uitat la ea îndelung, până când n-a mai putut să-o vadă. A tras câinele spre el și l-a strâns cât de tare a putut. Va reuși el cumva să le explice mamei și tatei! Pe urmă și-a amintit de bărbat. A ridicat privirea. S-a uitat peste tot în jur, dar bărbatul dispăruse; în fața ochilor n-avea decât aleea, copacii, iarba și lacul, care scânteia sub soarele dimineții.”

Traducere din limba engleză de Iulia Arsintescu

- 1 În ce moment al zilei au loc întâlnirile lui Teddy cu doamna necunoscută și cu Frisky? Precizează un alt reper temporal identificat în text.
- 2 Se poate identifica momentul în care sunt narate întâmplările? De ce?
- 3 În ce zonă a orașului se petrec întâlnirile dintre Teddy și doamna cu cățelul?
- 4 Unde se joacă Jamie cu Frisky?
- 5 Care este cuvântul-cheie al primului paragraf din text?
- 6 Numește personajele care apar în text și grupează-le în trei categorii: principale, secundare și episodic.
- 7 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 8 Cine este naratorul întâmplărilor relatate? Alege dintre variantele următoare:
 - a personajul principal, care rememorează întâmplările;
 - b un personaj secundar, care a participat la acțiune;
 - c un povestitor anonim, care știe totul despre întâmplările relatate.
- 9 Delimită textul în secvențe corespunzătoare momentelor subiectului.
- 10 Alcătuiește planul simplu de idei al textului, grupând ideile principale cu momentele subiectului.
- 11 Lucrați în perechi. Pe baza ideilor principale formulate la exercițiul anterior, prezintă-i colegului tău/colegei tale de bancă rezumatul oral al textului.
- 12 Numește o trăsătură a lui Teddy care poate fi identificată din următoarea replică: „— A, a zis Teddy cu înflăcărare, eu am acasă o mulțime de reviste cu benzi desenate. Aduc mâine câteva și pentru Jamie.”
- 13 De ce crezi că Jamie ar fi vrut ca Frisky să îi fie dăruit lui Teddy?
- 14 În text sunt menționate două mesaje scrise, unul de la Teddy către Jamie și altul de mama lui Jamie către Teddy. Cum ai caracteriza relația dintre cei doi copii care nu se întâlnesc niciodată?
- 15 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
În enunțul *A venit pe alei și s-a așezat pe una dintre băncile libere.*, există:
 - a un verb la infinitiv și verbul auxiliar *a avea*, cu care este construit timpul perfect compus al celuilalt verb;
 - b un verb la infinitiv și verbul auxiliar *a vrea*, cu care este construit timpul perfect compus al celuilalt verb;
 - c verbul auxiliar *a avea*, cu care este construit timpul perfect compus al celor două verbe;
 - d verbul auxiliar *a vrea*, cu care este construit timpul perfect compus al celor două verbe.
- 16 Notează rolul pe care îl are cuvântul colorat în formarea timpului verbal în secvență: *Jamie ar fi vrut să-l ie i tu.*
- 17 Analizează verbele din enunțul *Jamie ar fi vrut să-l ie i tu.*, precizându-le felul, modul, timpul, persoana, numărul și funcția sintactică.
- 18 Alcătuiește un enunț în care verbul *a plăcea* să fie la condițional-optativ, prezent.
- 19 Menționează felul predicatului din secvența *parcul era proaspăt și verde* și precizează din ce este alcătuit.
- 20 Transcrie, din ultimul paragraf al textului, un predicat exprimat prin verb la conjunctiv, prezent.
- 21 Precizează predicatul și felul subiectului din propoziția *Era indian, detectiv, un nobil haiduc, printre din povesti.*
- 22 Menționează funcțiile sintactice ale cuvintelor din enunțul *Femeia a ridicat privirea.*, apoi precizează care dintre acestea ocupă poziție de centru, respectiv în ce relații se află cu celealte cuvinte.
- 23 Menționează părțile secundare de propoziție care determină verbul în enunțul *A tras câinele spre el.*, precizând prin ce părți de vorbire sunt exprimate și la ce întrebări răspund.
- 24 Redactează rezumatul scris al textului, utilizând ideile principale formulate la exercițiul 10, la care vei adăuga idei secundare.

Evaluare

Citește textul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Vicu se trezise de dimineață. Zăpada se grămădisă în pervaze ca o fascinantă pisică de Angora și [...] calmul ei îl invita la mari excursii sufletești. Și cartea de pe noptieră, primită în ajun cadou, răsfățându-și dedicația la vedere: «Bunului meu prieten și coleg Vicu Cutie, din partea mea, Sandu». [...]

— Trebuie să-i fac și eu lui Sandu un cadou! Dar nu o carte. Ceva mai deosebit, mai acătării. Poate două cărți. E doar ajun de An Nou. [...]

Generozitatea, ca un zefir, umflă pe nesimțite pânzele imaginației băiatului. [...]

Ninge. Vicu își mișcă degetele picioarelor și la fiecare rotație, ca de pe un disc al norocului la Moși, cad în cascădă cadouri pentru Sandu: o curea de pantaloni și o curea de ceas, de pildă. Pantaloni are sigur. Dar ceas pentru eventuala curea? «Să-i dăruiesc un ceas?» E o idee. Incompletă însă. O să-i dea două... De ce nu?

Pune mâna pe telefon.

— Sandule, e ajun de An Nou! M-am gândit la asta de când m-am trezit. Nici prin minte nu-ți trece... Ei, hai că-ți spun... o să-ți dăruiesc două ceasuri. Chiar astăzi vin eu la tine...

— Două ceasuri?! Nu, imposibil, nu primesc! se aude în receptor vocea tăiată de emoție a prietenului.

Dar Vicu Cutie e generos.

— De ce nu? las' să fie două. E mai bine aşa! Și ştii care? De la 10 la 12. Sunt exact două ceasuri! Pa!

Închide telefonul. Afără ninge. În casă miroase a cozonac, e cald și bine. «Ce zi minunată! meditează Vicu. Simt că aş putea să-i dăruiesc mai mult bunului meu prieten. Chiar trei ceasuri. O să stau până la unu și – poate, de ce nu? – o să iau masa la el.»

După Mircea Sântimbreanu, *Mărinimie*

A 60 de puncte

- 1 Precizează modul și timpul verbului *să fac*. 6 puncte
- 2 Transcrie, din ultimul paragraf, un predicat exprimat prin verb la condițional-optativ, prezent. 6 puncte
- 3 Indică felul predicatului din propoziția „Dar Vicu Cutie e generos.”. 6 puncte
- 4 Menționează felul subiectului din propoziția „Închide telefonul.”. 6 puncte
- 5 Precizează funcțiile sintactice ale substantivelor din secvența „cad în cascădă cadouri”. 6 puncte
- 6 Alege răspunsul corect, dintre variantele de mai jos.
Naratorul întâmplărilor relatate este:
 - a personajul principal, Vicu Cutie, cel care rememorează întâmplările;
 - b personajul secundar Sandu, care nu a participat la acțiune;
 - c un povestitor anonim, care știe totul despre întâmplările relatate;
 - d un personaj martor, care asistă la acțiune.6 puncte
- 7 Transcrie, din text, trei cuvinte care să reprezinte două repere temporale, respectiv un reper spațial. 6 puncte
- 8 Formulează câte o idee principală pentru intrigă și pentru punctul culminant al textului. 6 puncte
- 9 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
În afirmația „o să-ți dăruiesc două ceasuri”, Vicu se referă la:
 - a două ceasuri de mână;
 - b două ceasuri de birou;
 - c două ore pe care să i le plătească;
 - d două ore petrecute împreună.6 puncte
- 10 Explică semnificația afirmației naratorului: „Dar Vicu Cutie e generos.” 6 puncte

B 30 de puncte

Redactează rezumatul textului citat. Pentru aceasta, vei avea în vedere:

- să formulezi ideile importante, dovedind înțelegerea textului; 8 puncte
- să prezinti evenimentele în succesiune logică; 6 puncte
- să utilizezi verbele la persoana a III-a, singular și la timpul prezent sau la perfect compus de la indicativ; 4 puncte
- să utilizezi cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură legătura dintre idei; 4 puncte
- să respecti normele de ortografie și de punctuație. 8 puncte

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.